Feljegyzések Lin-csiről

Su-la-ce [書拉子], azaz Sári László közreadásában

Kelet Kiadó, 2011

http://www.scribd.com/doc/129925471/Su-La-Ce-Feljegyzesek-Lin-csir%C5%91l
http://www.scribd.com/doc/139395822/Su-La-Ce-Feljegyzesek-Lin-csir%C5%91l
http://www.gyorimuhely.hu/index.asp?inc=aktualisview&id=36 1-4. fejezet
http://www.gyorimuhely.hu/!pdf/muhely-2010-06-all.pdf 5-20. fejezet
http://www.gyorimuhely.hu/index.asp?inc=aktualisview&id=39 21-31. fejezet
http://www.gyorimuhely.hu/!pdf/muhely-2011-02-all.pdf 32-44. fejezet
http://www.gyorimuhely.hu/index.asp?inc=aktualisview&id=41 45-64. fejezet
http://www.gyorimuhely.hu/index.asp?inc=aktualisview&id=42 65-81. fejezet

SU-LA-CE

Feljegyzések Lin-csiről

Közreadja Sári László

A szerző előbeszéde

Tiszteletteljes hódolat az olvasónak, aki kezében tartja feljegyzéseimet, melyeket mesterem, Lin-csi apát tanításáról készítettem egykor.

Én, Su-la-ce szerzetes felidéztem már nektek az apát reggeli beszélgetéseit, melyeknek Huo-to folyó parti kolostorában voltam figyelmes résztvevője; elmeséltem nektek ifjúkori vándorlásainak eseményeit; most pedig kisebb feljegyzéseimet nyújtom át Lin-csi bölcseleti felismeréseiről és következtetéseiről, melyek tanítása alapjait képezik.

Réges régi feljegyzések ezek, melyek a nóviciusi éveimet közvetlenül követő időkben készültek, és amelyeket sohasem volt szándékom elétek tárni. Minden írásjegyet a magam okulására rajzoltam meg ecsetemmel, és nem törekedtem sem pontos, sem irodalmi fogalmazásra. Ezt akkor sem tettem volna, ha egyenesen nektek szánom a *Feljegyzések*et. Nem kedvelem az irodalmi nyelv cifraságait, és nem kedvellek benneteket sem. Ráadásul az udvariasság sem kenyerem. Nem lett volna hát miért törnöm magam.

Éppen ezért könnyen megtörténhet, hogy nem mindig értitek jól a Feljegyzések szavait. A nekem már ismerős Lin-csi-gondolatok nektek talán olykor homályosak, kibontatlanok. De ne aggódjatok! Éppen Lin-csitől tudhatjátok, hogy a nyelvi öltözet *mindig* csak rongyos-foltos ruhája a szellem alkotta műnek. Hogy pontosabban értsétek mesterem és szerény tanítványa mondatait, itt-ott majd használnotok kell a fejeteket. Nem árt meg, ne féljetek! És megéri. Egy kis munkáért cserébe azonnal felemelő élményeket kaptok. Lin-csi sohasem szűkmarkú, szellemi kincseiből bőven oszt mindenkinek: akár érdemes rá, akár érdemtelen.

Ne fékezzétek hát magatokat! Ahogy mi, szerzetesek sem csillapítottuk szomjunkat, amikor mesterünk szavait ittuk egykor, híres-neves kolostorában, odafent északon, a Huo-to folyó partján.

1.

– Hívek! Mindent, amit tudásnak véltek elmétek sötét zugaiban, gereblyézzétek össze, s dobjátok a legbűzlőbb trágyadombra.

Iszkoljon belőletek a tudás, mely hamis kép, bárgyú képzelgés, melyet a gonosz lopott belétek, hogy elcsalja földi és égi üdvösségetek. Az elme a Poklok Sötét Hatalmasságainak szolgája. Takarítsátok hát ki a szellem szobáit, száműzzétek az ész klapanciáit!

Ám mindörökké áldjátok meztelen szívetek… és visszakapjátok az életet.

Így szólt egykor Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, följegyeztem ezt. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Kommentár: „Áldjátok meztelen szívetek!” A szív józanabb talán, mint az elme? Járatos túlvilági tájakon? Nincs tudásunk erről. Elme teremtette világ, elme teremtette szereplőkkel. Ebben élünk. Kérem vissza az életet. Hová forduljak? Kit szólítsak?

Az ész klapanciái hamisan zengenek, dilettáns művek. A meztelen szív jobb költő nekem. Ez az én következtetésem.

2.

Lin-csi apát mérges szidalmait hallván – melyekkel a gonosz hatalmak teremtette elmét ostorozta –, a szerzetesek egy nap suttogni kezdték, hogy a Mester öntelt, fölényes. – Mit képzel magáról?! – kérdezgették egymástól.

– Nem képzel semmit! – szólt rájuk szigorúan Jang-san, egy idősebb szerzetes.

– Hegyek és völgyek,
mérhetetlenek.
De nem szereted őket.
Magadat lesed,
ki közöttük lépked,
szabadon járhat, kelhet –

tette még hozzá gúnyosan, majd sarkon fordult, és otthagyta őket.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, följegyeztem a történteket. Aztán cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Kommentár: „Hegyek és völgyek, mérhetetlenek." Akár mesterem tündöklő szelleme. Jó sütkérezni a fényében, ahogy a mérhetetlen tájban szabadon járni, kelni.

Hogyan lehetne e tájban fölényes a hegy? A nagyság a természete. Hogyan lehetne öntelt a Mester? A nagyság a természete. Csak a kis ember lehet öntelt. Magára figyel, csak magát lesi a mérhetetlen tájban. Ő a legfontosabb szereplője. És csak magát szereti.

Mesterem azonban még a szalmakutyákkal is törődik, bár nem igazán kedveli őket. Én sem.

– Kár, hogy nem segíthetünk rajtuk. A szalmakutyák hülyék maradnak, amíg csak világ a világ – sóhajtotta egyszer fájdalmasan.

Szép lenne mindig együttérzéssel tekinteni gyengébb társainkra. Még ha önteltek, kellemetlenek is. Ez az én következtetésem. Lin-csit nem kérdezem, nehogy fejemhez vágja elmélkedő zsámolyát.

3.

– Vannak, ugye, az okos okosok és az okos ostobák. Mind azt hiszik, hogy értük van az egész világ. Egy úton járnak és a céljuk is egy. Az anyagban találni meg a végső válaszokat. Az életen kívül keresik az életet. Ám ott csak a halált találják. Ezért szoronganak. S hogy ne uralkodjon el rajtuk a rettenet, ők akarnak úrrá lenni mindenek felett. De nem lehet. Az anyag – bár engedelmes, de – véges. S a végesség nem ad választ semmire. Majd, ha átfúrják magukat a sötét anyagon, Odaát ismét megtalálják a végtelent, fellelik az életet. S a szűk végességben többé nem szorongatja őket a félelem.

Ám addig még tízezerszer milliárd év múlik el, s a bolygón már nem lesznek ilyen otrombák a lények.

Így szólt egyszer Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, följegyeztem ezt.

Aztán cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Kommentár: „Ha átfúrják magukat a sötét anyagon, *Odaát* ismét megtalálják a végtelent, fellelik az életet." Odaát? Hol van az? A mesék Boldogságországa az Odaát?

– Az *Odaát* is itt van. Csak emberi szemmel *semmi* nem látszik belőle – mondta egyszer Lin-csi apát. Én elhiszem. Az emberi szem az anyagra figyel, az elme a részeit fürkészi. Sem a látás, sem az értelem nem terjed tovább. Rejtve marad az ember előtt a másik világ. Talán épp Boldogságország. Túl az anyagon, az Északi Szél túlsó oldalán.

4.

– Mester! Évek óta hallgatjuk tanításodat az elme hamis látomásairól, kártékony munkájáról. Mi okod ily nagyon haragudni rá? Pokolra kívánni az ember lényegét, az elmét… – kérdezték egy nap félénken a szerzetesek Lin-csit, kolostorában a Huo-to folyó partján. Nem volt bátorságuk kétségbe vonni a Mester tanítását, bár ő maga gyakran kérte ezt. Az ész nyomorúsága azonban Lin-csi érzékeny pontja volt. Gyorsan elvesztette a türelmét, ha a szerzetesek helytelenül vetették föl a kérdést, s egyenesen dühbe jött, amikor téves következtetésre jutottak.

– Hívek! A legkomolyabb okom rá, hogy pokolra kívánjam az elmét, az „emberi lényeget", korlátlan hatalma az ember felett. Az elme kényszerítette rá e tétova teremtményt, hogy az anyagban keressen célt és értelmet. Ettől fogva lett áldozata és rabja az elmének. Soha többé nem szabadulhat. Örök sorsa marad a küzdés, az anyagból teremtés kényszere: birkózás a sárral.

Eközben szem elől téveszti valódi lényegét, a végtelent, az Eget. Ám ezen a tájon már járatlan, nem ismeri az ide vezető utat. Marad az anyag. Leszegett fejjel, elgyötörten megteremteni a végesből a végtelent. Az elme gőgje állította ilyen képtelen feladat elé az embert. Az elme tette örökre és vigasztalanul boldogtalanná – felelte szerzeteseinek Lin-csi apát, s szavait halálos csend követte.

Ez történt egykor Lin-csi Hou-to folyó parti kolostorában. Én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, azonnal följegyeztem a történteket. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Kommentár: „A végesből a végtelent." Célt tévesztett egykor az elme. De azóta sem enged. Sárból és porból építi az Eget, mely az utolsó nap tökéletlen teremtőjére szakad.

Állítsátok meg az elme őrült garázdálkodását, fékezzétek meg, mielőtt műve elpusztít benneteket! Értsétek meg: az égi birodalmak nem mérnöki művek. Olyan finom szerkezetek, melyek bárhol a földi világban is feltűnhetnek, mégsem egészen valóságosak. Ugyanakkor nem is elérhetetlenek. Kissé mintha tünékenyek lennének…

SU-LA-CE

Feljegyzések Lin-csiről

Közreadja Sári László

5.

Lin-csi kolostorába egy nap látogató érkezett.

– Ne áltassuk egymást, szerzetesek! Mondjuk ki nyíltan, hogy a Magasztos Buddha nem ismerte a céklarépa virágát – vágott mindjárt a közepébe Vang apát, aki Tajjüan városából jött hozzánk, a Bíbor Hajnal Világossága kolostorának elöljárója volt. A váratlan kijelentés hallatán a szerzetesek vaksi pislogással forgolódni kezdtek.

– Így tehát a céklavirág nem jelképezheti a Magasztos parinirvánáját – folytatta Vang. – Ezzel szemben viszont megállapítottuk, hogy jól ismerte a narancsvörös indiai sárgarépát. Ezt a szimbólumot festettük tehát szentélyünk falára a lótuszok közé, és száműztük jelképeink sorából a cékla mindenfajta ábrázolását. Nem engedhetünk meg olyan művészi megnyilvánulást, mely szembeszegül a valóság tényeivel, meghamisítja a Magasztos üdvtörténetét – jelentette ki határozottan Vang apát, majd felemelt mutatóujjal hozzátette. – Azért jöttem kolostorotokba, hogy óva intselek benneteket az efféle eltévelyedéstől. Figyeljetek hát, nehogy kolostorotokban is hamis képek tűnjenek föl, felüsse a fejét a céklavirág. Korunkban a téves elképzeléseknek még számos példáját említhetném. Az ábrázolás művészete minden esetben magában rejti a csapdát! – szólt végül szigorúan Vang apát, majd elégedetten dörzsölte a tenyerét.

– Sohasem vizsgáltuk, apát, a Magasztos Buddha és a céklarépa közelebbi viszonyát – támadt rá Vangra Lin-csi, mérgében még dobbantott is a lábával egy nagyot. – Ami pedig a cékla ábrázolását illeti, mi eddig sem áltattuk egymást semmivel, és nem álltunk vitában senkivel. Menj haza, mielőtt elzavarlak! És soha többé ne traktálj minket ilyen hülyeséggel! – Vang ijedten kapkodva a fejét, elsomfordált a kapu irányába. Lin-csi hosszú léptekkel utána. Mielőtt rácsapta volna a mennydörgő vaskolosszust, még utána kiáltott.

– Nincs jobb dolgod, te háborodott?! Mindannyian meghibbantok, ha nem térsz magadhoz!

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Mindannyian meghibbantok, ha nem térsz magadhoz!” Kiáltott mérgesen Lin-csi Vang után. Mert fertőző ám az ostoba okoskodás, könnyen divatba jön az eszelősség. Szegény Vang! Mázlija volt, hogy Lin-csi nem verte meg. Nyilván azért, mert már úgyis reménytelen eset.

Ha jót akarsz,
tartsd féken az eszed!
Ha pedig már elszaladt,
gyorsan keresd meg,
mielőtt mekegni kezd –

– mondták a régi csan mesterek, s bizony nem is ők találták föl a hitvitát. De még csak nem is a csangani nesztoriánusok…

6.

– Hívek! Tegyétek le a terhet! Tegyétek le, és heverjetek el az Ég alatt. A tétlenség nemes dolog. Ez lenne emberi lényegetek. Nem az örök matatás, babrálás a porban!

Csakis ti bírtok a tűnődés költői képességével. A tűnődés képessége fajtátok egyetlen értéke. Ti meg mocskos kézzel túrjátok a port, birkóztok a sárral. Agyalágyultak, kretének! Nézzetek fel! Aztán máris induljatok, keljetek át a sötét, öreg hegyeken!

Így szólt egyszer Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce

szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A tűnődés fajtátok egyetlen értéke." Tegyétek félre az értéktelent. Minden földi roszszat és jót, ott heverésszetek fölöttük, csendben. Túl az öreg, sötét, keserves hegyeken.

Az Eget fürkészem, sorsom, szellemem, szívem. Szép mese az életem, még ha nem is értem egészen. Amikor visszatérek közétek, a szánalomtól nagy, fekete felhő borul rám. Agyalágyultak, kretének! Mindent elrontottatok…

7.

Lin-csi mesélte egy nap:

– Egyszer egy tibeti király követet küldött Indiába, hogy hozza el udvarába a legnevesebb indiai bölcset. A király – Buddha tanításának követője –, eltűnődve az emberi világ tízezer dolgán, minden kérdésére választ talált, ám mégis volt egy talány, mely nyugtalanította a szívét. Mindenáron választ akart kapni rá.

– Mondd, Nyugat legkiválóbb bölcse – szólt a király, amikor a bölcs eléje állt. – Mondd, miként lehet az, hogy az emberek szívéből az öröm múlik el leghamarább, s a szomorúság él benne legtovább. Öreg vagyok már, s hosszú életem során sohasem tudtam se házam, se országom népét igazán boldoggá tenni. Pedig megpróbáltam mindent. De bármennyire igyekeztem, bármiből s bármennyit adtam nekik, miután szépen megköszönték, komor arccal mentek tovább. Rájuk ült mindig a sötét szomorúság. Áruld el, India bölcse, mit hiányoltak, hol követtem el a hibát?

– Tudnod kell, országod jó ura, hogy nem követtél el semmilyen hibát – kezdte válaszát a lótuszban született bölcs, ő volt akkor India legokosabb embere. – Tudnod kell, hogy az embereknek egyfelől örömből, vagyonból sohasem elég, másfelől a jó mindig csak vendég a házunk táján, hamarosan odébbáll. Tekintsd akár a völgyek, a kertek virágait, vagy házad, országod legszebb asszonyait, alighogy szirmot bont életük, beléjük költözik a tétovaság, majd ahogy bomlik viráguk, az ijedtség, a nyugtalanság. Még táncol a szélben, illatozik a napfényben minden szál virág, ragyog minden asszony és leány, de ha megnézed őket éjjel, holdfényben, már rémület ül mindegyik arcán. Tudod-e, miért? – kérdezte Tibetország urát India bölcse, a lótuszban született nagy tanító.

– Nem tudom, folytasd! – felelt rá türelmetlenül a király.

– Ez azért van így a földkerekség minden táján, mert minden szépre és jóra az elmúlás vetíti árnyát. A földi világ minden lénye már keletkezése pillanatában tudja, hogy pusztulás vár rá. De akkor még nem fél. Ám minél inkább megszereti létezését, megszokja magát, annál értékesebbnek érzi az életét. Amit egyre közelebbről fenyeget a halál. Látja, hogy hamarosan el kell hagynia mindazt a szépet és jót, ami édesítette földi létét. Látjuk a virág hervadó sziromarcát, látjuk örömeink hűtlenségét, s látjuk földi alakunk múlását. S akkor már éjszakánként megterem a lelkünkben a félelem, úrrá lesz rajtunk a jeges dermedés. És bármily nagy király vagy is, Tibetföld ura, ilyenkor már te sem tudod megvigasztalni az élőket. Bármilyen erős legyen a szándékod, nagy legyen a jóságod.

De ne bánd, hogy fájdalmas az emberek eszmélése, és szomorú az elválásuk földi formájuktól – folytatta a bölcs. – Így van megalkotva az egész világ. Minden létezőnek legvalódibb természete a változás. A változás pedig a múlás folyamatában mutatja meg magát.

Ezt mondja az indiai tanítás.

És aki ezt tudja, nem veszíti el nyugalmát. Még akkor sem, ha létezése legszebb pillanataiban is ott van vele ez a tudás. Örömei közé vegyülvén, legtitkosabb vágyait betöltvén. Kerted és völgyeid virágait, házad és országod népét is így lásd, király, s ne töprengj semmiféle hibán. Olyanok csak a lények, amilyenek lehetnek. Szépek és szomorúak. Egyszerre élik életük színét és visszáját. A ragyogást és az elborulást. Mert nincs más – szólt Tibet urához végül a lótuszban született indiai bölcs, majd meghajolt előtte, és távozott. Szívében mély együttérzés támadt a király iránt.

Így mesélte el Tibetország királya és az indiai bölcs találkozásának történetét egy nap Lin-csi apát, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Éjjel, holdfényben már rémület ül mindegyik arcán." Attól félnek talán, hogy odaát a lelkek árván kószálnak, láthatatlanul és némán? Tényleg ennyi marad csupán? Tudós szerzetestársaim majd megmondják nekik.

Megmondják az embereknek, hogy ne féljenek. Odaát már nincs nyugtalanság, nincs szorongás, nincs rémület. Odaát béke van, nyugalom, könnyű a lét és örök. Ha ideát helyesen töltötted a rád szabott időt, méltón élted az életet. Minden rajtad múlik tehát…

Ugyanakkor Lin-csinek ezt mondta egyszer egy tao barát:

„Semmit sem kell magadról tudnod. Életed s halálod nem a te dolgod. Még a tested sem a tulajdonod. Nem más az, mint Égtől s Földtől kapott forma. Életed sem a tiéd, csak Ég és Föld pillanatnyi egymásra találása. Sorsod és természeted sem sajátod, ezek is Ég és Föld változásait követik szolgamód. Fiaid és unokáid sem a tieid, csak Ég és Föld levetett bőre mindegyik.

Így hát megyünk, bár nem tudjuk, hová; itt vagyunk, bár nem tudjuk, hol; őrizzük erőinket, bár nem tudjuk, mi végre. Ég és Föld teremtő erejét ugyan ki is tudná birtokba venni?”

Akár így állnak a dolgok, akár úgy, én, Su-la-ce szerzetes, nem aggódom. Minek?

8.

– Csakis ti bírtok a tűnődés költői képességével! Ez fajtátok egyetlen értéke! – mondta nemrég szerzeteseinek Lin-csi. A szerzetesek kidüllesztett mellel, fülig érő vigyorral hallgatták a dicséretnek hangzó kijelentést. Tetszett nekik a „csakis ti” határozottsága és a „költői” jelző komolysága. Az sem zavarta őket, hogy nem értették pontosan, mit jelölnek ezek a szavak, mi is az a tűnődés egyáltalán. Néhány nap múlva azonban egyikük odalépett Lin-csihez.

– Apát! Ha a tűnődés mindannyiunk képessége, akkor mi mindannyian költők vagyunk. Így van-e? – tette fel a kérdést Lin-csinek, s nyugtalanul várta a választ.

– Nincs így! – vágta rá Lin-csi. – De lehet belőletek költő, ha helyesen gyakoroljátok a tűnődés művészetét. Ha valóban tűnődtök, nem pedig feladványokon agyaltok, mint amikor elmétekre bízzátok a megismerést. Akkor jártok el helyesen, ha félreteszitek az okoskodást, az elme módszerét. A tűnődéshez pusztán a látásotokat kell használnotok, ám vegyítsetek a látásba költészetet. Ez teremti meg a költői látás képességét. Ami a világon fontos, csakis a költői látás képességével ragadható meg.

Ennek híján a dolgok valóságos arca rejtve marad előttetek. Hát, ezért van szükségetek a tűnődésre, szerzetesek, ezért kell költővé lennetek!

Így szólt egyszer Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Ami a világon fontos, csakis a költői látás képességével ragadható meg.” A tűnődés nem az elme képessége, hanem a léleké. Olyan művészet, mely feltárja a világ valóságos természetét. A megismerés legfinomabb módszere, a titkok szelíd közelítése, fürkészése. Nem támadás a tudásért. Barátságos ismerkedés. Nézik egymást a szereplők. Szép néma kép.

Mit sem ért belőle az akarnok ész.

9.

– Apát! A költészet, ugyebár, elsősorban a vers. Akkor a „költői tűnődés” nem más, mint versben gondolkodás. Hogyan kérhetsz tőlünk ilyet?! Ez képtelenség! – támadtak egyszer Lin-csire a szerzetesek, sohasem értették igazán a költészet kérdéseit.

– Hülyék vagytok, szerzetesek! – csapott a térdére mérgesen az apát. – Sohasem mondtam, hogy versben tűnődjetek. A költészetnek semmi köze a vershez! A költészet: költői viszony a világhoz. Semmi több. Ezt a viszonyt ajánlottam figyelmetekbe.

A költészet, persze, megmutatkozhat versben is. De ez nem szerencsés. Jobb, ha nem mutogatjuk költői szívünket. A költészetet élni kell, nem zengeni! Értitek, szerzetesek?! – kérdezte fenyegetően Lin-csi, aztán elfordult tőlük.

– Értjük, apát! – felelték kórusban a szerzetesek, pedig nemigen értették. Inkább csak megszeppentek Lin-csi haragjától, el akarták kerülni a pofonokat.

– Na, azért! Kiteszem értetek a lelkemet. Ti meg… – mordult rájuk még egyszer a Mester, és a csarnok kapuja felé indult. Mielőtt kilépett volna rajta, visszafordult. – Mi lenne veletek poézis nélkül, szerzetesek? Mi lenne itt? Nem lenne idelent Föld, nem lenne odafönt Ég. A Föld csak hegycsúcs lenne, völgy, tó, folyó. Az Ég csupán felgyülemlett

levegő, víz, szivárvány, délibáb. Csupa valótlanság… – dörmögte az apát, majd behúzta maga mögött a csarnok kapuját.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A költészetnek semmi köze a vershez.” Mondta az apát, és valóban: mennyivel könnyebb költészetet találni például a felhők puha formáiban, a madarak vonulásában, a lombzúgásban, a füvek hullámzásában, mint a versekben. Az emberi világban pedig a társak szelíd viszonyában, viselkedésében.

A költészet egyáltalán nem igényli a verset, sokkal inkább kedvel minden más formát. A vers azonban nem tágít tőle, ráerőszakolja magát. Lelkesen majmolja, sőt azt hazudja, hogy ő a költészet maga. Pedig legfeljebb, ha rongyos-foltos ruhája.

Erre a következtetésre jutottam, mesterem útmutatásával.

10.

– Ja, a költők! Igazatok van, szerzetesek, még nem határoztuk meg, hogy kik a költők. Elfelejtettük, mert látszólag nyilvánvaló. De valójában nem az. Jobb tehát tisztázni ezt.

Szóval, az igazi költőt leginkább arról ismeritek meg, hogy nem ír verset. Ha mégis költőien szólal meg, nem tud róla. Mert nem csinálja a költészetet, hanem éli. Nem magamutogató. A költészete mögött sohasem látod meg őt. Soha nem dugja ki a fejét a szavak mögül, és nem kérdezi türelmetlenül, hogy „látjátok-e tündöklő elmém és szépséges szívem?”. Nem kérdezi csillogó szemmel és pirosló füllel, hogy „szerettek-e?”. És nem vár jutalmat, mint a kiskutya, mert amit nyújt, nem tekinti produkciónak. Az igazi költő nem látszik költőnek. Értitek, szerzetesek?! – szólt egyszer Lin-csi híveihez, akik ismerni akarták végre a költőket. – Értjük, apát! – felelték kórusban, s ezúttal valóban értették, mi az a költészet, és kit nevezhetnek költőnek.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Az igazi költő nem látszik költőnek.” Vagyis, aki annak látszik, álruhát visel. Nála a költészet szerep. Az is lehet, hogy jól alakítja, mégis akad benne hiba. A legkisebb figyelmetlenség elárulja. Az éberség fenntartása fáradságos munka.

És vajon mit csinál az álköltő álmában? Azt nem tudja, milyen az igazi költő élete. Arról nem álmodhat. Ezért legszebb álmaiban gyertyaöntőnek látja magát, s ilyenkor piheni ki a költészetet.

11.

– Miért kergetik a gyerekek a pillangót, apát? – kérdezték egyszer váratlanul a szerzetesek Lin-csitől. Szemükben csillogott a kíváncsiság.

– A szépséget kergetik, szerzetesek! A szépséget, nem a lepkét! Úgy gondolják, hogy a szépséggel nagy boldogság jár. Értitek? Ha megvan a lepke, megvan a boldogság. Az édes, borzongató boldogság. Amíg rózsaszínű kis ujjaikat ki nem nyitják. Mert akkor felszakad belőlük a keserves sírás. Nincs fájdalmasabb, mint a szétmázolódott, halott lepke, a lerombolt mennyország. Nem lenne szabad a tenyerükben látniuk azt a lepkét. Jobb azt hinniük, hogy elillant, tovaszállt.

De képzeljétek, szerzetesek, erényes, öreg bölcsek is kergetnek ám pillangót! Csak a szépség másféle pillangóit. Szép emberek társaságára vágynak, szép virágok, kertek, tájak közelségére, és még szép gondolatokra is. Költészetre, versre! Mert úgy képzelik, hogy a szépség beléjük költözik, és megszépíti őket.

És lehet, hogy így is van…

Így szólt egyszer Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A szépség beléjük költözik, s megszépíti őket. És lehet, hogy így is van…” Talán így van, talán nem. De elég, ha az emberek csak szépnek képzelik magukat. Addig legalább nem harapnak. Nem illik a szépelgéshez. Nem becsülöm az akarást, még a szépség keresésében sem.

A lények és a dolgok vagy maguktól szépek, vagy nem szépek. Hamis szándék szépségbe öltöztetni a rútat. Valótlant festeni, képtelen képet. Kergetni a tünékeny pillangókat. Szerencsétlenek.

De a gyerekeknek megbocsátom a halott lepkéket.

12.

– Hol lakozik az erény, apát? – kérdezték egyszer a szerzetesek Lin-csit. A Mester arca elsötétült, a kérdés az erényekről papoló konfuciánusokat juttatta eszébe. Nem kedvelte őket. Nem hitt rendrögeszmés gondolkodásukban, az erényesség taníthatóságában, túlzott elvárásaikban. Még ha jó szándék vezette is őket. Az ember olyan, amilyen. Nem sokat lehet tenni érte.

– Hol lakozik az erény, apát?! – sürgették Lin-csit a szerzetesek, míg ő a konfuciánusokon töprengett.

– Jól van, na! Megmondom nektek… A régiek szerint mind az öt erénynek megvan a lakása. Az „emberség” a májatokban lakik, az „igazságosság” a tüdőtökben, a „szertartásosság” a szívetekben, a „bölcsesség” a vesétekben, az „őszinteség” pedig a lépetekben. Így gondolták a régiek. És ez tetszik is nekem! Mert pont olyan valóságosan létezőnek tekintették az erényeket, mint az anyagot. Előállíthatónak, tapinthatónak, formálhatónak.

Csakhogy az erény nem lehet mindenható! Nem uralkodhat az egész emberen. Nem írhatja elő, hogyan érezzünk, hogyan gondolkozzunk és hogyan cselekedjünk. Odaveszne minden szabadságunk, odaveszne egyszerűségünk, ösztönünk. Elvesztenénk az utat egymáshoz. És megzavarodnánk az erényről szóló örökös okoskodásban. Végül összeroppannánk az erényesség terhe alatt.

Nem lenne más, csak szabály, s a szabályok elvennék tőlünk a Nyolc Égtájat, a Mélyet és a Magasat. Mi maradna? A Közép, a bírhatatlan, a lakhatatlan. De még élünk, szer-

zetesek! Élünk! A szabály pedig szenved. Megszaggatták az emberek. Mert korlátozza, rombolja az életüket.

Mindazonáltal azt mondom nektek, hogy legyetek erényesek. És tiszteljétek a szabályokat! Ugye, értitek?

Szólt egyszer híveihez Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Pont olyan létezőnek tekintették az erényeket, mint az anyagot. Előállíthatónak, tapinthatónak, formálhatónak." Mondta a régiekről az apát. Szerintem azonban az erényesség nem más, mint tehetség. Tehetség a méltósággal éléshez. Az erény nem állítható elő, nem tapintható, nem formálható. Csak annak van, akinek magától van.

Ha pedig nincs, akkor lesz égető szükség a szabályra. Mely korlátozza a kilengéseket.

Értem, apát. Persze, hogy értem.

13.

Egy nap fény derült rá, hogy a szerzetesek nem egészen értik, miként gyakorolható helyesen az erényesség. Bent a csarnokban, kint a kertben minden félreeső zugban összesúgtak, tanácskoztak, de semmire nem jutottak. Persze, erényesek akartak lenni, szabálytisztelők, de hát hogyan?

Lin-csi rombolónak nevezte a szabályt, zsarnokként festette elénk az erényt. Ja, persze! Az előre megformált, ránk szabott, ránk erőszakolt erényt, amiből senki se kér. Az ilyen előre gyártott erényesség mindig eltúlzott, mindig mértéktelen, mindig őrültség. Csakis a finom ösztön szülte, a tehetség szülte erényesség ér célt. Ennek gyakorlása adja életünk méltóságát.

Elmondtam mindezt szerzetestársaimnak, hátha végre felfogják a kérdés lényegét. – Legjobb, ha az erény könnyű járás csupán – tettem hozzá, Bóddhidharmát, az első pátriárkát idézve. Ő mondta ezt Vu császárnak, aki egykor szintén hajszolta az erényt. Túl nagy volt benne az akarás.

– Szóval, semmi erőfeszítés, csak könnyű járás… Értitek, szerzetesek?! – kérdeztem aztán a cimboráktól vigyorogva.

– Értjük, Su-la-ce! –bömbölték kórusban. Vették a lapot.

– Na, azért! Kiteszem értetek a lelkem, ti meg… – mordultam még rájuk, felemelt mutatóujjal. Jót röhögtünk, de azután az egyik novícius előre lépett.

– Ha ilyen okos vagy, mondd meg nekünk, hol lakik a testünkben a tehetség! Az erények szinte minden helyet birtokolnak. Beköltöztek a szívünkbe, a vesénkbe, a tüdőnkbe, a májunkba, a lépünkbe. Semmi helyet nem hagytak a tehetségnek. Pedig nélküle mit sem érnek.

– A tehetséget ott kell keresnünk valahol a szívünk közelében. Ahol Mesterem útmutatása nyomán magam is az érzést, a Tűzcsillagot, a Dél, a Vörös és a Tűz ragyogását is keresem. És más tájon az értelmet. Szóval, a szív közelében kell keresnünk a tehetség lakását, olyan helyen, ahol még bőséggel táplálhatják a szív kútjai, és ahonnan sugarai még elérik az elmét, hogy féken tartsák ambícióit. Az elme lázas tevékenysége ugyanis felemészti az élet művészetéhez szükséges tehetséget.

A tehetségnek meg kell tehát védenie magát az elmétől. És meg kell védenie magát az erények hatalmával szemben, melyek szintén gátolják a kibontakozását. Ilyen hely azonban – ahonnan egyformán elérheti az elme és az erények lakhelyeit – nincs a testünkben.

Ám a tehetség mégis ott van a nemes viselkedésű ember minden megnyilvánulásában. Ott van minden szavában, minden mozdulatában, cselekvésében, egész életében. Ha pedig így van, azaz a tehetségnek nincs konkrét és egyetlen lakóhelye a testünkben, akkor szerzetestársaim, azt kell gondolnom, hogy a tehetségetek mindenütt jelen van.

Nem csak a szívetekben, a vesétekben, a tüdőtökben, a májatokban, a lépetekben, az epehólyagotokban, hanem a hajszálaitokban, a szemetek nedveiben és pilláiban, a fül- és orrcimpátokban, a fogaitokban, a nyelvetekben és a mandulátokban, a könyökötökben, a térdetekben, a bokátokban, a talpatokban, de még a feneketekben is. Még pontosabban: a tehetségetek ott van minden atomotokban! – válaszoltam a novíciusnak és a körülötte állóknak, ők pedig hosszan bólogattak.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, ezt is feljegyeztem. De csak azért, hogy újra és újra elolvassam a feljegyzésemet, elmélyülhessek benne, s ellenőrizzem, nem mondtam-e szerzetestársaimnak butaságokat. Majd ha mindez megtörténik, cellám homályában egy este, mielőtt mély, éji álomba merülök, hozzáfűzöm kommentáromat.

Kommentár:
Újra és újra elolvastam feljegyzésemet, elmélyültem benne, s ellenőriztem minden állításomat. Úgy látom, nem mondtam butaságokat.

14.

– Szerzetesek! Tudjátok-e, mi a legcáfolhatatlanabb állítás a világon? Amihez soha, semmi kétség nem férhet! Megmondom nektek… A legcáfolhatatlanabb állítás a világon az, hogy tökéletessé kell válnotok. Tökéletessé, mindenáron!

Ennél nyilvánvalóbb állítás nem létezik. Tudjátok-e, hogy miért? Mert minden kérdésünkre a végső válasz ez. Ha például azt kérdezzük magunktól vagy egymástól, hogy érdemes-e bosszankodni a társak rendetlenségén, megbízhatatlanságán, az elfőtt ebéd vagy akár az esőt a szemünkbe fújó szél miatt; mit felelhetünk erre? Azt ugyebár, hogy nem érdemes.

Ha azt kérdezzük magunktól vagy egymástól, hogy érdemes-e haragudni bárkire, akinek súlyos mulasztása vagy ostobasága miatt kínos kellemetlenség ért minket; erre a kérdésre is azt felelhetjük, hogy nem érdemes.

Ha azt kérdezzük magunktól vagy egymástól, hogy érdemes-e bármilyen rossz viszonyt, békétlenséget fenntartani a társakkal; józan fejjel erre is csak azt felelhetjük, hogy nem érdemes.

Sőt, ha azt kérdezzük, hogy érdemes-e igen szoros jó viszonyt kialakítani bárkivel; erre is csak azt kell válaszolnunk, hogy nem érdemes.

Azért nem érdemes, szerzetesek, mert a bosszúság, a harag, a békétlenség, az igen rossz és az igen jó emberi viszonyok is mind rabságba kényszerítenek bennünket. Gyötrelmes, utálatos rabságba, ahonnan nincs szabadulás.

Lehetetlen szabadulni a bosszúságtól, a haragtól és a békétlenségtől, mert mindig mindegyikre van ok. S úgy érezzük, hogy van ok az egymást fogságba ejtő szoros viszonyokra is. A szenvedélyes vonzódás és a szenvedélyes elutasítás ilyen ok. Vigyázzatok!

Vagy gondoljatok, szerzetesek, arra, hogy társak nélkül, egymagunk is rabságra ítélhetjük magunkat. Például szörnyűséges és örökös rabságba taszítanak minket a saját hibáink. Helytelen megfigyeléseink, következtetéseink, ítéleteink, rossz mondataink, cselekvéseink. Ha nem vigyázunk, életünk végéig javítgathatjuk elrontott dolgainkat. Értelmetlen fáradozás. Megsavanyodik az élet, leránt a hanyatlás, elérhetetlenné válik minden cél.

Aki nem kér a keserű rabságból, egyetlen egyet tehet, szerzetesek! Egyetlen választása van: tökéletessé kell válnia. Tökéletessé, mindenáron! Ez a legcáfolhatatlanabb állítás a világon. Minden más döntés hibás, végzetes!

Csakis a tökéletességre törekvő ember képes elkerülni a bosszúságot, a haragot, a békétlenséget és a helytelenül alakuló emberi viszonyokat. És főként: a tökéletességre törekvők tudják elkerülni, hogy saját hibáik vessék rabságra őket.

Így szólt egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:
Őrültség lenne cáfolni a cáfolhatatlant, kétségbe vonni a tökéletesség értelmét. Nincs mit töprengeni ezen.

15.

– Azt mondtad, apát, hogy tele van a világ szalmakutyákkal. És azt, hogy bárkiből lehet szalmakutya, ha szorongás, félelem és fájdalom költözik a szívébe. Így van-e? – kérdezték egyszer izgatottan a szerzetesek Lin-csit.

– Így, hát! – felelt az apát.

– Úgy tartjuk-e, hogy az emberek egyenlők? – faggatták lázasan tovább.

– A konfuciánusok úgy tartják. És van is benne valami igazság.

– Mi pedig, apát, úgy gondoljuk, hogy az emberek nem egyenlők. Nem akarunk egyenlőek lenni a szalmakutyákkal! – bökték ki végre, ami a szívüket nyomta. – Hogyan tudnánk elkerülni az egyenlőséget? Az egyenlőséget a szalmakutyákkal, az ostobákkal, a tehetségtelenekkel és a tisztességtelenekkel. És még számosan léteznek olyanok, akikkel az egyenlőségnek még a gondolata is borzongató. Felelj erre, apát! – szegezték neki a kérdést.

Lin-csi elég hosszan elgondolkozott. Mit lehet felelni erre? Becsületesen, őszintén… Aztán hirtelen a térdére csapott.

– Szerzetesek! Hogyan felejthettétek el, mit tanított nektek a Magasztos Buddha az egész látható és láthatatlan világról? Nem azt tanítja-e, hogy minden, mi létező, káprázat csupán? Képzelődés, illúzió! Nahát, a legvalóságosabb és legnagyobb illúzió az emberi világban az egyenlőség gondolata. De mivel azt játsszuk, hogy tiszteljük egymást, felismertük a gondolat hasznosságát. Ennek a játéknak a legfontosabb eszközévé vált. Az egyenlőséget hinni is, mondani is jó. Megnyugtató, igazoló.

Aki alulról mondja, vagy leránt magához mindenkit, vagy felmagasztalja magát hozzájuk. Aki pedig felülről mondja, az jóságát, emberségét igazolja vele, bármit gondol is a többiről őszintén. Ráadásul, ezzel a legnagyobb hatalmasság is szerénynek tüntetheti föl magát, ami azért is jó üzlet, mert a szerénységért a balgáktól szeretet jár. És meg is adják.

A konfuciánusok azt mondják, hogy bár szellemi képességeiket tekintve az emberek nem lehetnek egyformák, erkölcsi minőségüket tekintve azonban igenis lehetnek. Az oktatás legalábbis megteremti az esélyt rá. Ezzel aztán ők is elintézik a kérdést. De szép dolog tőlük, hogy iskoláikban valóban megadják az esélyt, s tanítóik ápolják, nevelik az ifjúságban az erényesség gyenge hajtásait. Hála érte, mert ezzel is kevesebben lesznek az eltévedt szorongók, a rémületben és fájdalommal élők, azaz a szalmakutyák. Az erkölcsösség eszméje és szabályai rendet vágnak az életükben.

Mindez tehát jó. Akkor is, ha mindenki csalással igyekszik egyenlőnek látszani a többi emberrel. De ti, szerzetesek, tudjátok most már, hogy mindenfajta egyenlőség ámítás, a legteljesebb szemfényvesztés.

Ám, amíg ezt a gyönyörű hazugságot egyezség tartja érvényben, nem lesz belőle semmi baj. Talán ez a legkorábbi szerződés az emberek között, nem kell tehát aggódnotok, hogy hamarosan érvényét veszíti. Ha kimondanák, hogy az egyenlőség hazugság, a feje tetejére állna az egész világ. Az emberek átharapnák egymás torkát.

Tartsátok ti is a szátokat! Ez a legértékesebb hazugság, vigyázzatok rá!

Így szólt egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Ez a legértékesebb hazugság.” Ez az egyik. A másik egy régi igazság tagadása, a bambuszbot igazságáé. „Igenis, lehetséges valódi egyenlőséget teremteni! De csakis a bambuszbot képes rá.” Mondogatta egyik régi mesterünk, de nekünk ezt sem szabad mondanunk. Nem is lenne bölcs dolog ezzel biztatni bárkit is.

Vagy hallgatunk tehát, vagy hazudunk.

Így dicsőül meg az erkölcsös ember.

16.

– Szerzetesek! Jelentette a kapus, hogy megint jön Vang. Errefelé tart az úton. Fogadjátok barátsággal, ha hülyeségeket beszél is. – Alig hangzott el Lin-csi figyelmeztetése, Vang máris ott állt az udvar közepén, és beszélt.

– Ide figyeljetek, hívek! Tegnap éjszaka a tíz pokolbíró egyike járt nálam, tanjüani kolostorunkban. Zöld volt az arca, vörös a szakálla, izzottak a szemei. Iszonytatóan nézett ki, de szívélyesen viselkedett. Elmondta, hogy az utóbbi időben alig akad dolga. Senki nem jut pokolra mostanában. Feleslegessé vált az ítélkezés, semmi dolguk a pokolszolgáknak. Se vallatás, se büntetés… De a szellemvilág más tájain is egyre kevesebb az új lakó. Azt mondta a vörös szakállú, hogy azért van ez, mert az emberek feltaláltak valamilyen csodaszert, és nem halnak meg.

– Hívek! Én kiszedtem belőle, hogy mi ez a varázsszer! Azért jöttem, hogy megmondjam nektek. Legyetek ti is hosszú életűek! – A szerzetesek egyik lábukról a másikra álltak, hümmögtek, de szót fogadtak Lin-csinek. Csendben maradtak.

– Ez a szer a hibiszkuszvirág szárított szirmának porából, szilvavirág sziromból és

krizantém szirmából készül. Porrá zúzott fenyőtobozt és körtefagyökér háncsát kell hozzákeverni, őszibarackmag belét, lófej alakú sziklából nyert kőreszeléket, teknőpáncél- és jádeport, valamint vízparton gyűjtött hímporát éji pillangóknak.

Mindezt jádemozsárban kell száz napig törni, jádemozsártörővel, felhőtlen éjszakákon, a Hosszú Élet Csillagának fényénél. Amikor ez megvan, főtt fagombába kell tölteni, melyet szarvas hozott a szájában, de lehet darumadár csőréből kapott gombába is. Fő, hogy ezeréves fa gyökerén nőjön, különben nem ér az egész semmit.

Ezután már csak le kell nyelni az ízletes szert, hogy elnyerjétek a hosszú életet. Képzeljétek, azt mondta a vörös szakállú, hogy egyesek örök életet nyernek általa. Na, mit szóltok hozzá, szerzetesek?! – nézett végig rajtunk diadalmasan Vang apát, végül Lin-csin állapodott meg a tekintete.

Lin-csi a magas kőfal tövében guggolt, alig látszott az árnyékban. Mi mukkanni se mertünk, Lin-csi se szólt egy szót se. Meg se moccant. Tűzött a nap. Aztán Lin-csi felállt, és lassan, nyugodtan odasétált Vanghoz.

– Apát, leköteleztél jóságoddal – szólt elgondolkozva, visszafogottan. – Köszönjük, hogy elmondtad a nagy titkot, az elixír-receptet. Önzetlenséged melegíti a szívünket.

– Maradj nálunk ebédre, azután pihenj le egy jó, hűvös cellában. És csak utána indulj haza, ha nagyon sietős a dolgod. Ám, ha nem az, tölts nálunk néhány napot, pihend ki magad. Kérlek, fáradj most be a csarnokba… – mondta Vangnak Lin-csi, mindannyiunk füle hallatára, szeme láttára. Arca mindvégig komor maradt, még azután is, hogy a szótlan Vangot bekísérte, és leültette a Keleti Csarnokban.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Tölts nálunk néhány napot, pihend ki magad.” Ez alkalommal nem sokat szólt Lin-csi, ám kevés szóval is sokat tanított. Mert mindegy az, hogy szegény Vang teljesen hülye, vagy csak napszúrást kapott, és ezért hordott össze hetet-havat a varázsszeréről. Mert akár így van, akár úgy, csakis azzal az együttérzésel volt szabad feléje fordulni, amellyel Lin-csi szólította meg. Együttérzéssel és komor fájdalommal. Mert Vang sorsa

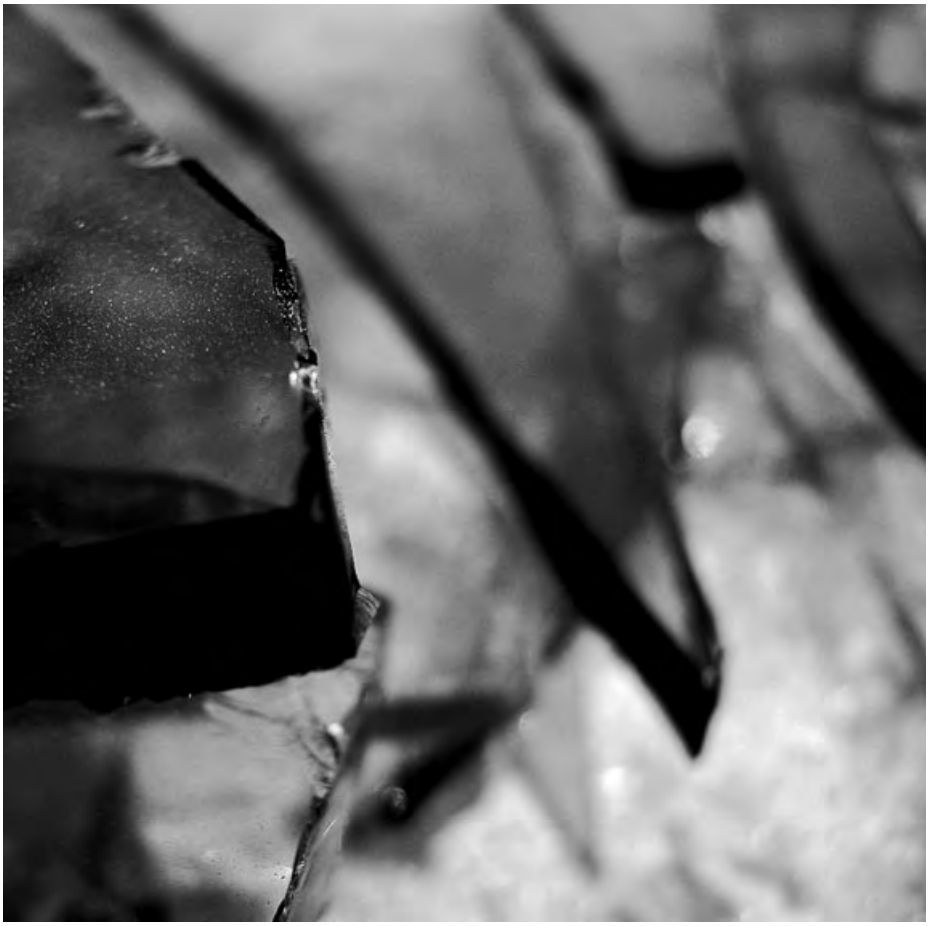

tragédia. A Bíbor Hajnal Világossága kolostorának valaha éles eszű apátja eltévedt a szellem labirintusában, és most tébolyultan bolyong a világban, fogékony minden badarságra. Talán meggyógyul, és jobbra fordul a sorsa.

Ami mai szereplését illeti, hát nem csak belőle csináltak bolondot az örök életre szomjazó tao barátok. Őket és áldozataikat is gyógyítania kellene Lin-csinek. Ne az elixírt keressék, hanem az életet. Mert úgy járnak, mint Vang apát: azt is elveszítik, ami a markukban volt, születésüktől fogva.

17.

– Amikor Liu Ji életében először gondolt komolyan az elmúlására, igazi rémület tört rá. Csaknem elakadt a lélegzete. Dermedten bámult maga elé a teleírt papírra, letette mellé az ecsetet, abbahagyta a munkát. Olyan hosszú idő telt el így, hogy a tintapaletta kövén megszáradt a tus.

„Egy közeli pillanatban vége szakad itt az életemnek.” Gondolta, és megborzongott. Eddig csak akkor gondolt a halálra, amikor mások beszéltek róla, vagy éppen küzdöttek vele. Ebből arra következtetett, hogy ez az ő dolguk, neki nem kell foglalkoznia vele. Most rádöbbent, hogy nem így van. Többet kellett volna gondolnia rá – élete legfontosabb eseményére.

Liu Ji összehúzta magát ülőpárnáján, egészen kicsire. Ilyen töpörödött maradt később, fölállva is. Így lépkedett óvatosan a hálószobájába, és így feküdt le. Alig lehetett észrevenni a takarója alatt. Sosem látott gyönyörű tájakról és sosem látott gyönyörű pillangókról álmodott.

Amikor reggel fölkelt, még mindig nagyon visszafogott volt, és még mindig nagyon óvatosan közlekedett. Halkan, lopakodva lépkedett, kerülte háza népét. Úgy tett, mintha észre sem venné őket. Ők sem szóltak hozzá, ne zavarják. Feleségei és lányai kissé aggódtak érte, de ő ezzel sem törődött. Szótlan volt egész nap. Délutánra azután összeszedte magát, és lázasan intézkedni kezdett.

Liu Ji igen jómódú hivatalnok volt, tartományi elöljáró. Ő építette Tajjüan városka legszebb házát, szinte fényűzően élt benne. Jómódú volt, tehát hivathatott volna magához híres-neves orvosokat, hogy gyógyítsák, ha beteg; hivathatott volna alkimistákat, hogy varázsszereket főzzenek neki; elhívhatta volna Buddha és a Tao papjait, hogy imákat mormoljanak érte; vagy akár pazar síremlék építésébe is foghatott volna, ahogy a legtöbb jómódú teszi, amikor a végét érzi, vagy még sokkal előbb. De Liu egyiket sem tette.

Hanem elküldte Buddha szerzeteseihez az egyik szolgáját a közeli kolostorba, és arra kérte apátjukat, hogy azonnal küldjenek neki egy szerzetesi öltözetet. A szolga megkapta, és hazavágtatott vele.

Liu Ji szótlanul átvette és magára öltötte. Esze ágában sem volt szerzetesnek állnia, mégis úgy gondolta, hogy ebben az öltözetben kell elindulnia. Nem sokat várt vele. Egyetlen szó búcsú nélkül hagyta el a házát, kisétált a hátsó kapun. Átlépkedett a kertjén, át a hibiszkuszok, majd a páfrányfenyők alatt, s már kint is volt az utcán.

Végigment az egész városon, még mindig óvatos, lassú léptekkel, körültekintgetve, ahogy a tolvaj hagyja el a tetthelyet. „Itt sem voltam. Ugye, nem látott senki? Különben üres volt a ház teljesen. Üres volt, reménytelenül üres. Bármilyen pompásnak látszott is. Semmi értéket nem viszek magammal.”

Liu Ji csak ment, ment, kifelé a városból, s nem érzett a szívében semmi fájdalmat. Pedig örömteli szép évei teltek itt, úgy emlékezett. De elmúltak hirtelen. Ahogy az alkony vetett véget a meleg, nyári napnak. Már kint járt a hegyek lábánál, néptelen vidéken. Nem volt már ott se város, se ember, csak a rét, a füvek tengere, a hegy, a fák zúgó erdeje, a hegy, az Ég, az Ég, az Ég… aztán már az se.

Liu Ji ekkor visszanézett. Azután körös körül, minden irányba. A tíz égtáj felől nem volt ott egy lélek se. Megnyugodott végre.

Sikerült észrevétlenül kilopóznia az emberi világból.

Ezt a történetet mesélte egyszer Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Sikerült észrevétlenül kilopóznia az emberi világból.” Pont olyan észrevétlenül, ahogy ide érkezünk. Egy-két ember kivételével senki nem veszi észre. Nem is kell nagy dolgot csinálni belőle. Az apát többször is mondta, hogy nincs itt más dolga az embernek, mint „kitöltenie a rá szabott időt”. Méltón, ha lehet. Csakhogy

nehéz ám méltósággal végezni az értelmetlenséget. Ahhoz teljesen ostobának kell lenni.

Megrendített Liu Ji története. És sokat tanultam belőle.

Én is gyakran álmodom sosem látott gyönyörű tájakról, és sosem látott gyönyörű pillangókról.

18.

– Ja, igen… a halál – dünnyögte maga elé Lin-csi, amikor a szerzetesek Liu Ji történetét firtatták. „Miért lopózott ki az emberi világból?” „Hová tűnt el a város szélén?” Ilyesmiket kérdezgettek tőle. Az apát ingatta a fejét, nem volt valami vidám. „Igencsak tökkelütöttek ezek az én szerzeteseim.” Gondolhatta. „Mi a fenét mondjak nekik?”

– Szerzetesek! Tudjátok-e, hogy hol tanyázik a halál? – fordult feléjük végül. – Hogy bennetek lakik-e, és ott várja ki szépen az időtök végét, vagy kívülről les rátok egyfolytában, s egyszer csak nyakon csíp benneteket? Na, mit gondoltok? – kérdezte Lin-csi, és várt. A szerzetesek csak forgatták a fejüket, bámultak egymásra. Tényleg eléggé tökkelütöttek voltak. Addig bizonyára azt gondolták, hogy a halál is csak olyan dolog, mint minden más. Na, de ez képtelenség. A halál mégiscsak halál. Ő minden létezőtől különböző.

– A halál, szerzetesek, hogy tudjátok végre, és ne kérdezzetek tőlem hülyeségeket Liu Ji szókéséről az emberi világból, lehet egyszerre bent is meg kint is. Ez a legsúlyosabb eset. A kintinek nincs más dolga, csak vár. Nyugodtan, csendben, láthatatlanul. Nem is tudtok róla, gyanútlanok vagytok, felhőtlenek. Éppen ezért könnyen áldozatául eshettek. De azért, ha figyeltek, egy ideig elkerülhetitek.

Az a halál viszont, amelyik belül van, az nem kerülhető el. Folyton kóstolgat, harapdál. Beleharaphat a szívetekbe, a májatokba, a vesétekbe, a tüdőtökbe, a lépetekbe, de leggyakrabban apró részecskéiteket harapja ki a helyéről.

Észre sem veszitek, és már ki is harapott belőletek tízezret. Aztán nem kell sokáig várni, kiharap még tízezret, és még tízezret, és még, és még… és akkor hirtelen észreveszitek, hogy már alig maradt belőletek valami. Akkor pedig megkergültök a belső halálnak ettől az örökös rágcsálásától. Véget akartok vetni neki, ki akartok törni magatokból, hogy meneküljetek előle, de ott máris a külső halál markában találjátok magatokat. Ez a vég. A külső és a belső találkozása. Ezek mindig megtalálják egymást. Eggyé válnak és diadalmassá. Mert egyek is voltak és diadalmasak – mindenkor.

Így van az megszervezve, szerzetesek, hogy mindenütt legyen halál. Belül és kívül, vagy egyszerre mindkét helyen.

Mert lennie kell mindenütt. Pontosan ott, és pontosan annyi változatban, mint az élet. Mindezt tudnotok kell, szerzetesek, hogy értsétek Liu Ji történetét.

Ezt válaszolta a szerzetesek kérdéseire Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Eggyé válnak és diadalmassá.” Hát, igen. Ez a téboly. A megbolydult lélek kimenekül a házából, el akar rejtőzni valamely távoli tájon, és ott éri utol a halál. De ez nem Liu esete. Ő költővé vált és halhatatlanná. Így kellene kiszállnia mindenkinek. Csakhogy hová? Én sem tudom, hol van most Liu. Lin-csi nem mondta meg. Én pedig nem kérdezem meg soha.

Elég, ha látom álmomban. Nem képzelem rossz helynek. Azért lehet, hogy Lin-csivel egyszer még tárgyalok róla…

19.

– Ide figyeljetek, szerzetesek! Akármit mondtam is legutóbb, nem kell félnetek! Nincs örökös veszélyben az életetek. És ha végül mind ugyanúgy végezzük is, azért nem győz le mindent a halál. Elhiszitek? – fordult egy nap a szerzeteseihez Lin-csi apát. De nem várta meg a választ, úgyis tudta, hogy mit felelnének. És azt is, hogy akkor se hinnék, ha megesküdnének rá. Jobb lesz tehát, ha azonnal belefog egy szívderítő beszédbe, nehogy rosszkedvűek legyenek az elmúlástól.

– Szóval, azt is bátran kijelenthetem, szerzetesek, hogy mindannyian halhatatlanok vagytok! Tudjátok, hogy miért vagytok halhatatlanok? Mert minden halhatatlan a világon, ami csak létezik. Miért éppen ti lennétek kivételek?

Minden, ami létezik, el is enyész, el is múlik. Így tartják az emberek. Ez azonban csak

látszat. A valóság az, hogy semmi sem enyész el, semmi sem múlik el, csak átalakul. Minden, amiből az anyag áll, újra és újra előkerül, újra és újra megmutatja magát – mindig más formában. Ez a természete a ti anyagiságotoknak is. Az örökös átváltozás. Még mai formátokban is pillanatonként átalakultok. Saját szerkezeteteken belül is, és kívül is örökös a mozgás. A szerkezet, mint gépezet egész életetek során minden pillanatban más és más. Nincs két pillanat, amikor azonosnak lenne mondható.

De jelen vagytok változásaitokkal a külső világban is. Ahol valaha előfordultatok, anyagiságotok nyomot hagyott. Gondoljatok csak például elhulló hajszálaitokra. Vagy anyagi öltözetetek egyéb apró elváló részeire. Bőrötök kopására, párolgásotokra, elhagyott nedveitek – csakis benneteket jellemző – tartalmára. És a tüdőtökből kiáramló levegő részecskéiben is ott vagytok már az Ég és a Föld között örökké. Ott vagytok a Nagy Áramlásban, az átváltozások óriás folyamában. Vagyis, szerzetesek, ti már életetekben halhatatlanná váltatok. Jelen vagytok, és jelen lesztek a vízben, a földben, a fűszálban, a virágban, a magban, a madárban, a szélben, de még a távoli csillagok fénysugaraiban is. Így van ez, szerzetesek, nyugodtan elhihetitek. És mindehhez ott van még halhatatlan lelketek…

Róla azonban majd máskor szólok nektek, ma elégedjetek meg ennyivel, halhatatlanságból is megárt a sok.

Így szólt egyszer Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Még mai formátokban is minden pillanatban átalakultok.” Hát még azután! Ez a világ valóságos természete. A változás. Így mondta a Magasztos Buddha is, miért kételkednék hát Lin-csi szavaiban?

Hogy a változások megvalósulhassanak, a halálnak valóban ott kell lennie mindenütt az élet nyomában. Pontosan ott, és pontosan annyi változatban, mint az élet. Ezt is jól mondta az apát. Egyetértek. Ott kell lennie, mert neki kell elvégeznie a munkát. De tényleg nem dolgozik soha tökéletesen… Csupán a forma megszüntetésére képes. Mi meg, Buddha tanításában inaskodó szerzetesek, tudjuk jól, hogy a forma csak illúzió. Nincs miért bánkódnunk tehát: a *lényeg* él tovább.

Kint álltam ma délután a Huo-to folyó partján. A víz felől lassan repült felém egy sirály, és mielőtt elszállt fölöttem, lenézett rám. Elkaptam a tekintetét. Abban a tekintetben láttam, hogy a halál és az átváltozás kérdéseiről sokkal, de sokkal többet tud az a vén sirály, mint én. Többet mindannyiunknál. Még Lin-csinél is.

20.

– Apát! Apát! – rohant a kapus Lin-csi cellája felé az éjszaka közepén. – Dörömböl a kapun egy látogató, nem bírom elküldeni. Tapodtat se mozdul, dörömböl és kiabál. Mindenáron be akar jönni hozzád. Mit csináljak vele? – kérdezte, amikor elérte a cellát. Lin-csi hallgatott, a kapus verte az ajtaját.

– Mit akar?! Nem mondta? – förmedt rá az apát, épp csak kidugta az orrát. – Nem. Nem mondta. Csak azt, hogy égetően sürgős. – Engedd be a Keleti Csarnokba, megyek mindjárt – szólt Lin-csi, s szép lassan összekészülődött. A Keleti Csarnokban a vendég fel s alá járkált, akkora zajjal, hogy már talpon volt a kolostor minden lakója. A szerzetesek a csarnok kapujában és a sarkokban meghúzódva álldogáltak, hunyorogva bámulták.

– Mi az, ami ennyire sürgős neked, te tekergő?! – mordult felé Lin-csi, nem volt a hangjában semmi kíváncsiság, csak fenyegetés. De a látogató, mintha meg se hallotta volna.

– Vándorszerzetes vagyok, apát. A nevem: Liang Fu. Egész életemben a kolostorokat járom, Északon és lent a messzi Délen ismerek minden tanítót, minden iskolát. Mindenütt a legjelesebb mesterekkel konzultálok, bölcseleti műveket szerkesztünk a pátriárkának, valamint a tudós indiai panditokkal együtt fordítjuk a szent könyveket a mi nyelvünkre. Hogy ti is értsétek a Magasztos Buddha tanítását, egyszerű, bárgyú szerzetesek, tanoncok és elöljárók.

– De most nem efféle ügyekben jöttem hozzátok. Visszahoztam a papagájotokat! – jelentette ki váratlanul a látogató, és körülhordozta rajtunk a tekintetét. – Mit hoztál vissza, vándor?! – kérdezte tőle Lin-csi, miután levegőhöz jutott. Nem láttuk még ennyire meglepettnek soha. – A papagájotokat! – vágta rá a látogató, majd benyúlt az iszákjába, és előhúzott belőle egy színpompás óriáspapagájt. Ott ült a vállán, megráz-

ta a fejét, csapott néhányat a szárnyával, de nem repült el. A szerzetesek izgalmukban felhördültek. Őszinte meglepetés hangja zúgott végig a csarnokon. Soha életükben nem láttak még papagájt. Csapzott hajával, egyenes tartásával, vállán a madárral a vándor alakja tekintélyt parancsolt.

Lin-csi odalépett hozzá, mélyen a szemébe nézett, aztán a madárra. Mindketten nyugodtan, szinte kevélyen néztek vissza rá. Az apát kétszer körüljárta a papagájt.

– Szép példány! – állapította meg.

– Ja, szép… Éppen ezért gondoltam, hogy hiányoljátok nagyon. Visszahoztam, nehogy megszakadjon a szívetek. Gyönyörű madár… és értékes is. De nem kérek érte jutalmat – szólt a látogató, és leült egy asztalkához. A papagáj átrepült Lin-csi vállára. A szerzetesek abban a pillanatban mind odasereglettek köré. Bámulták a madár csodás színeit, formás fejét, okos szemét. De megérinteni nem merték. Pedig mindannyiuknak viszketett az ujja begye: olyan jó lett volna megsimítani selymes feje búbját, szép ívű szárnyát, vagy legalább a farkát!

Lin-csi a madárral foglyul esett a szerzetesek gyűrűjében. Egy ideig egyik lábáról a másikra állt, toporgott, hümmögött, krákogott, de a papagáj nem tágított a válláról. A szerzetesek pedig egyre izgatottabbak lettek, be nem állt a szájuk, mutogattak a madárra, és magyarázták egymásnak, hogy miért a papagáj a világ legszebb teremtménye. Egyesek már nyíltan célozgattak rá, hogy feltétlenül meg kell tartani, mert sose látnak többé ilyen gyönyörűséget, ha elárulják a vándornak, nem az övék ez a madár. Lin-csi hallgatott, nem volt szíve megfosztania szerzeteseit a mesék csodás madarától. Az ő kedve is felderült, amikor a vállán ülő papagáj szárnya olykor megcirógatta a fülcimpáját.

Már hajnal felé járt az idő. Eközben a vándor nyugodtan és kényelmesen üldögélt az asztalnál. Lin-csi akkor odaszólt a szakácsnak és a konyhás szerzetesnek.

– Hozzatok a vándorszerzetes úrnak vacsorát! Keressetek valami rendeset a konyhán…

– Elfogadom, apát! – mondta rá azonnal a vándor, s máris hozzákészült a falatozáshoz. – Végül is, nekem köszönheted, hogy megvan a papagájod.

Lin-csi szeme ekkor rávillant Liang Fura, erre a különös szerzetre, akinek volt bátorsága éjszakának éjszakáján berontani a híres-neves és veszedelmes hírű apáthoz egy papagájjal. „Hol találtad, te semmirekellő? Loptad talán?” Ezt olvashatta volna ki a látogató Lin-csi szeméből, ha nem a vacsorájával lett volna elfoglalva. Jóízűen és elégedetten lakmározott, időnként jól megfuttatta a szakácsot és a konyhás barátot, amikor újabb és újabb fogásokat kért. Volt fantáziája és ízlése. Arra is ügyelt, nehogy egy pillanatra is elfogyjanak asztaláról a finomságok. Merthogy az étvágya is igen-igen rendben volt.

Erről még napokig meggyőződhetett az apát és a szakácsa, a vendég szinte föl sem állt az asztaltól. Alig győzték hordani neki a falatokat. De Lin-csi nem szólt rá, sőt némi elismerés jele is felfedezhető volt az arcán. Leginkább azonban az örömé. Mert szerzetesei olyan boldogok voltak a szép, színes madárral, amilyennek még sohasem látta őket.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Visszahoztam a papagájotokat!” Vajon mit gondolhatott Lin-csi, amikor meghallotta a vándor kijelentését? Azonnal felismerte, hogy kit tisztelhet Liang Fu személyében? Váratlan találkozás volt, az biztos. Lin-csi őszintén meglepődött, de egy pillanatra sem veszítette el józanságát. Végül befogadta a rokonszenves csavargó szerzetest meg a madarát, ami teljesen levett minket a lábunkról. Nagyon kedveltük ezért az apátot. Ez alkalommal megint a viselkedésével tanított.

Egyikünk sem látott még soha papagájt. Hallottunk róla, hogy van ilyen madár, de hittük is, meg nem is. Van, persze, a mesében… Kuan Jin istennőt is papagájok kísérik, igazgyönggyel a csőrükben. Ezért gondolták többen is közülünk, hogy a papagáj nem valóságos madár. És most itt van a világ legszebb papagája a kolostorunkban!

Délről jött vendég, idefent Északon. A szerzetesek megfogadták Lin-csinek, hogy télen szorgalmasan hordják majd a parazsat a csarnokba, hogy ne fázzon. Ami egy északi szerzetesnek semmi, az borzongató hideg egy ilyen nemes, déli madárnak. De nem leszünk restek, ellátjuk a papagájunkat.

Áldja meg az Ég Liang Fu vándorló szerzetestársunk és talán madártolvaj nevét!

Szeretettel köszöntjük a 60 éves Sári Lászlót!

SU-LA-CE

Feljegyzések Lin-csiről

Közreadja Sári László

21.

Azt mondta egyszer egy tungsani szerzetes Lin-csinek (egyébiránt Liang-csie a neve, hallomásból magam is ismerem), hogy neki az égvilágon semmilyen tudása nincs a világról. Vagyis nem tud semmit. Mert nem mer tudni.

Amikor például meg kellene különböztetnie egymástól két dolgot, szinte rátör a félelem, annyira megoldhatatlannak érzi a feladatot. Legtöbbször képtelen jellemző jegyeket találni, amelyek alapján szét tudná választani őket.

Nem látja a különbséget jó és rossz, szép és rút, kicsi és nagy, külső és belső között, de még a semmi és a valami, a létezés és a nem-létezés, az élet és halál között sem. Egyszerre látja ezt is, azt is, minden dolog egyszerre ilyen is meg olyan is a szemében. Hogyan merjen akkor dönteni?

Lin-csi azt is elmesélte, hogy mivel magyarázta ezt a tungsani. – Túl közel van egymáshoz minden. Túl közel – mondta neki Liang-csie, szinte elkeseredetten. De Lin-csinek tetszett ez a tanácstalanság. Mindig dörzsölte a tenyerét, amikor a gondolat homályos, ingoványos területre tévedt.

– Remek fickó vagy, Liang-csie! – fordult feléje. – Csak arra érdemes járni, amerre nem lehet. Csak ott érdemes kérdezni, ahol nincsenek válaszok. Ahol így is van meg úgy is, ugyanakkor se így nincs és se úgy. Egyszerre érvényes az állítás meg a tagadás is.

De még ennél is bonyolultabb a világ, tungsani! Megfejthetetlenül bonyolult. Ugye, tudod? Éppen ezért kell örökké kételkedned, cáfolnod és támadnod a közhelyek mestereit, a diadalittas zápult agyúakat, akik azt hiszik, hogy tudják, mi a jó és mi a rossz, mi a szép és mi a rút, mi a kicsi és mi a nagy, mi az élet és mi a halál. Kételkedj bátran, mert igen sokat nyersz vele. A kétely maga a legteljesebb szabadság!

Elbeszélése szerint ezekkel a lelkes szavakkal üdvözölte Lin-csi a tungsani kétségeit saját ítélőképessége iránt. Lin-csi mindig is meg volt győződve róla, hogy a bármit is érő bölcseleti felismerések csakis a kétely legsötétebb mélyéből támadnak. Ezért szerette önmagát és minket is gyakorta kétségbe ejteni, s ott tenni fel a kérdéseket, ahol már csak a rémület, a félelem az úr, ahol már csak a lélek farkasai csaholnak, s nincs többé hatalma rajtunk a hamis cimborának, az elmének.

Így beszélt hát Lin-csi apát a tungsani Liang-csie szerzetessel egykor, én pedig, Su-la-ce szerzetes, ifjú híve, följegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Akik azt hiszik, hogy tudják, mi a jó és mi a rossz, mi a szép és mi a rút, mi a kicsi és mi a nagy, mi az élet és mi a halál…” Igen, ők a közhelyek mesterei. Öntelt, fölényes, harsogó társaság. Magam is tapasztaltam már, mennyire ostobák. Ők azok, akik a dolgokat minden kétség nélkül megítélik, szétválasztják.

Ahol létezik efféle kettősség, az nem a valóságos világ. Akik megkülönböztetnek, nem a valóságot látják. A valóságban nincs kicsi és nagy, nincs külső és belső, nincs közeli és távoli, nincs létezés és nem-létezés. Nincs kérdés és nincs válasz. Nincs kettősség. Vagy az *egy* van, vagy a *végtelen*. A jelenségek és a fogalmak párba állítása csupán az elme korlátozottságából fakad.

Mert az értelem nem a természet rendjét fedi fel, hanem a sajátját.

„Felfedni a valót,
be kell jutnod a városba.
A szellem városába
a lélek kapuján.”

Ezt mondták erről a régiek.

22.

Egy nap vándorszerzetes érkezett Lin-csi apát kolostorába. Lin-csi el is tanácsolta rögvest, ám az utolsó pillanatban észrevett a hátán egy szép héthúrú lantot, melyet a vándor az iszákjában cipelt. Vutongfából készült, olyan tiszta és csillogó volt, mintha nem is egy rongyos-poros vándoré lenne, hanem valamelyik pompás palota zenészéé.

– Állj csak meg, szerzetes! Nem kell annyira sietned – szólt utána Lin-csi, s a vándor megállt. – Ha kolostorunk lakóinak megmutatod, hogy mit tud a hangszered, pár napra megosztjuk veled kosztunkat és hajlékunkat. – A vándor tekintete felragyogott, arca máris jobban illett a hangszeréhez.

Addigra már a kolostor minden zugából előkerültek a szerzetesek, mi, novíciusok is szépen felsorakoztunk az udvaron. Még az idősebbek között is akadtak néhányan, akik életükben nem hallottak lantjátékot, a novíciusok között pedig többen is. Különösen az egyik velem egykorú fiú jött igen nagy izgalomba, úgy hívják, hogy Jao-san. Míg a vándor elővette és hangolta a hangszerét, Jao-san olyan idegesen fészkelődött, forgatta a fejét, hogy azt hittük, máris megzakkant. Ám a felhangzó lantjátéktól megnyugodott, lecsukott szemmel, bódultan dülöngélt, vonásai kisimultak, bőre kipirult, majd kicsattant.

A vándor tökéletes művésznek bizonyult, a játéka kifinomult volt, könnyed, átszellemült és ihletett. Simogatták a lelkünket a csendesen csörgedező szólamok. Azután a könnyed dallamok után egyszer csak félelmetes hatású muzsika hangzott fel a mester keze alól, bűvös, csodatévő erejű. Ez hosszan kitartva zengett, majd még ez is fokozódott. Azt sem tudtuk, kik vagyunk, hol vagyunk, teljesen elvarázsolt minket a zene. Amikor a művész a végére ért, hosszú csend lett úrrá az udvaron, meg sem tudtunk szólalni. Ahogy kissé magunkhoz tértünk a kábulatból, akkor vettük csak észre, hogy Jao-san ájultan fekszik a földön. Összerogyott, és meg se moccant. A szakács azonnal ott termett mellette egy nagy vödör vízzel, és nyakon öntötte vele. Jao-san azonnal feltámadt, és mintha mi sem történt volna, vigyorogva a zenészhez lépkedett, és megkérdezte tőle, hogy mi volt az, amit játszott.

– A saját kompozícióm – felelte az szerényen, egy kissé még meg is hajolt a fiú felé. – Köszönöm, mester – szólt erre Jao-san, de még mindig eléggé értetlen képpel tovább kérdezett. – És el tudnád nekem magyarázni, hogy mindez mit jelent? – Hogyne! – válaszolt Jao-sannak készségesen a művész, majd újra belefogott a műbe, és hangról hangra eljátszotta neki ugyanazt. – Ezt jelenti – szólt a végén, s újra meghajolt. Jao-san viszont újra elájult, a szakács újra felmosta, s most megint zavart képpel forgolódott, nyugtalankodott. Azután lecsillapodott, és félrehúzódott. Este a vacsoránál azt mondta, hogy Buddhává vált, megvilágosodott.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-

ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Egyszer csak félelmetes hatású muzsika hangzott fel a mester keze alól, bűvös, csodatévő erejű.” A zene hatalma. Ettől féltek valamikor a Mennyei Birodalom hivatalnokai annyira, hogy egy kétségbeesett rendelettel betiltották a muzsikát országszerte. A zene elbódítja a zenészt és a közönségét, elvonja az emberek figyelmét a munkájuktól, a feje tetejére áll az egész világ – állították. Most értettem meg, hogy nem is volt alaptalan a félelmük.

Lin-csi már beszélt nekünk korábban különféle zenepalotákról meg az Égi Zene Illatának Jádekertjéről, ahol a lant húrjainak minden pendítése csodás átváltozásokat okoz, ám úgy hallgattuk mindezt, mint egy szép mesét. És lám, ez a jelentéktelen külsejű, kopott vándor most bizonyította a zene hatalmát. Éppen itt, nekünk, Lin-csi szerzeteseinek, a Huo-to folyó partján, ahol és amikor Jao-san novícius a gyönyörűségtől buddhává vált.

23.

Lin-csi azt mondta, egyáltalán nem ritkaság, hogy hangok, fények, fizikai élmények hatására döbbenünk rá a valóságra, ismerjük fel a világ valóságos természetét. Senki ne ámuljon hát, hogy Jao-san szerzetestársunk a lantjáték hangjaitól vált buddhává. – Mi sem természetesebb – állította Lin-csi, és csak vonogatta a vállát, amikor a szerzetesek erről kérdezték.

– De hát akkor nem kell mást tennünk az üdvösségért – estek neki a tanítványok kórusban –, mint leültetni a zenészt a kolostor csarnokában, felsorakoztatni a híveket, és addig pengetni a lant húrjait, míg szép sorban meg nem világosodunk mindannyian! Minden egyéb igyekezet felesleges erőfeszítés!

– Nana! Nana! – horkant föl Lin-csi. – Azt hiszitek, hogy feltaláltátok a buddhagyártást?! Ti meghibbantatok, szerzetesek! Nem ilyen egyszerű az üdvözülés! Nincs buddhagyár! Mindenkinek más az útja a tökéletességhez, és nem ismerhetjük egymás útjait. Mit gondoltok, mi lenne a világból, ha mindenki egyformán boldogulna, ha mindenki ugyanúgy üdvözülne? Ha lenne rá recept, és mindenki előállíthatná magának a tökéletességet? El tudjátok ezt képzelni, ti kergebirkák?!

– Ha mindenki egyformán boldogulna, ha mindenki ugyanúgy üdvözülne, ha mindenki elő tudná állítani magának a tökéletességet, az maga lenne a menny birodalma – válaszolta meggondolatlanul az egyik szerzetes.

– Egy frászt! – kiáltotta Lin-csi, mintha darázs csípte volna meg. – Egy frászt! Az a pokol lenne! A földi pokol. Mintegy varázsütésre, bárgyú, túlvilági vigyort öltene magára minden tökkelütött, mert azt hinné, hogy tökéletessé vált. Henye naplopóként tengetné az életét, esze ágában nem lenne elvégezni a munkáját. Mindenki egy csapásra elszállna, mint a majomkirály, amikor ellopta a hallhatatlanság barackjait. Azután meg hamarosan átharapnátok egymás torkát…

Rendje van a születésnek, szerzetesek, rendje van az élet múlásának, rendje van az átváltozásnak. Kinek-kinek más és más. Sohasem fogtok egyszerre és egyformán megvilágosodni, ne is gondoljatok rá! – Szólt Lin-csi, s a földhöz vágta elmélkedő zsámolyát, nehogy közénk hajítsa dühében. Aztán még hozzátette: – A zene nagy hatalom, de azért mégsem mindenható! Nem létezik ilyen emberi találmány.

Így szólt egykor Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Senki ne ámuljon hát, hogy Jao-san szerzetestársunk a lantjáték hangjaira vált buddhává!” Mondta Lin-csi. Nem is ámulok, csak azon tűnődöm, szerencsés-e a fickó vagy éppen balszerencsés. Mert elvette tőle a sors a játékát. Már sohasem hiheti, hogy ő építette föl magát, ő érte el a célt, a saját erejéből jutott el az örökkévalóságba. Az ölébe hullott a buddhaság.

És azon tűnődöm még, hogy ha különbözőképpen válunk Buddhává, akkor vajon különböző buddhák leszünk-e. Jao-san más buddha-e, mint amilyen én, Su-la-ce leszek?

És Lin-csi? És a többiek? Ahány félék vagyunk ideát, a Huo-to folyó partján, annyiféle buddhák leszünk odaát? Én szeretném, ha legalább egy kicsit Su-la-ce maradnék…

Szépen, könnyedén kimegyek az egyik kapun, és bemegyek egy másikon. Lassan megyek, mert tudom, hogy itt, ezen az úton hullik ki belőlem a test és a szellem. Lépésről lépésre szabadulok meg tőlük. És mégis Su-la-ce maradok. Ott leszek végre, ahol már nincs múlandóság, és nincs örökkévalóság sem. Csak Su-la-ce buddha van, az egy és végtelen.

24.

– Hívek! A köznapi életről most csak annyit, hogy nincs más út a tökéletességhez! Értitek, álmodók?! Nincs más út. Nincsenek trükkök, praktikák, nem lehet megúszni az életet. A köznapi élet maga az út!

Csak a legbölcsebbek tudják, hogy az ember egynemű az Éggel és a Földdel. Azt pedig még kevesebben, hogy ezért együtt kell élnie velük. Az embernek lázas figyelemmel kell kísérnie az Ég és a Föld változásait, a változásokhoz mindenkor igazodnia kell, mégpedig finoman és puhán, sohasem szabad szembe szegülnie. Ezen túl, az embernek részt kell vennie az Ég és a Föld munkájában, közösen kell azt végezniük: együtt érlelni és óvni az életet. Aki ebben nem vesz részt, az meg sem született egészen, fel sem nevelkedett, nincs helye sem a földi, sem az égi világban, s nem lesz emléke sem.

Csak annak lehet otthona Égen és Földön, aki elfogadja az igát, tűri a vesződségeket. Így szabadul meg az igától és a vesződségektől, anélkül, hogy lázadna. Ezáltal lesz erényes, ezáltal lesz nemes. Mert a tökéletességhez vezető út a köznapi élet maga.

Így szólt egy nap Lin-csi a hívekhez, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Annak lehet otthona Égen és Földön, aki elfogadja az igát, tűri a vesződségeket. Ezáltal szabadul meg az igától és a vesződségektől, anélkül, hogy lázadna.” A bölcs ember így kerüli el a küzdelmet. Így kerüli el a sebeket, amelyek testét és lelkét érnék, ha szembe szállna az Ég és a Föld törvényével. A bölcs illeszkedik és hajlik, mint a fenyő ága, amikor leveti magáról a ráhullott hó terhét. Lin-csi szavait hallgatván, erre a következtetésre jutottam én, Su-la-ce szerzetes.

„Ne lázadj és ne szeress,
ne menj a tökhéjba beljebb!
Nincs mit keresned:
ami kint, az bent. Érted?”

Ezt a strófát akasztotta egyszer a Keleti Csarnok bejárata fölé Lin-csi. Azt is értem, hogy miért tette föl, és azt is, hogy miért vette le.

25.

– El kell mondanom egy történetet, szerzetesek, hogy jól értsétek a köznapi élet fontosságáról szóló tanítást. Nem fejtem ki a jelentését, ám kifejtés nélkül is olyan lesz, mint egy fénysugár, mely sötét elmétekbe hatol. Egyetlen rövidke történet csupán, köznapi és egyszerű, nehogy az emelkedett szavaktól megszédüljetek és tántorogjatok! Mert filozófiából is megárt a sok, költészetből meg pláne! Érteni fogjátok, ne aggódjatok. A történet jó példával szolgál a köznapiság értelmére és céljára. Hallgassátok, hát!

Egy alkalommal Hszü Jen barátom, a csunglingi apát a hegyek között kószált. A nagy hőségben behúzódott egy lombos páfrányfenyő alá, és elszenderedett. Favágás hangjaira ébredt, egy barlang szája előtt idős szerzetes vágta a fát. Csak úgy röpdöstek a forgácsok, az öreg karja meg se állt. Amikor egy nagy halomnyit összevágott már, behordta a barlangba, majd két üres csöbörrel elindult lefelé a hegyoldalon. Alig telt bele néhány perc, máris megjelent a teli csöbrökkel, odaállította őket a barlang szája elé. Ezután két kosár gombát

vett elő egy bokor hűvöséből, a kosarakat egy széles tisztás közepére vitte, majd egy méretes farácsot cipelt oda mellé. A rácsot lefektette a fűre, és szép sorban elkezdte kirakosgatni rá a kosarakból a gombát.

Ekkor Hszü Jen apát előlépett a páfrányfenyő árnyékából, ahonnan az öreget figyelte, odament hozzá, és tisztelettel köszöntötte.

– Mondd, remete! Miért végzel idős korodra ennyi nehéz munkát? – kérdezte aztán.

– Mert itt vagyok – felelte az öreg kurtán.

– És miért a tűző napon dolgozol? – kérdezte megint az apát.

– Mert a nap is itt van – szólt a remete, s tette tovább a dolgát.

Hszü Jen apátnak nem volt mit felelnie erre. Elköszönt a remetétől, s ballagott tovább az útján.

Ez volt a történet, szerzetesek, melyet azért meséltem el, hogy megvilágítsa nektek a köznapiság értelmét és célját.

Így szólt egyszer híveihez Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Rövidke történet csupán, köznapi és egyszerű, nehogy az emelkedett szavaktól megszédüljetek és tántorogjatok! Mert filozófiából is megárt a sok, költészetből meg pláne!” Tudja fene! Filozófiától és költészettől talán nem is olyan rossz tántorogni.

De ehhez a történethez valóban felesleges a kifejtés. Nem agyalok kommentáron, álmos vagyok. És alszom, mert itt vagyok. És az ágyam is itt van, meg a cellám, meg az éjszaka.

26.

Jang-san szerzetestársunk ma egész nap duzzogott. Azt morogta, hogy Lin-csi képtelenségeket beszél. Mi az, hogy „filozófiából is megárt a sok, költészetből meg pláne”? Mitől nagyobb falat a költészet, mint a filozófia? Ez őrültség, mondta, és tovább morgolódott. Estére minden Lin-csi fülébe jutott.

– Ide figyelj, Jang-san! Alighanem igazad van. Szeretném ezt a többieknek is a tudomására hozni. Hívd ide őket a csarnokba, beszéljük meg a dolgot – szólt hozzá, s mi pedig Jang-san hívására szépen felsorakoztunk a csarnokban. Égett bennünk a kíváncsiság.

– Hívek! Jang-san szerzetestársunk azt állítja, hogy a költészet semmivel sem több, mint a filozófia. Igaza van. Én is ezt állítom. Mégis azt mondtam legutóbb, hogy a költészettől könnyebben megtévedhettek, mint a filozófiától. Ez viszont igaz. A költészet sokkal csalfább, mint a filozófia. Még egy gondolattalan költemény is lehet ránk nagy hatással! Pedig az ilyen: üres szépelgés csupán. Éppen ezért, én magam csakis azt tekintem valódi költészetnek, mely filozófia és poézis egyben. Az ilyenből viszont tényleg könnyebben megárt a sok, mint a poézis nélküli filozófiából.

De nem magyarázkodom, nem ezért gyűltünk össze. Azt szeretném, ha jól látnátok ezt a különbséget. Ha látnátok, hogy a költőiség gyakorta pusztán álruhája egy-egy hitvány gondolatnak. Ha látnátok, hogy a tetszetős költői forma takarhat téves felismerést vagy hibás következtetést. Olykor mégis elfogadjuk az ilyet, mert meggyőző a formája. Ez akár életveszélyes is lehet.

Ezért kell nagyon vigyáznotok például a versbe foglalt szentenciákkal, gnómákkal, amelyek igen gyakran végiggondolatlanok, kibontatlanok. Az igazi gondolat mindig helyes felismerésből származik, ezért bír bölcseleti értékkel, valamint mindig finoman árnyalt költői nyelven van kifejtve.

Mindent összefoglalva, szerzetesek, azt javasolhatnám, hogy a mi köreinkben ezután csakis versben legyen szabad filozófiát írni. És még azt, hogy csakis filozófiát legyen szabad versbe foglalni. Egyik a másik nélkül egy döglött kutyát nem ér! Ez a véleményem. De mégsem mondom, hogy kizárólag filozófiával töltsétek meg a költészetet. Mert van azért itt más is. Itt van például az érzés. A lélek hatalmas képessége. Sem az életünkben, sem a költészetben nem pótolhatja az érzést a gondolat. És az érzés is a költészetre van utalva. Legillőbb ruhája: a költői forma.

Nahát ennyi mindenre rávilágított Jang-san finom észrevétele a filozófia és a költészet viszonyáról. Beleláttunk az imént az érzés és a költészet viszonyába is. Ezek azért fontos dolgok, mert a gondolat és az érzés kifejeződései alkotják az emberi lény minden művét.

Ott járunk, ahol már jártunk egyszer. Mi azt valljuk, hogy ami a világon fontos, az csakis a költői látás képességével ragadható meg. „Ennek híján a dolgok valóságos arca rejtve marad előttünk. Hát, ezért kell költővé lennetek, szerzetesek!” Fogalmaztuk meg akkor a következtetésünket, s ma is éppen erre a felismerésre jutottunk.

Ugye, megértitek, híveim, ha ennek az eszmefuttatásnak a végére nem illesztek strófát?

Így szólt egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A költészet sokkal csalfább, mint a filozófia. Még egy gondolattalan költemény is lehet ránk nagy hatással! Pedig az ilyen: üres szépelgés csupán.”

Én ebből az egészből arra következtetek, hogy aki nem ismeri a szó fortélyát, az elveszett. Értem én Lin-csit: költősen kell élni az életet, hogy lássuk a színpompás részleteket. Egy kicsit a valóság felett. Aztán majd pontosan így kell felidéznünk is: pompás, fortélyos szavakkal festeni az emlékeket.

Engem olykor elragadnak a költői szavak, hiába nincs bennük gondolat. És kicsúszik a kezemből az érzés is.

Ennek az eszmefuttatásnak én sem illesztek a végére strófát.

27.

– Mondd, apát! A Magasztos Buddha miért választotta szét a nőket és a férfiakat külön kolostorokba? – kezdte egy nap izgatottan a reggeli beszélgetést Fa-jün szerzetes. – Miért laknak külön a nők, külön a férfiak? Azért, mert szerzetesek vagyunk, lakhatnánk mi is úgy, mint a családok. Együtt mind, meg a gyerekek.

Lin-csi már korán elhagyta szülei házát, igen fiatalon szerzetesnek állt, de nyilván voltak emlékei a családi életről, s ismernie kellett a kolostori rend értelmét. És tudhattunk néhányan – bár ő sohasem beszélt róla – ifjúkori álmainak főszereplőjéről, a holdvilág arcú, égi lányról is. „Haja fénylett, mint a holló tolla, kékesfekete szemöldökének íve, akár az újhold sarlója, vagy karcsú ívű fűzfalevél. Barackvirág szeme tiszta és meleg, orrának finom hajlatait, mintha jáspisból metszették volna, kerek arcán pirosló és feszes volt a bőr. Arca olyan makulátlan, mint az ezüstkehely, alakja karcsú, szökkenő.” Ilyennek tűnt fel az ifjú Lin-csi szemében az égi lány, amikor álmaiban nála járt.

Fa-jün kérdésére az öreg apát mégsem válaszolt azonnal. Hosszan elgondolkozott, a csarnokban sejtelmes csend uralkodott. A szerzetesek mindig is kerülték az efféle kérdéseket.

– A Magasztos Buddha azért választotta szét külön kolostorokba a nőket és a férfiakat, mert nem ismerte fel, hogy mily nagy áldás a férfinak az asszony, és az asszonynak a férfiember – kezdte aztán Lin-csi a válaszát. Épp ilyen komolyan, megfontoltan folytatta. – Másrészt viszont úgy ítélte meg, hogy az asszony túlságosan is bonyolult szerkezetű lény, vesződséges dolog együtt élni vele. Gyakran teljesen elvonja a férfi figyelmét a szellemiektől, a bölcselet általános kérdéseitől. Megzavarja tűnődéseit, melyek segítségével felismerhetné létezése értelmét. Nehéz a járás ezen a tájon, az asszonnyal még nehezebb. A nő túl konkrét, a férfi pedig egyetemes akar lenni. A hiúsága követeli.

Így látta ezt a Magasztos Buddha India földjén, ezért választotta szét a nőt és férfit külön kolostorokba. És ezért választjuk szét mi is, itt a Középső Birodalomban. – Felelt végül az apát Fa-jün szerzetestársunk kérdésére. Aztán ismét csend ülte meg a csarnokot.

– Mennyire bonyolult szerkezetű lény az asszony, apát? – kérdezte végül megint Fa-jün. Bár e tárgyban igen gyakorlatlanok voltak a szerzetesek, gondolataik sűrűn kószáltak errefelé. A világ felfedésének legrejtélyesebb, legizgatóbb kérdései voltak ezek. Mindannyian tudtuk, hogy megkerülhetetlenek.

– A gyerek és az anya viszonyában a női szerep egyáltalán nem tűnik bonyolultnak. Ezért a nő a gyerek legbiztosabb menedéke. Nincs erősebb védelem ennél. Ebből származik mindannyiunk ereje – fogott bele Lin-csi, majd így folytatta:

– Más tekintetben viszont, jómagam szinte csakis égi asszonyokat ismertem. Égi asszonyok égi otthonait, égi dalait. Bőséges azonban a földi asszonyokról szóló irodalom. Ezek részletezve tárják elétek, szerzetesek, hogy mennyire is bonyolult szerkezetű lény a földi nő. A magam részéről leginkább egy költői, ám igen alapos, régi indiai leírást kedvelek, mely minden bizonnyal Fa-jün kérdésére is kielégítő válasszal szolgál.

„Amikor az isteni nemzőatya, Tvasztri, meg akarta teremteni a nőt – kezdte idézni Lin-csi –, meg kellett állapítania, hogy már minden anyagát felhasználta a férfi teremtéséhez, és nincs miből előállítania a nőt. Így alapos megfontolás után fogta a Hold keringését, a kúszónövények kerekded mozgását, az indák simulékonyságát, a füvek remegését, a nád magasba nyúló karcsúságát, a virágok frissességét, a levelek súlytalanságát, az elefántormány vékonyodó karikáját, az őzek szemének pillantását, a méhraj laza rendjét, a napsugarak örömteli ragyogását, a felhők zokogó panaszát, a nyuszik félénkségét, a pávák hiúságát, a papagáj keblének puhaságát, a gyémánt keménységét, a méz édességét, a tigris kegyetlenségét, a tűz izzásának meleg fényét, a hó hidegségét, a szajkó fecsegését, a kakukk csalogató hívását, a daru kétszínűségét és a fogoly hűségét – s mikor mindez együtt volt, megteremtette belőlük a nőt, és odaadta a férfinak." – Fejezte be Lin-csi az idézetet, mely a régi indiaiak elgondolását tárta elénk a földi nő lényének szépséges bonyolultságáról.

Fa-jün szerzetestársunknak még a lélegzete is elállt. Erre azért ő sem számított. Az ilyen asszonyt még a legerősebb férfinak is reménytelen feladat a közös úton tartani. „Valószínűleg helyesen ítélte meg a Magasztos Buddha: elég vesződséges dolog együtt élni vele. Mégis mennyire izgató lenne! Mennyire izgató!" Ezt gondolták közülünk legtöbben, de senki nem szólt egy szót sem. Egy lépéssel sem mertünk közelebb kerülni a titokhoz. Nem volt több kérdés, egy mukkanás se hangzott a csarnokban. Csak az elcsoszogó szerzetesek halk sóhajtásai.

„Ha így áll a dolog, Buddha urunk talán jól is tette, hogy szétválasztott minket egymástól…" A celláikban talán ezzel a gondolattal csillapították testük és lelkük hevületét az ifjabb szerzetesek.

Így zajlott egy nap a reggeli beszélgetés Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám esti homályában hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A Magasztos Buddha nem ismerte fel, hogy mily nagy áldás a férfinak az asszony, és az asszonynak a férfiember." Kár. Milyen nagyon nagy kár!

Attól tartok, nem tudok ma elaludni.

28.

Lin-csi hadilábon állt a vándorszerzetesekkel. Ez köztudott volt az egész Középső Birodalomban. Mégis folyamatosan jöttek és jöttek a Huo-to folyó parti kolostorba, mintha nem is hallottak volna róla. Az apát többnyire röviden eltanácsolta őket. Röviden és durván.

Lúdtalpas, hibbant csavargóknak és rühes szalmakutyáknak nevezte őket, a szellem koldusainak, akik kéregetve akarnak Buddha tanításához jutni. „Kolostorba jöttetek, nem piacra! Mit képzeltek, hogy a tanítás répa?! Én nem szolgálom föl nektek, ne is várjátok tőlem! Buddha tanítása mély és olykor kifürkészhetetlen. Nem nektek való! Ti csak szaladgáljatok körbe a világban, és cipeljétek trágyával teli testetek halálotokig! Nincs tanítás, mely elérhető ilyen hiú törekvéssel, nincs tanítás, mely megragadható ily henye tapogatózással. Tőlem nem kaptok semmit!" Ilyeneket kiabált utánuk, mielőtt rájuk csapta volna a kolostor kapuját.

Egy nap azonban behívott egy vándort az udvarba. Nemigen szólt hozzá, csak állt előtte, és nézett rá. A kölcsönös üdvözlések után nem szólt a vándor sem. Kis idő elteltével Lin-csi bekísérte őt a Keleti Csarnokba. Mi üthetett belé, ki tudja? Talán elfáradt a nagy hőségben. Vagy meg akarta nézni magának a fickót tüzetesen.

– Van elgondolásod a világ folyásáról, szerzetes? – kérdezte tőle már odabent, újabb hosszú fürkészés után az apát.

– Nincs – felelte az, szintén hosszú csend után. – És neked van, apát?

– Nincs. Nekem sincs – szólt Lin-csi.

Olyanok voltak azon a forró nyári délután, mint akik nem is a Huo-to parti kolostorban ülnek, hanem valahol messze túl az egész földi világon. Mint akik már átléptek az örökkévalóságba. Lassúak, nyugodtak, halk szavúak.

– És tudsz valamit a taóról, szerzetes? – kérdezett megint Lin-csi.

– Nem. És te tudsz, apát?

– Nem. Nem tudok… Hát az Égről, az égi világról?

– Semmit. És te, apát?

– Semmit. Én sem… Érted a költészetet, a filozófiát?

– Nem értem. És te, apát?

– Nem. Én sem… Na és, ismered a Magasztos Buddha tanítását?

– Nem ismerem. És te, apát?

– Én sem… Mondd, mit ismersz egyáltalán? – tette még fel a kérdést Lin-csi, de nem volt a hangjában se érdeklődés, se lemondás. A vándor is egykedvűnek látszott, nem siette el a választ. Végül így felelt csendesen, de meggyőzően:

– Ismerem a végtelen semmiséget, és tudom, mi végre születünk erre a világra.

– Mi végre, szerzetes? – kérdezte tőle Lin-csi, ezt is inkább álmosan, mint kíváncsian.

– Hogy annyiképpen éljük az életet, ahányan vagyunk, de mind ugyanúgy végezzük egyszer – szólt a vándor, az apát hallgatott. Azután kinyittatott neki egy cellát, ahová behurcolkodott.

Nem sokat láttuk. Vagy ki sem jött a cellájából, vagy a környékbeli hegyeket járta, a folyóparton kószált. Nehéz volt a szavát venni, eddig egyetlen egyszer szólalt meg az apát reggeli beszélgetésein. Akkor azt mondta, hogy egyetlen fontos dolga van az embernek, méltón tölteni ki a rászabott időt. Lin-csi megdicsérte érte. Ő is ezt tanította.

Azt hiszem, erre a felismerésre épült különös, szótlan barátságuk.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Annyiféleképpen éljük az életet, ahányan vagyunk. De mind ugyanúgy végezzük egyszer.” Ebből az következik, hogy okosabb nem gyötörni magunkat, nem kapaszkodni semmiért. A legkisebb erőfeszítéssel, méltón tölteni ki a ránk szabott időt.

Akik ezt értik, néma rokonszenvvel tekintenek egymásra. De már nemigen van miről beszélniük. Nem komorak, nem kedvetlenek. Sőt, úgy látom, hogy gyakrabban derűsek, mint az iparkodók. És mindig békések, szelídek.

Nem teher rajtuk ez a tudás.

29.

– Szerintem nincs olyan ember, hogy író. Olyan sincs, hogy festő, és olyan sincs, hogy zenész – jelentette ki egy nap váratlanul Lin-csi, mindjárt a reggeli beszélgetés elején. – Van viszont olyan, aki tudja, hogyan kell írni, hogyan kell festeni, vagy hogyan kell zenélni – szögezte le határozottan, mint aki ezzel le is zárta a témát. Le is zárta volna, és elviharzott volna a csarnokból, ha szerzetesei hagyják. De túl sok volt köztünk a tollforgató, hát persze, hogy egyikünk azonnal megkérdezte:

– Mondd, apát! Mi a különbség az írónak nevezett tollforgató és az írástudó között?

– Írónak többnyire azt nevezik az emberek, aki állandóan ír. Állandóan és sokat. Szinte nem is képes mással foglalkozni. Ez viszont egyáltalán nem jelenti azt, hogy tudja, hogyan kell írni. Ez csak azt jelenti, hogy fölrajzolja egymás után az írásjegyeket.

Aki viszont nem író, csak tudja, hogyan kell írni, az nagyon ritkán vet bármit is papírra. Akkor is beéri kevéssel. Szinte utálja az írást, alig várja, hogy végre mással foglalkozhasson. Minden mondata kifogástalan, mégsem gondolja magáról, hogy író. Ő csupán tudja, hogyan kell írni – felelt Lin-csi, megint úgy, mint aki csak felmondja az idevágó szabályt.

– Na de honnan tudja, hogyan kell írni?! – csapott le mindjárt egy másik tollforgató szerzetes. – Nem onnan, hogy író?

– Nincs olyan ember, hogy író! Mondtam már! Csak olyan van, aki tudja, hogyan kell írni. Ezt pedig onnan tudhatod, hogy életed minden pillanatában figyelsz rá, hogyan beszélnek az emberek. És hogyan beszélsz te magad. Aztán elolvasod, hogyan írnak, és hogyan írsz te magad. Hogyha ezt elég sokáig csinálod, utóbb már tudni fogod, mikor helyes a beszéd, és mikor helyes az írás. És többé nem beszélsz össze-vissza, és nem írsz le zagyvaságokat.

Ám ettől még nem vagy író, legfeljebb tisztességes ember, aki becsüli a másikat. Nem beszéli tele a fejeket rossz mondatokkal. És tudja azt is, hogyan kell rendesen leírnia egy szöveget.

Na, értitek, szerzetesek?! Mert jó, ha legalább a magatok fajta tudja: az írás vagy nem írás dolga, becsületbeli kérdés. Semmi más! Figyelmeztetett Lin-csi, és már sarkon is fordult. Nem várta meg az újabb kérdéseket.

Ez történt egy nap Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes,

ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Az írás vagy nem írás dolga, becsületbeli kérdés. Semmi más!" A jó írás titka pedig az, hogy a tollforgatók örökké képezzék, de legfőképpen fékezzék magukat.

Lin-csi tipológiája szerint három fő csoportra oszthatók az emberek. Létezik az írók csoportja, azután a nem íróké, majd a nem író íróké. Az első csoport a legnépesebb és legveszélyesebb. A második kevésbé népes és kevésbé veszélyes, a harmadik pedig a legcsekélyebb létszámú és legveszélytelenebb. Azért, mert éppen ezek az utóbbiak, a nem író írók: a legjobb írók. Akkor is jók, amikor nem írnak, és akkor is, amikor írnak. Ők alkotják azok csoportját, akik tudják, hogyan kell írni. Ők azok, akik képezik és fékezik is magukat. A fékezés képessége azért igen fontos kérdés, mert a bőbeszédűségnél nincs rettenetesebb. A bőbeszédűség végzetes.

„A *cifra* beszéd nem bölcsesség,
a *sok* semmit meg nem ragad.
Csupán a kimondatlan szó szabad.
Az úton járok tudják csak,
mely szók nyitják a kapukat."

Így mondták ezt a régiek. És így gondolja Lin-csi tanítványa, Su-la-ce szerzetes is. Ismeri és tiszteli a szabályokat. Még sincs könnyű dolga. Amikor olvassa, belepirul minden mondatába.

30.

Egyik reggel arra léptünk be a Keleti Csarnokba, hogy Lin-csi az elmélkedő zsámolyát rugdossa szórakozottan. Egykedvűen rugdosta maga előtt, lépésről lépésre, föl se nézett. Leszegett fejjel szólalt meg.

– Szerzetesek! Unom már az okosságokat. Fárasztanak. – Panaszosan, duzzogva beszélt, mint egy gyerek. Kint nyár volt és meleg, ragyogott a nap. – Olyan vagyok, mint egy fáradt ökör. Menjünk ki a folyópartra, heverjünk a fűben, aztán ugorjunk fejest a vízbe! Nincs kedvem itt savanyodni a falak között. Hagyjuk mára a filozófiát, gyerekek!

– Gyerünk, apát! Nyomás! – vágták rá habozás nélkül a szerzetesek, s már szaladtak is százfelé, ki-ki a cellájába a fürdőcuccáért.

Aztán kint a parton elkezdődött a ricsajozás, a lubickolás, a fejesugrálás, a félénkebbek csónakázni vagy sétálni indultak. Nekik hordozható elemózsiát készített a szakács, azt vitték magukkal, az idősebbek még kalapokat, napernyőt.

Egyetlen lélek nem maradt a kolostorban. És egyetlen falat friss élelem sem, mindent kihordtunk a partra. Aznap mindenki akkor falatozott, akkor rágcsálta a gyümölcsöket, amikor kedve támadt hozzá. Eszébe se jutott senkinek rendet tartani, tálkát mosogatni, kerti munkával vagy más tennivalóval törődni. Felrúgtunk minden szabályt.

Lin-csi eleinte a folyóparton üldögélt, majd a karját lóbálva, lengetve nagyobb sétákat tett, azután nekivetkőzött, és a vízben hűsölt, mint egy lusta bivaly. Amikor felfrissült, beállt a novíciusok közé, és fejeseket ugrált a mély vízbe. Ilyet még a legöregebb szerzetesek se láttak tőle. Nem legénykedett és nem bohóckodott, láthatóan jól esett neki a mozgás, a napfény, a nyár. Úgy elmerült az élvezetébe, hogy nem is törődött velünk. Mintha egyedül lett volna. Csak hébe-hóba mosolygott rá valamelyikünkre.

Azután lement a nap, és elcsendesedtünk. Ültünk a fűben, és bámultuk az utolsó alkonyi lepkéket és dongókat a vadvirágokon és a hibiszkuszbokrokon. Elrágcsáltuk a megmaradt gyümölcsöket, és felöltöztünk, mert már hűvös lett az este. De még mindig nem mentünk be. Néma csendben néztük a Holdat, hosszan, szinte mozdulatlanul.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorának szomszédságában, a Hou-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Azután kint a parton elkezdődött a ricsajozás, a lubickolás, a fejesugrálás, a félénkebbek csónakázni vagy sétálni indultak." Így gyakoroltuk aznap a köznapiságot.

Ez volt Lin-csi legderűsebb tanítása. Ideológiailag is a helyén volt: nem volt benne semmi erőfeszítés. Ha egyszer majd szemléltetnem kell valakinek a köznapi élet e szabad formáját, elmesélem neki ezt a napot.

Ha éhes vagy, egyél,
ha álmos vagy, feküdj le.
Ha hideg van, öltözz fel,
ha meleg van, vetkőzz le,
és ugorj fejest a vízbe!
Hűsölj, mint a bivaly,
és járkálj, karod lengetve.
Rágcsálj ízes gyümölcsöket,
bámuld a lepkét, a dongót, a Holdat.
Balgák néznek, nevetnek,
csak a bölcsek érthetnek.

31.

– Szerzetesek! Vang nagyúr megbetegedett a városban! Most hozta a hírt az egyik szolgája – szólalt meg Lin-csi egy reggel a Keleti Csarnokban, azután hallgatott. Kicsit toporgott, hümmögött, reszelte a torkát, mintha folytatni akarná, de nem szólt. Végül az egyik szerzetes megkérdezte.

– Mibe betegedett bele?

– Senki nem tudja – vágta rá azonnal Lin-csi, mint aki készült a válasszal. Aztán megint csak járkált, hümmögött, és nem szólt többet.

– Titokzatos a betegsége? – kérdezett újra egyikünk, hátha ezzel lendít a beszélgetésen.

– Titokzatos – felelte Lin-csi, és tűnődve, messze elnézett a fejünk fölött. Úgy látszott, aznap már egy szavát se halljuk. Most mi toporogtunk, mi hümmögtünk a kínos csendben, azt se tudtuk, merre nézzünk. Majd váratlanul és halkan mégis megszólalt az apát.

– Én magam is csak annyit tudok az efféle dolgokról, hogy jó lenne, ha lenne az ember életének patakja, folyója vagy egy szép tava. Lennének erdővel borított hegyei, virágos, csalitos völgyei, lenne ege, saját napja és holdja, csillagzatja.

Jó lenne, ha lennének az élete patakjában, folyójában vagy tavában formás, színes kövei, hala, békája, mandarinkacsa-párja, lótuszvirágja, szitakötője, nádja, buzogánya, a parton fűzfája. Jó lenne, ha lenne az élete hegyeiben páfrányfenyője, dús lombú juharja, puszpángja, köztük fácánja, rókája, sasmadara. És kellenének a völgyeibe peóniák, hibiszkuszok, azáleák és nárciszok, szirmaikra dongók, pillangók. És kellene, hogy fényes legyen a napja és a holdja, ragyogjon minden csillagja.

Szóval, akkor jó, ha minden ilyesmije megvan az ember életének – foglalta össze költői monológját hirtelen és szárazon Lin-csi, majd ugyanígy hozzátette: – Hogy ne betegedjen meg! Értitek, szerzetesek?

– Értjük, apát! – vágtuk rá mindjárt.

– A fenét értitek! Én se értem. Csak sejtem, hogy így kellene valahogy lennie – mondta Lin-csi, és legyintett. Utált minden betegséget. Utálta, hogy nem szemtől szembe állnak ki ellenünk, hanem lesből, hátulról támadnak. És nehezen viselte, hogy erősebbek nálunk. Dühösen, csattogó léptekkel vonult ki a csarnokból.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Akkor jó, ha minden ilyesmije megvan az ember életének…” Hegyei, völgyei, vizei és égboltozatja. Közöttük meg legyen szilárd horizontja. Hogy tudja, meddig tart a földi, és hol kezdődik az égi világ.

„Így kellene valahogy lennie.”

SU-LA-CE

Feljegyzések Lin-csiről

Közreadja Sári László

32.

– Ide figyeljetek, szerzetesek! Látom, hogy hiába beszélek nektek, nem vagytok résen. Túl sokat olvastok. Vigyázzatok a könyvekkel! Látom, ahogy bódultan ültök a lapok felett, ahogy eltűnődve néztek a messzeségbe, ahogy úrrá lesz rajtatok az írások tengere. Hát, elment az eszetek?! Honnan van rajtatok ekkora hatalma az írásnak? Miért hiszitek, hogy el kell olvasni minden hülyeséget? – mordult ránk Lin-csi apát egy reggel, alighogy összegyűltünk a Keleti Csarnokban.

– Mielőtt elvetjük az írásokat, elolvassuk őket, hogy tudjuk, mit vetünk el – szólalt meg Taj-jüan szerzetestársunk. – Azt tanítottad, apát, hogy így helyes.

– Így helyes. De nincs rá tízezer életed, hogy végignyálazz az Ég alatt minden könyvtárat. Hogy eszelős mesterek eszelős munkáit olvasd. Az írástudók között épp olyan sok a tehetségtelen, mint máshol. Mint, mondjuk, a takácsok és a kelmefestők között a kétbalkezes. Csakhogy a tönkretett szövetet, selymet sohasem látod. Mind ott végzi a szemétdombon. Az írások meg itt vannak a könyvtárainkban, olvashatja őket boldog, boldogtalan. Akármilyen pocsék firkálmányok. Ezért kell tudnod mondatokból, sőt szavakból megítélned a könyveket! Nem jár nekik, hogy többet adj értük az életedből! – felelt dühösen Taj-jüannak Lin-csi, azután hozzánk fordulva, csendesebben folytatta.

– Gondoljátok meg, szerzetesek, hová vezet ez! Hová juttok, ha balgaságaikat sokáig forgatjátok a fejetekben? Az írásoknak a megértése azt jelenti, hogy eggyé válnak veletek. Befogadja őket az elmétek és a testetek. Veletek lesznek, bármerre jártok-keltek. A rossz mérgez, de még a jó is átformálja a tulajdon természeteteket. Nem szabad, hogy az írásoknak hatalmuk legyen rajtatok. Hogy ők irányítsanak, saját felismeréseitek helyett.

Még a legértékesebb művek sem gondolkodhatnak, dolgozhatnak helyettetek. Az utat csakis ti ismeritek. A célt is nektek kell elérnetek. Ne becsüljétek túl a könyveket, szerzetesek!

Így szólt egyszer hozzánk Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Még a legértékesebb művek sem gondolkozhatnak, dolgozhatnak helyettetek. Az utat csakis ti ismeritek.”

A mi kolostorunk elveti a régi írásokat, de elolvassuk őket. Ahogy Taj-jüan szerzetestársunk mondta Lin-csinek. A gyengébbekből a tévutakat ismerjük meg, az értékesebbek haszonnal szolgálják törekvéseinket. De csak szolgálnak, nem vezetnek minket.

Sok áldozatot látok a szellem útjain. Az írások áldozatait. Olyanokat, akikben testet öltött az írás. Már nem önmaguk. Nem emberek.

Addig olvastak, míg maguk is régi írásokká változtak.

33.

– Hívek! Ha egyszer teljesen elhülyülnétek, ne a könyveket okoljátok érte! Nem lehet ilyen könnyen megúszni a felelősséget. Mi ugyan nem kíméljük a butaságot: rendesen kiosztjuk az eszement szerzőket, és helyretesszük balga írásaikat, de ez édeskevés. Jegyezzétek meg, szerzetesek, hogy magatokért mégiscsak ti vagytok felelősek. – Ezekkel a szavakkal fordult felénk egy reggel Lin-csi apát, és máris folytatta.

– A jó és a rossz írások is próbára tesznek benneteket. Akár elfogadjátok, akár elvetitek őket, akkor érnek valamit, ha következtetések származnak belőlük. Ha nem marad bennetek az írás holt ismeret. Helyes és helytelen állítások is vezethetnek hasznos és fontos felismerésekhez. De ehhez a ti szellemetek briliáns munkájára van szükség: fényre, mely összefüggéseket világít meg, felfedi a jelenségek között a rendet. Bármit elolvashat-

tok, ha jó helyre teszitek, amit belőle kivesztek. Bármilyen ismeretre szert tehettek, ha józan gondolat származik belőle. Ha viszont semmi nem jut eszetekbe róla, a legértékesebb ismeret is haszontalanná válik: tudás helyett tudatlansággá.

Hiába ismeritek akár a világ minden egyes atomját, hiába hatalmasabb a tudásotok a Taj-san hegyénél, az mind csak haszontalanság, amíg nem lesz szellemi létezésetek eleven részévé. Amíg nem lesz belőle filozófia, ami beépül az életvezetésetekbe.

Ez mind a ti felelősségetek, szerzetesek, és ez alól senki nem ment fel benneteket soha! Akármilyen ócska, szemétdombra való könyvet olvastok, vagy akármilyen kiváló írásművet, nektek kell utána gondolkodnotok és dolgoznotok, nektek kell az ismeretekből elvet, szabályt alkotnotok.

De tartsátok féken az eszeteket, nehogy a hiú okoskodás útjára tévedjetek!

Így szólt egy nap hozzánk Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Bármit elolvashattok, ha jó helyre teszitek, amit belőle kivesztek. Bármilyen ismeretre szert tehettek, ha józan gondolat származik belőle. Ha viszont semmi nem jut eszetekbe róla, a legértékesebb ismeret is haszontalansággá válik: tudás helyett tudatlansággá."

Azt hiszik az ostobák, hogy a sok ismeret: okosság. A holt ismeretek halmozása azonban biztos elbutuláshoz vezet. A szellem pályái járhatatlanná lesznek, alkalmatlanok a munkára. Elsötétülnek, beszennyeződnek. Beáll a vakság, a bénultság. A szellem csendje nagy és drámai. Vészjósló.

Nincs ennél borzongatóbb.

34.

Egy hűvös, sötét, téli reggel Lin-csi arra kért minket, hogy vegyük magunkra minden meleg ruhánkat, és várjuk meg őt a kolostor udvarán. Amikor megérkezett, annyit mondott csupán, hogy „na, gyerünk, szerzetesek, ideje végre indulnunk!" „Hová?!" Kérdezték páran meglepődve, de olyan halkan, félénken, hogy Lin-csi meg se hallotta. Vagy nem tartotta a kérdést válaszra méltónak. Erős, határozott léptekkel átvonult a kerten, ki az északi kapun, azután elindult a folyóparton fölfelé. Mi engedelmesen utána.

Hosszan tapostuk a mély havat, kapkodtuk a lábunkat, nehogy elmaradjunk tőle. Már fent jártunk a hegyoldalban, amikor lassan-lassan világosodni kezdett, majd egy váratlan pillanatban szétnyílt felettünk a halványszürke ég, és bíborvörös, vakító napsugároözön zúdult a tájra. Hirtelen mindannyian megálltunk, egyszerre, mintha vezényszóra tettük volna. Lihegve és hunyorogva, szótlanul álltunk a hegyoldalban, majd azon a talpalatnyi helyen, ahol ki-ki megállt, tátott szájjal forogtunk körbe-körbe.

Lélegzetelállítóan szép volt a táj, senki meg se kísérelte szavakkal illetni. Egy ideig még ropogtattuk a talpunk alatt a havat, bámultunk némán, aztán megint teljesen egyszerre megindultunk néhány kidőlt fatörzs felé, az erdő szélén. Letelepedtünk rájuk, mint a verebek, csakhogy mi még ezután is szótlanul ültünk, szorosan egymás mellett. Senki nem kérdezte, hogy minek jöttünk ide, s megyünk-e még innen tovább. És azt se, hogy hová. De mentünk megint, szédülten lépkedtünk az ezüstszürke kérgű óriásfák tövében Lin-csi után. Körös-körül izzó fényben ragyogott minden.

Aztán egyik pillanatról a másikra borult ránk az alkony. Ismét a napkelte bíbor színeivel telt meg a levegő, a hajnal sötétebb árnyalataival, majd máris a holdtalan éjszakák dermesztő sötétjében jártunk. Mint a fal, tapintható volt a sötétség. Időtlen és végtelen volt az éjszakai erdő.

Váratlanul állt meg az apát. Egy szalmakunyhó előtt járkált, míg mindegyik szerzetese odaért. Ahogy bementünk, ájultan leroskadtunk a kunyhó tetejéről aláhullott szalmacsomókra. Nem volt miről beszélni, nem volt mit kérdezni. A jeges szél olykor átsüvített a tető alatt, mi odalent kuporogtunk a szalmán. Erősen megtépázott, ócska, öreg kunyhó volt, de védelmet nyújtott az éjszaka képzeletbeli rémségei ellen. Lin-csi elaludt, volt, aki követte a példáját, mások gondolni se mertek az alvásra. Őket a szél, a fagy és a félelem tartotta ébren reggelig.

Lassan jött a hajnal, és addig elült már a szél. Rózsaszínű fények támadtak a horizonton, felettünk is világosodott az ég. Feltápászkodtunk. Amikor előbújtunk a szalmakunyhóból és megmozgattuk a tagjainkat, azonnal felélénkültünk, többször körüljártuk a kunyhót. A reggeli derengésben egy apró táblát láttunk a bejárata fölött, az állt raj-

ta, hogy „A Valóság, az Igazság, az Értelem és a Szabadság Háza”. Éppen csak el tudtuk olvasni a kopott írást.

Az apát még mindig nem szólt egy szót sem. Mi sem. Elég gyorsan összeszedtük magunkat, és nem sok idő telt bele, máris otthon voltunk a kolostorunkban.

Se előtte, se utána nem tett ilyet szerzeteseivel az apát. És azóta se tudja senki biztosan, mi volt a szándéka vele. De mindenki gondol róla valamit.

Ez történt egyszer Lin-csi apáttal és szerzeteseivel a kolostorunk fölötti hegyekben, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A reggeli derengésben egy apró táblát láttunk a kunyhó bejárata fölött, az állt rajta, hogy »A Valóság, az Igazság, az Értelem és a Szabadság Háza«. Éppen csak el tudtuk olvasni a kopott írást.”

Talán az apát nem is tudott a tábláról, talán teljesen véletlenül botlott a szalmakunyhóba. Talán csak azért húzódtunk meg az ócska tető alatt, mert a sűrű sötétben nem találtunk volna haza.

Az biztos, hogy ma már mindegyik szerzetestársunk tudja, mert látta: a valóság, az igazság, az értelem és a szabadság háza nem palota. És ha van egy csöpp esze, azt is tudja, hogy miért. Ha ezt felfogta, már nem hiába költözött a kunyhóba arra az éjszakára. De nem hiszem, hogy ez volt Lin-csi célja. Talán azt akarta, hogy ismerjük a rémületet, a reménytelenséget és okát: a mérték nélkülit, a hatalmast és fenségest. A létezés lélektanából nem hiányozhat ez az élmény. Beszélni róla pedig hiábavalóság. Senki nem tett érte az apátnak szemrehányást. Másnap már mindenki büszke volt a kalandra.

Ez volt Lin-csi legrejtélyesebb tanítása. Ha tanítás volt egyáltalán. Mert lehet, hogy csak sétálni támadt kedve a festői, téli tájban.

35.

– Ide figyelj, Tao-vu! – fordult egy nap szerzetestársunkhoz Lin-csi a Keleti Csarnokban. – Okos fiú létedre, nagyon nagy hülye vagy ám! – Szavai úgy hangzottak, mint a botütés. Lin-csi semmit és senkit nem kímélt soha, de szerzeteseit ritkán bántotta. Túlzásai költőiek voltak inkább, erős jelzőit stílusértékükért használta, nem durva jelentésükért. Indulataival is felrázni, ébreszteni akart minket, sohasem sebet ejteni. Mindenki tudta, aki ismerte. Most azonban másképpen szólt a hangja.

– Amit tervezel, nemcsak butaságra vall, de jellemhibára is. Az ész csapdájába estél, pedig mennyire óvtalak benneteket! Megint az ész, az ész, a legsötétebb bajkeverő! Menj, indulj, járd végig a Középső Birodalom minden könyvtárát, ahogy tervezed, de tudd: nem lelsz a könyvekben megváltásra! Okoskodással nem tudod magad kimenekíteni ebből a világból. Nem tudod levetni tökéletlenséged gyalázatát, nincs recept az üdvözülésre. Főleg nem az írásjegyek burjánzó erdeiben, az ész birodalmában. Okosabb, aki csendben a fenekén marad.

Az ész rabláncra fűzi minden képességedet. Igába hajtja értékes tulajdonságaidat, és rögeszméje szolgálatába állítja őket. Csatába küldi, mint halálra szánt katonákat, hogy hajtsák végre parancsait. Neked ott már nem lesz szavad! Az ész hatalomvágya a legerősebb szenvedély a világon. Nem tudod megfékezni. A lángja felperzsel minden józanságot, s te véreddel szolgálod. Most mondom neked utoljára: az értelem nem a természet törvényeit követi, hanem épp ellenkező a szándéka. A saját törvényeit akarja előírni neki. Ezt a csatát az ész nem nyerheti meg. A természet törvényei nem engedik. Érted, Tao-vu?! Tulajdonképpen minek képzeled te magad?! – tette fel a kérdést egy csöppet sem barátságosan az apát Tao-vunak, aki kolostorunk egyik legjobb képességű szerzetese volt. Sajnáltunk volna megválni tőle, mindig aggódva figyeltük a vitáit Lin-csivel, de most minden veszni látszott. Az apát már lemondott róla. Tao-vu rendületlenül bízott éles eszében, sohasem voltak kétségei. Nem ismerte fel az értelem korlátait. Ezért akarta nyakába venni a világot, és fellelni a titkos tanításokat.

– És még egy dolog, Tao-vu! – folytatta Lin-csi. – Azt se gondold soha, hogy az elme, legyen bár lángelme, kitalálhat valaha olyan technikát, amelynek segítségével elvarázsolhatod magad innen a sárból. Józan ésszel is megsejtheted a végtelenséget, olykor elringathatod magad benne, de örökre nem válhatsz eggyé vele. Nem ilyen könnyű eltakarítanod magad a földi világból.

– Sehol a szellem birodalmában nem találsz írást, mely megtanítja ezt neked. És te

sem találod föl a varázslatot, mert nincs ilyen. Legfeljebb ábrándképekkel csalhatod magad, ábrándképekkel, melyek elborítják elmédet és látásodat.

Üres héj vagy csupán, Tao-vu, ki most megtelt az értelem gőgjével! Hatalmat akarsz a túlsó világ felett, de még földi határaidat sem ismered. Nem hozol az utadról senkinek üdvösséget. Túlbecsülöd magad!

Menj, ne is lássalak!

Így szólt egyszer Tao-vu szerzetestársunkhoz Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Okos fiú létedre, nagyon nagy hülye vagy ám!" Kezdte haragosan az apát Tao-vu csépelését, azután feltárta neki az ész vérengző természetét. Hadd szolgálja gyilkos urát ez az eszes ostoba, ha akarja. Ezt gondolhatta magában Lin-csi.

Őszinte haragjának Tao-vu elszánt akarása volt az oka. Hogy hitte: a túlparti tudás akarással megszerezhető. Meg aztán, ahogy Tao-vut ismertük, bizonyára azt is remélte, hogy osztogatható, árusítható lesz ez a tudás. Mindig volt benne magamutogatás, becsvágy. Erre célzott Lin-csi, amikor a kirohanása végére még odatette: „Nem hozol az utadról senkinek üdvözülést!"

Tao-vu nem ismerte a tűnődés békéjét. Örökké sürgölődött, nem fért a bőrébe. Épp olyan volt, mint azok, akiket a tűnődők megvetnek. Akik népszerűségre törnek, akik felkínálják magukat a tapsnak, ünneplésnek. A tűnődők azért tesznek komoly erőfeszítéseket, nehogy kitűnjenek az emberek közül. Tao-vu azért tett, hogy elismerjék.

Lin-csi kolostorának kapuja örökre bezárult mögötte.

36.

– Komor napok járnak mifelénk manapság! Most kaptuk a hírt, szerzetesek, hogy városi otthonában meghalt Fu Seng nagyúr – kezdte egy nap reggeli beszélgetését Lin-csi apát a Keleti Csarnokban. – Képzett szerzetesek lennénk, Buddha tanításában inaskodók, mégis zavarba ejtett minket minden haláleset híre. Mit kezdjünk vele?! Mit gondoljunk? Mit tegyünk? De jó lenne tudni, hogy mi is a halál!

Mert ha az élet és a halál ugyanaz, akkor nem kell megrendülnünk. Ha a halál roszszabb az életnél, akkor sajnálnunk kell Fu Seng nagyurat. Ha viszont jobb, akkor örvendeznünk kell, hogy szerencsés fordulatot vett a sorsa.

– Hogyan halt meg? – kérdezte, jobb kérdés híján, Jao-san szerzetestársunk Lin-csitől, aki erre furcsán fészkelődni kezdett elmélkedő zsámolyán.

– Mindenki úgy hal meg, ahogyan élt. Fu Seng, hisz ismertétek, ügyeskedve, trükkösen élt. Hízelgő volt, haszonleső, de hát milyen legyen egy kereskedő? Méltóságra, becsületre sosem tett szert, csak a vagyonával tudott kicsikarni magának némi tiszteletet.

Mégsem volt hitvány, alávaló, mint általában az ilyenek. Nem volt fösvény, irigy. A hasznából bőven jutott a városnak, jutott a kolostoroknak. Kaptak tőle a taóbarátok, és nem egyszer kaptunk tőle segítséget mi is.

Amióta érezte múlását, különösen bőkezűvé vált. Örökké jótékonykodott, fűnek-fának szolgálatokat tett. Megmentett mindent és mindenkit, ha akarta, ha nem. Azt hiszem, így akarta megvesztegetni az égieket. Jó színben kívánt feltűnni előttük, amikor túlvilági bírái megítélik.

– Mi lesz a sorsa odaát? – kérdezte az apátot Jao-san tovább.

– A hamisság elég nagy vétség az emberekkel és az égiekkel szemben egyaránt. De Fu Seng nem tudott róla, hogy görbe úton jár. Önmagát is csalta, vak volt az egyenes útra. Úgy gondolta, hogy tisztességes, amit tesz. Megadja mindenkinek a járandóságát. Megvásárolja a földiek és az égiek jóindulatát.

Ám a bírák minden bizonnyal átlátnak mesterkedésén. Túlvilági útja hosszú lesz és fáradságos. Mint amilyen földi útja volt. Szenvedni fog, és nem is tudja, hogy miért. De a végén elnyeri békéjét.

– Igazság ez, apát? – szólalt meg ismét Jao-san.

– Értelmünk tökéletlensége és hiányossága feljogosít, hogy higgyek a túlvilági igazságban és más efféle eszmékben. Csakis így békélhetünk meg ellibbenő, majd szertefoszló alakunk képével.

Ha próbára tesz az élet, próbára tesz a halál is.

De végül meg kell nyugodniuk a lelkeknek.

Így beszélgetett egyszer Fu Seng nagyúr haláláról Jao-san szerzetestársunkkal Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján. S én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a beszélgetést. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Értelmünk tökéletlensége és hiányossága feljogosít, hogy higgyek a túlvilági igazságban és más efféle eszmékben." Mondta Jao-san szerzetesnek Lin-csi, a megtestesült józanság.

Kell is hinnie, nincs más választása. Így válik eggyé a földi és az égi világ, az élet és a halál. A lelkek a végtelenség útjait járják.

A holtak porcelán arca nem valóság.

37.

– Mondd, apát! Miért nem ismeri fel létezése célját a férfi? És miért ismeri pontosan a nő? – tette fel a kérdést egy reggel Fa-jün szerzetestársunk Lin-csinek. Érdeklődése gyakran vitte őt a titkos tudásnak erre a területére, de nyilvánosan ritkán kérdezett. Ilyen alkalmakkor az apát rendszerint földi tapasztalatainak hiányosságára hivatkozott, és arra, hogy égi tapasztalatai idelent nem alkalmazhatók. Fa-jün ilyenkor megnyugtatta, hogy őt különben is csak elméletileg érdekli a kérdés. Ezután – ahogy ma reggel is – megindult közöttük a beszélgetés, amit mindannyiszor élénk figyelemmel kísértek a szerzetesek.

– Ahogy én gondolom – kezdte Lin-csi –, a nő egyértelműen teremtő és fenntartó szereplő. Az a célja, hogy családot teremtsen, világra hozza, óvja és felnevelje a legifjabbakat, a jövő nemzedékét. Ez éppen eléggé konkrét, és az életét csaknem teljes mértékben kitöltő feladat. Fizikai erőt, lelket és szellemet próbáló munka, ez az egyetlen emberi tevékenység, ami nem hiábavaló. Ha csak ezt tekinti céljának, ez is épp elég. Ha bármi egyébre is képes még ezen kívül, az külön elismerést érdemlő. De tudnunk kell, hogy ezzel is eredeti célját szolgálja: a közösséget teremtő és fenntartó munkálkodást. A legértékesebb női készségeket és életük gyakorlatát tekintve, erre a megállapításra jutottam.

Ezzel szemben a férfi dolga a kinti világban sokkal kevésbé konkrét. Ezért nem ismeri fel élete célját, sem értelmét. Ezért nyugtalan, kóborló. Bármibe belefog, bármit megtesz, hogy igazolja: értelmes életet él. Az se baj, ha a feje tetejére állítja a világot, csak végre megmutassa magát. Az alkotásban sem ismer mértéket, kényszeres, rögeszmés cselekvő. Ezért van az a sok kövérre hízott, ostoba könyvtár, ezért vannak burjánzó, őrült városok mindenfelé. Ebből származik minden eszetlenség.

Semmi nincs, ami megfékezze. Égető szükség lenne végre irányt szabni tettvágyának, értelmes célt állítani elé. Ám eddig még senki nem mutatott neki ilyet. Ennek híján lázasan kapkod, haszontalanul sürgölődik, és nagyratörő, veszedelmes eszméit igyekszik megvalósítani. Izgága, rebellis.

Ilyen tökéletlen szerkezetű lény.

Így felelt egyszer Fa-jün szerzetestársunk kérdésére Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Lázasan kapkod, haszontalanul sürgölődik, és nagyratörő, veszedelmes eszméit igyekszik megvalósítani. Izgága, rebellis. Ilyen tökéletlen szerkezetű lény."

Attól ilyen, hogy nincs semmi komoly dolga. Napról napra nyílt csatában vagy lökdösődve, ügyeskedve megszerzi a zsákmányát és hazaviszi. A szellem távolabbra mutató céljaitól ez a lármás hősködés teljesen elvonja a figyelmét. Nincs horizontja. Pedig egyetemes akar lenni, az anyag és a szellem birodalmának is diadalmas ura.

De nincsenek képességei hozzá. Honnan is lennének?

Csak fékezhetetlen akarása van, és félelmetes, pusztító eszközei.

Pedig alkotónak képzeli magát.

38.

Egyik reggel Lin-csi kissé gondterhelten járkált a csarnokban. Amikor összegyűltünk, hirtelen megállt.

– Tudjátok, min töprengek mostanában, szerzetesek? A világi férfiak mérhetetlen tettvágyán. Fa-jün szerzetestársunk feltett legutóbb egy kérdést, hogy miért tudja pontosan a helyét a nő, és miért nem találja a férfi. Azért, mert öncélú tettvágy fűti. Soha senki nem kérte rá, hogy emberfeletti erővel munkálkodjon, gépezeteket teremtsen, és tovább alkossa velük az anyagi világot. Soha senki nem kérte, hogy ebben a szerepben mutassa meg magát. Magára is maradt hatalmas küzdelmében, szembe találta magát mindennel és mindenkivel. Legfőképpen a nővel, aki természeti lény. Aki természetesen teszi a dolgát, munkájának értelmes, kézzel fogható célja van. A férfi pedig már az örökké mesterkedő elme rabja, az intellektusé. Társtalan, magányos, eltévedt lakója a földi világnak.

Ám, ha nem lenne önjelölt isten, rögeszmés teremtő, halálra unná magát. Tevékeny, céltudatos asszonya mellett belepusztulna a tétlenségbe és szégyenébe. Ezért igyekszik folyton-folyvást bizonyítani létezése értelmét. Irdatlan munkája eredményeire mutat, és azt mondja, íme, ez vagyok én. Fél arra gondolni, hogy talán minden egyes műve haszontalanság. Teher az ember életén.

A tétlenségen és az értelmetlen munkálkodáson kívül nincs más választása. De újabban már nem is töri rajta a fejét. A választott utat, a teremtőét, végig kell járnia. Nem hagyhatja félbe a munkát. Rádől a tökéletlen, félkész, túlméretezett alkotás. Akkor is pusztítóvá válik, ha többé nem dolgozik rajta, akkor is, ha építi tovább. Nem képes számba venni a nagy mű felállításának következményeit. Milyenné változtatja az életet, miként tartsa működésben, miként táplálja, óvja, nehogy elromoljon és ellene forduljon a teremtmény. Ez már meghaladja az erejét.

Ilyen veszedelembe vezet a kinti világban a férfi útja, ide vezeti a hiúság és a harcos akarás. De ide jut az is, aki biztatja, bátorítja, mert munkájától kényelmet, biztonságot és gyarapodást remél.

Hamarosan a feje tetejére áll odakint a világ.

Így szólt egyszer hozzánk Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Irdatlan munkája eredményeire mutat, és azt mondja, íme, ez vagyok én. Fél arra gondolni, hogy talán minden egyes műve haszontalanság. Teher az ember életén."

Az apát megvetette a földi célokért iparkodókat, lenézte ezeket a lobogó elméjű, elszánt harcosokat. Rögeszméik és türelmetlenségük soha nem engedi őket a tűnődés könnyű fellegei közé. Ami éppenséggel a mi eszményünk, szerzeteseké. Minket nem érdekel más, csak a lényeg: a fények, a színek, a formák változásai, a végső átváltozás. A kisszerű világi élet eseményeiről és szereplőiről szólni nem méltó hozzánk.

Pedig, ha nagy lesz a baj odakint, nem áll meg a kolostor kapujánál. Valakinek majd meg kell fékeznie a szalmakutyákat.

39.

– Mondd, apát! Mit tesz az, akit nem fűt a tettvágy? Mivé lesz, akiben nem támad se késztetés, se akarás? Ok és cél nélkül cselekedni, erény? – záporoztak a kérdések egy reggel Lin-csire, miután elénk tárta a szenvedélyes iparkodás veszedelmeit, a tettvágy féktelen természetét. Leírta a burjánzó városok pusztulásra jutását, lakóik szorongásait, félelmét. A teremtő ember mértéktelenségéről, nagyravágyásáról beszélt.

– Szerzetesek! Éppen ti kérditek ezt?! Éppen ti, akik a tettnélküliség eszményét tűztétek magatok elé? – kérdezett vissza őszinte csodálkozással Lin-csi, majd leült az elmélkedő zsámolyára. Nem sokáig töprengett a válaszon.

– Elmondom hát nektek, hogy mivé lesz az, akit nem fűt a tettvágy, akiben nem támad se késztetés, se akarás, aki ok és cél nélkül cselekszik. Tudjátok meg, szerzetesek, hogy az ilyen természetű ember szerzetes lesz. Választ magának egy jó fekvésű kolostort, erdők alján, hegyek ölén, mondjuk, a Huo-to folyó partján, és beköltözik oda. Kedvére sétálgat a kerti ciprusok között, olykor felnéz az Égre, bámulja a fellegeket, a Holdat, az égbolt fényességes csillagzatját. Odabent finom teát kortyol, elméjével és szívével a világok változásait fürkészi. A létezés rejtélyeiről tűnődik, felismeréseit és elgondolásait megosztja a könyvtárban a régiekkel, a Keleti Csarnokban pedig tudós társaival.

Máskor vendégek érkeznek a kolostorba eszmecserére. Ők is a tűnődők életét élik, elméjükkel és szívükkel a világok változásait fürkészik. Ők sem fogják a létezés rej-

tényeit feltárni soha, de jól tudják, hogy nem fürkészni őket: bárgyúság. Együtt kortyolgatják hát a teát. Nincs ennél méltóbb tevékenység, míg kitöltik a rájuk szabott időt.

Az egész világon egyedül ők szabadok! Felülemelkedtek már mindenen. Nem ejti őket kétségbe az élet, nem ejti őket kétségbe a halál. Finom érzékkel igazodnak minden változáshoz: ha hideg van, felöltöznek, ha meleg van, levetkőznek. Ha éhesek, esznek, ha szomjasak, isznak. Ha álmosak, alszanak. Amikor kell, megfürdenek, hogy ne legyenek büdösek. Ám szabad elhatározásukból is megtehetik mindezt, akkor is, amikor nem égetően szükséges. Öltözködhetnek, vetkőzhetnek, ehetnek, ihatnak, alhatnak, fürdőzhetnek, amikor csak akarnak. Ily módon gyakorolják a tudós szerzetesek az ok és cél nélküli cselekvők mérhetetlen szabadságát.

Ennyit tudok mondani nektek, szerzetesek, azokról, akiket nem fűt a tettvágy, akikben nem támad se késztetés, se akarás, akik ok és cél nélkül cselekednek a kolostorokban.

Mások, máshol nem tehetik ezt. Rabságban élnek: szűkös sorsuk rabságában, ahol minden pillanatot megkötöz a szabály, a kényszerűség.

Odakint nem létezik szabadság.

Nem létezik ésszerűség.

Így felelt egyszer szerzetesei kérdésére Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Együtt kortyolgatják hát a teát. Nincs ennél méltóbb tevékenység, míg kitöltik a rájuk szabott időt."

Hát nincs. Ugyanis ésszerűen kell berendezni az életet. Ésszerűnek pedig csakis azt nevezhetjük, ami nem válik sem feleslegessé, sem teherré. A bölcselet és a tea kortyolgatása soha nem felesleges, és nem is terhes. Valamint éppen kibírható még az öltözés és a vetkőzés, az evés és az ivás, a lefekvés és a felkelés. Épp ennyire elviselhető tevékenység a fürdés is. Vesződséges bár, de vállalható.

Nem léteznek fontosabb felismerései az ontológia tudományának.

40.

– Mit gondolsz, apát? Mi, szerzetesek, az életművészet felső fokát gyakoroljuk kolostorodban? – kérdezték egy reggel a hívek lelkesen Lin-csit. Jó volt hallaniuk nemrég, hogy nem köti őket tízezer szabály, mint a kinti világ lakóit, sorsuk tágasabb mederben folydogál, lassan és méltóságteljesen. Nem húzza őket iga, egyes-egyedül ők szabadok az egész világon.

– Ennél többre nem juthat az ember, szerzetesek! – csapott le a kérdésre az apát, ő is lelkesen. Egész, hosszú életét a szellem szolgálatába állította, tudnia kellett, hogy a kolostor segítette-e a munkáját vagy fékezte. Ha segítette, akkor bizonyára a mi szellemi

törekvéseinknek is ideális otthona. Ha akarta, ha nem, erre a kérdésre csakis vallomással válaszolhatott.

– A kolostoron kívül nincs más hely az Ég alatti világban, ahol önnön szellemének kútjából meríthet az ember, ahol a változások szelíd, kezes társa lehet, ahol könnyedén kiengedheti ujjai közül az akarat gyeplőit. Nem fenyegeti a világgal való szembeszegülés, küzdelmeiben legfeljebb önmagával találkozik – érvelt Lin-csi a kolostori élet művészete mellett. Szavait úgy hallgatták a szerzetesek, mint andalító lantmuzsikát. Megint az élet csúcsán látták magukat, áldották jól berendezett életük otthonos és biztonságos helyszínét. Elégedetten várták a kolostori élet további magasztalását, még szívesen ringatóztak volna jó sorsuk könnyű és boldogító tudatában, amikor Lin-csi hirtelen, komoran és röviden befejezte a beszélgetést. Már csak ennyit mondott:

– Élni nem mindig jó, szerzetesek, de lenni igen. A kolostor éppen a szellemi létezés örömének felső fokát nyújtja nektek. Ezt kapjuk mi mindannyian, híveim, itt a Huo-to folyó partján. Értitek? – szólt, azután kisétált a csarnokból.

Értettük. De szükségünk volt még egy kis időre, hogy helyesen értsük. Azt is, amit nem mondott ki az apát.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Élni nem mindig jó, szerzetesek, de lenni igen. A kolostor éppen a szellemi létezés örömének felső fokát nyújtja nektek. Ezt kapjuk mi mindannyian, híveim, itt, a Huo-to folyó partján. Értitek?”

A pusztán szellemi létezés talán nem élet? Csak levés? Erre gondolt Lin-csi, amikor elkomorodott a hangja?

A hegytetőn álldogáló szerzetes története jut eszembe. – Te mit állsz itt? – kérdezik tőle a társai. – Friss levegőre vágysz? – Nem vágyom friss levegőre. – Hát, gyönyörködsz a tájban? – Nem gyönyörködöm a tájban. – Az eget bámulod? – Nem bámulom az eget. – Vársz valakit? – Nem várok senkit. – Akkor meg mit állsz itt?! – Csak úgy álldogálok.

Neki ott volt a kolostora.

41.

– Szerzetesek! Mielőtt elgyengülnétek a világ gyönyörűségeit szemlélvén, közöttük például kolostorunkat és magatokat, gondoljatok rá, hogy nem ez a valóság. Mielőtt elkeseredné tek a világ sivárságát látván, benne kolostorunkat és magatokat, gondoljatok rá, hogy nem ez a valóság. De ne keressétek, hogy mi a valóság, mert nincs valóság. Se valóság, se igazság, se értelem, se szabadság nincs a világon. Csakis változás van, semmi más.

Nem kell tehát bódultan olvadoznotok jó sorstól és pompától, mert nincs jó sors és pompa. Nem kell rémüldöznötök balsorstól és szükségtől, mert nincs balsors és szükség. Az egyik sors olyan, mint a másik. Úgy van bennük jó, és úgy van bennük rossz, hogy akár cserélgetni lehetne őket egymással. De fölösleges, mert se valóság, se igazság, se értelem, se szabadság nincs egyikben sem. Csakis változás van, örökös, szakadatlan változás. Beleszédül az ember.

Jobb tehát, ha nem is gondoltok rá, miként áll sorsotok, s miért éppen úgy áll. Ne méricskéljetek, ne ügyeskedjetek! Csak józanok legyetek. Hogy soha semmi nem múljon rajtatok, hogy soha ne kelljen magatoknak szemrehányást tennetek. A többit bátran elengedhetitek, nem csorbul a méltóságotok.

Azzal se foglalkozzatok, hogy a kolostor jó-e vagy rossz. Mert látom, hogy olykor erősen elgondolkodtok, s kissé belezavarodtok. Csak a köznapi dolgokhoz igazodjatok! A köznapi élet maga az Út.

Hiszen, tudjátok…

Húzzátok ki magatokat, és bárhol álltok, ott helyben sorsotok mestereivé váltok! Nem leli az Utat, aki keresi, de rajta jár, aki nem keresi. Ezt mondja a Tanítás. Mert a régi mesterek tudták, hogy a valóság, az igazság, az értelem és a szabadság nem lakik velünk. Odakint, a legsötétebb erdő mélyén laknak mind együtt, egy széljárta szalmakunyhóban, amelyet már alaposan megtépázott az idő. Nem nyújt otthont senkinek. Kár is keresni azt a kunyhót, szerzetesek!

Hiszen, tudjátok…

Így szólt egy nap szerzeteseihez Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Ne méricskéljetek, ne ügyeskedjetek! Csak józanok legyetek. Hogy soha semmi ne múljon rajtatok, hogy soha ne kelljen magatoknak szemrehányást tennetek. A többit bátran elengedhetitek, nem csorbul a méltóságotok."

Lehet, hogy a józanság nem más, mint titkos értelem? Mely ismeretlen alakban munkálkodik sorsunkon. És persze nem a széljárta szalmakunyhó lakója, hanem az Égé. Mi más lenne képes oly pontossággal mérni ki a sorsokat, hogy „akár cserélgetni lehetne őket egymással"?

Míg mozgatója lehet földi életünknek, sem bús szenvedői, sem hangos ünneplői nem leszünk sorsunknak soha.

42.

Egyszer bekopogott hozzánk a kolostorba egy vándorszerzetes, akit aztán hosszú napokra vendégül láttunk. Különleges eset volt ez, Lin-csi nem kedvelte a tudást kolduló vándorszerzeteseket. Rövid beszélgetés után már csaknem ezt a vándort is eltanácsoltuk, amikor Lin-csi észrevette héthúros hangszerét a hátán. Behívta, és megkérte, hogy játsszon nekünk valamit rajta. Nem sokkal ezután történt, hogy Jao-san novícius ájultan esett össze, ledöntötte a lábáról a zene ereje. A vándor tökéletes lantjátékosnak bizonyult. Jao-sant aznap kétszer mosta fel a szakács, ő meg csak vigyorgott, mintha az Égből tért volna vissza. Este a vacsoránál azt mondta, hogy buddhává vált, megvilágosodott. Senki nem vitatkozott vele.

Ettől fogva Jao-san nem szabadult többé a lantmuzsika hatása alól. Nem tudta elfelejteni az élményt. Míg tudós szerzetestársai bölcseleti olvasmányaikba merültek, ő a városi teaházakba járt csodálni és tanulni a lantjátékot. De a szakirodalmat is végigbogarászta, az utolsó írásjegyig minden egyes művet elolvasott, amit a hangszerről írtak. Ilyenből márpedig akadt jó néhány. Aztán lassan-lassan érteni kezdte a kottát, végül tudásával elkápráztatta a teaházak leghíresebb lantművészeit is. Csudabogárnak tartották, de tisztelték.

Meg tudta javítani a tönkrement hangszereket, ő hangolta föl a gazdag kereskedők és hivatalnokok pompás, vutangfából készült lantjait, azokét, akik jó dolgukban találták ki, hogy hangszert vegyenek durva kezükbe. Irigyelték a zenészek elragadó játékát, de főként a társaságban zenélgető írástudókat majmolták. Ezeknek a jómódú városiaknak a köreiben forgolódott Jao-san, s egy alkalommal közöttük tett szert saját hangszerre is.

Nagy büszkén hozta haza a kolostorba, hetekig dolgozott rajta, hol a kertben, hol a cellájában, azután napokig szerelte fel rá a selyemhúrokat, és pengette, hangolta őket. Végre igazi, szépséges lantmuzsika hangzott fel a cellájából, s mi hangosan megéljeneztük az eredményt. Jao-san ragyogó ábrázattal lépett ki cellája ajtaján, kissé zavartan, pirosló fülekkel.

Büszkék voltunk rá.

A hangszerével rendszerint a kolostorkert valamelyik távoli sarkába vonult, ott játszott, nehogy zavarjon minket. De nemhogy zavart volna, csapatokban mentünk utána, és tátott szájjal hallgattuk a játékát. Legtöbbször Lin-csi is velünk tartott. Először hosszan nézte, vizsgálta Jao-san hangszerét, ügyes kezemunkáját, aztán meg nagyokat bólogatott, elismerően hümmögött a zenére.

Később azt mondta, hogy a tökéletessé fejlesztett zenehallgatás épp olyan magas művészet, mint a tökéletessé fejlesztett lantjáték. Egészen biztos, hogy mi, szerzetesek a tökéletesnél sokkal alacsonyabb fokon élveztük Jao-san muzsikáját, mégis el voltunk ragadtatva tőle.

Előadásainak szüneteiben Lin-csi a zene tudományáról beszélt nekünk, a zene értékéről szóló tudós dolgozatokról és költeményekről, amelyeket még a régiek írtak, és sok furcsa történetet is mesélt.

Például, hogy voltak valaha legendás zenehallgatók, és hogy élt egyszer egy lantművész, aki nem volt hajlandó játszani másnak, csak egyetlen hallgatójának. Egyedül neki játszott egész életében. Átment hozzá a kertjébe, ő játszott, a másik meg hallgatta. Így ment ez hosszú éveken át, mindennap, reggeltől estig. Senkit a világon nem engedtek a közelükbe. Amikor aztán ez a barátja meghalt, a

művész soha többé nem vette kezébe a hangszerét. De még a húrokat is szétszaggatta rajta.

Aztán elmondta még az apát, hogy a nagy Tao Jüan-mingnek, a költőnek is volt egy öreg lantja, éjjel-nappal azt pengette. Addig pengette, amíg egyetlen húr sem maradt rajta. De ebéd után ezután is mindig fogta ezt a húr nélküli lantot, és kiment vele a kertjébe. Leült a fűbe, magához szorította, ölelgette, simogatta, és hallgatott. Amikor a barátai kérdezték tőle, hogy miért teszi ezt, egy kicsit talányosan azt válaszolta, hogy neki már elég csupán a zene illatát éreznie, a hangjaira nincs is szüksége. A zene illatát pedig akkor is érzi, ha csak kézbe veszi az öreg, használhatatlan hangszert.

És beszélgettünk még égi zenékről, amelyeket csak az Ég lakói hallanak, mi el sem tudjuk képzelni, hogy milyenek. De azért persze elképzeltük, és olykor hallani is véltük az égi zenét.

Így teltek a nyáresték a kolostorkertben, miután Jao-san szerzetestársunk kitanulta a lantjáték művészetét, és hangszert hozott magának a városból.

Ez történt egykor Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Később cellám homályában egy este, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja a lantjátékhoz és Lin-csihez:

„Legtöbbször Lin-csi is velünk tartott. Először hosszan nézte, vizsgálta Jao-san hangszerét, ügyes kezemunkáját, aztán meg nagyokat bólogatott, elismerően hümmögött a zenére."

Semmilyen szépség nem képes olyan nagy erővel hatni a lélekre, mint a zene. Jól tudta ezt Lin-csi, ezért engedte Jao-sant kóborolni a városban, hagyta, hogy űzze a szenvedélye. Nemes szenvedély volt ez, végül megtalálta magának, és elhozta nekünk is a zenét. Boldogok voltunk a lanttal mindannyian.

Azóta Jao-san játéka még tökéletesebbé vált, mi pedig a zenehallgatás képességét igyekszünk egyre tökéletesebbé fejleszteni magunkban.

Egyesek közülünk azt állítják, hogy már képesek érezni a zene illatát.

43.

– Ide figyeljetek, szerzetesek! Elmondom nektek, hogy miért érdemes végigcsinálni ezt az egészet. Mi az az egyetlen dolog, amiért megéri ideszületni a porba, megmaradni kapálózva, elhülyülve, vakon mászni le a sírba, s mindvégig értelmét remélni az értelmetlen sorsnak. Most megmondom nektek, hogy mit gondolok erről a lázas szertelenségről én, Lin-csi apát – szólt hozzánk egy reggel a Keleti Csarnokban a Mester, s egy pillanatnyi szünetet sem tartva, folytatta.

– Azt gondolom, hogy csakis annak éri meg átküzdenie magát a rászabott időn, akinek van esélye megtapasztalni a végtelenség érzését. Akinek része lehet az egyetlen élményben, mely messzebb mutat az ember végességén. Túlmutat a léten a létezés felé.

Na, és tudjátok-e, szerzetesek, hogy miből kaphatja meg a véges ember a végtelenség élményét? – kérdezett most Lin-csi, de esze ágában sem volt megvárni a választ, ő maga felelt a kérdésre. – Tudjátok, de most nem gondoltok rá. A végtelenség élményét, szerzetesek, mindannyian a mérhetetlenből, a hatalmasból, a bírhatatlanból, a felfoghatatlanból, a fenségesből kapjuk, mint amilyen a háborgó óceán, a tomboló szél, az óriás hegyek szédítő vonulata, a ránk boruló csillagos Ég. Vagy egy erősen megindító, lesújtó és felemelő zenemű, költemény, építmény. Vagy akár a halál.

Azért ezekből, mert mindezek nagysága, ereje nem fogható véges, mérhető határok közé. Sem érzékeinkkel, sem elménkkel nem vagyunk képesek megragadni és értelmezni őket. Velük találkozván megszűnik minden kompetenciánk. Egyetlen jellemzőjük a fenség, és a fenséges hatalma, híveim, megrendítő. A bénultan és megrendülten álló ember a végtelenségbe pillant, ami magával ragadja őt. Ez a végtelenségélmény.

Ez az egyetlen dolog tehát, szerzetesek, amiért érdemes átvergődnünk a ránk szabott időn. Ez az egyetlen jel, mely arra utal, hogy van egy parányi alkotóelemünk, mely nem a végességgel, az elmúlóval, a pusztulóval rokon, hanem a végtelenséggel, a maradóval, az örökkévalóval. Ez a parányiság, ez a megrendülésre egyedül fogékony emberi alkotórész az ígéret a végességben minduntalan szertefoszló, megszűnő emberi alakzat számára. Az egyetlen ígéret a folytatásra. Jól jegyezzétek ezt meg, szerzetesek! Mert nincs a létezésben semmi más vigasztaló.

Így szólt egyszer Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Ez a parányiság, ez a megrendülésre egyedül fogékony emberi alkotórész az ígéret a végességben minduntalan szertefoszló, megszűnő emberi alakzat számára. Az egyetlen ígéret a folytatásra."

Ez a parányiság az egyetlen bennünk, mely nem a végességnek van alávetve, hanem a végtelenségnek, az örökkévalóságnak. Amelyet nem ural az ész, az érzék, ami egy a végtelennel.

Felemelő elgondolás. És lesújtó.

A véges: illanó.
A végtelen: örök való.
De pusztító, akár a véges,
még annál is pusztítóbb.
És vonzó, akár a halál,
még annál is vonzóbb.
Borzongató.

44.

– Hívek! Ma elmondom nektek, hogy miért nem érdemes bölcseleti választ adni minden bölcseleti kérdésünkre. Miért nem szabad filozófiai értelmezést fűzni minden érzésünkhöz. Azért, szerzetesek, mert ha rendszeresen így járunk el, akkor becsavarodunk.

Itt van például a „miért küzdjük végig a ránk szabott időt" kérdése. Ez a legfontosabb ontológiai kérdésfelvetés a világon. Bölcseleti eszmefuttatás helyett olykor mégis megelégszem a szív rögtönzött válaszával. Az enyém például leggyakrabban azt feleli erre a kérdésre, hogy azért érdemes végigvergődnünk a ránk szabott időn, mert minden délután van egy pillanat, amikor a cellám ablakán úgy esik be néhány sugara a napnak, hogy attól a látványtól el tudnék szállni örömömben, bukfencet tudnék vetni, vagy kiabálva végigrohanni a folyosón, kizavarni benneteket a cellátokból, hogy gyertek azonnal, nézzétek meg a sugaraim szépséges aranyos barnaságát. Nézzétek a vörösét, a sárgáját, a narancsos rózsaszínjét. És eszetekbe ne jusson bármi okosat mondani, értelmezni, magyarázni a falra vetülő képet. De nem is tudnátok akkor megszólalni, elakadna a lélegzetetek, híveim!

Mert abban a pillanatban, szerzetesek, az a látvány minden lángelméjű költeménynél többet ér, minden csodás égi muzsikánál többet ér, minden tudós dolgozatnál többet ér, még ha a világ összes titkát tárja is elénk. Az élet minden öröménél többet ér. Ugye, értitek, szerzetesek? – Így szólt hozzánk egy reggel Lin-csi apát, és lassan, nyugodtan végigvezette rajtunk a tekintetét. Nem látszott se izgatottnak, se lelkesültnek. Őszinte volt csupán. Mi, szerzetesek, nem szóltunk egy szót sem. Csak elképzeltük a hosszú csendben az öreg apátot, amint cellája falán a napsugarak szépséges színeit szemléli délutánonként. Aztán ennyit mondott még:

– Ma reggel csak ezt akartam elmondani nektek, semmi mást. Tartoztam ezzel a sok filozófia után – szólt, majd könnyed léptekkel, derűsen kisétált a csarnokból. Nem nyomta a vállát semmiféle gondolat terhe, nem nyomasztotta a lelkét semmiféle titok. Máris beragyogta a szívét az a délutáni aranyos barna, vörös, sárga, narancsos rózsaszínű fénysugár.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Abban a pillanatban, szerzetesek, az a látvány minden lángelméjű költeménynél többet ér, minden csodás égi muzsikánál többet ér, minden tudós dolgozatnál többet ér, még ha a világ összes titkát tárja is elénk. Az élet minden öröménél többet ér. Ugye, értitek, szerzetesek?"

Többet ér a fenségesnél. Többet ér a végtelenségnél.

Ja, igen… megint a szív. A meztelen szív költészete.

SU-LA-CE

Feljegyzések Lin-csiről

Közreadja Sári László

45.

Ling szerzetestársunk egy nap váratlanul bejelentette, hogy nincs szüksége mesterre, tanításra, reggeli beszélgetésekre, nélkülünk is eléri a túlparti tudást. Ezentúl a saját útját járja.

– És mit teszel a túlparti tudásért, Ling szerzetes? – kérdezte tőle Lin-csi.

– Semmit – felelte Ling. – Nem kell érte tenni semmit a világon.

– Ne mondd! És miféle tudás lesz az, Ling?

– A legvalódibb tudás lesz, apát. Nem mások kétséges tudása, mint a könyveké. Nem érdekel, amit a képzelet szavakból teremtett. Nem hiszek az írásoknak. Nem kellenek! Ugye, érted?

– Értelek, Ling. Látni akarod a meztelen létet, és a nyelv elfedi előled.

– Lin-csinek tetszett az ifjú Ling elhatározása. Ő maga is gyakorta átkozta a nyelv, a rejtélyes takaró tökéletlenségét, máskor lelkesen dicsérte szépségét.

– Na és, mit kezdesz a túlparti tudással, ha megszerezted? – kérdezte érdeklődve.

– A szavak hínárja lehúzza a tudást a sárba. Majd jelképesen szólok róla nektek, földieknek. Költősen, de más költőknek világosan, ne aggódjatok! Akinek van útja oda, érteni fogja. Akinek nincs, ne is sejtse, milyen a lélek túlvilági útja – szólt Ling, s mintha máris a túlsó part fürkészésére indult volna, elvonult a cellájába.

Becsületére legyen mondva, ettől fogva valóban nem csűrte-csavarta a szót. Ott volt velünk mindenütt, kint a kertben, bent a csarnokban, de jóformán meg se szólalt. Ahogy mondta: nem a könyvekre, mások tudására, a tökéletlen szavakra bízta magát. Leginkább a kerti ciprusok között és a folyóparton kószált, útjain mindent alaposan megbámult, megvizsgált. A füvet, a bokrokat, a fákat, ezek minden lakóját, a folyó vizének áramlását, a hegyek vonulatát, fent az égi fényeket, a Hold csónakját. Kereste a létezésben a szabályt. Kereste a létezés túlsó partra vezető útját.

– Innenső és túlsó nem szétválasztható. Nem különböző. Itt kell lennie a túlsónak az innensőben, és a túlsó világban is ott lesz az innenső. Ám a közös jegyek innen a földi világból nem látszanak. Ezért képzelődnek szabadon az írástudók, ezért hizlalják könyvtáraink a fikciók. Én együtt akarom látni mindkettőt. Egyszerre kérem a sötétet és a fényt, a tudást és a nemtudást, a magasságot és a mélységet, a mérhetőt és a mérhetetlent, az életet és a halált. Másféle törekvésnek nem látom értelmét – vallotta még egy nyáresti órán a Hold sarlója alatt Lin-csinek, azután már senki nem hallotta a szavát. Majd eljött az idő, amikor nem is láttuk többé.

Úgy tűnt el a kolostorból, ahogy a madár röppen föl a fészkéből. Szabad járása volt a világok közt. Nem szólítottuk, még csak nem is emlegettük, de sokat gondoltunk rá. És ő is gondolt miránk. Ahogy ígérte, hamarosan beszámolt az utazásáról. Az apát tolmácsolta üzenetét.

A szellem forrása odaát van.
Rajta kívül nincs tudás.
Hol semmi változás,
ott kezdődik a valóság.

Végesből a végtelenbe
hasztalan kínlódás,
hamis buzgóság.
Kialszik a látomás.

Mindannyian megrendülten hallgattuk Ling versezetét. Azután önkéntelenül Lin-csi felé fordultunk. Toporgott, ráncolta a homlokát, köszörülgette a torkát. Majd azt mondta:

– Túl nagy volt benne az elszánás. Hajszolta a tudást.

– Mindazonáltal célhoz ért...

Ez történt Ling szerzetestársunkkal, miután Lin-csi kolostorában elhatározta, hogy a maga erejéből szerzi meg a túlparti tudást. Én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem történetét. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Kommentár:

„Egyszerre kérem a sötétet és a fényt, a tudást és a nemtudást, a magasságot és a mélységet, a mérhetőt és a mérhetetlent, az életet és a halált. Másféle törekvésnek nem látom értelmét."

Végül úgyis miénk lesz mind.

Nem kell annyira sietni.

„Hamis buzgóság."

46.

– Szerzetesek! Két társunkat is elragadta a szenvedély örvénye. Nem volt erejük szembeszállni a bennük támadt tudásvággyal. Tao-vu egykor az írások labirintusába veszett, Lingnek saját elméje állított csapdát. Lám, a tudás akarása halálos vállalkozás. Óvakodjatok! – kezdte egy reggel tanítását Lin-csi apát. Majd így folytatta:

– Minden rólunk való tudás elérhetetlen. A nem rólunk való pedig haszontalanság. Ne is próbálkozzatok! Rászed bennünket mindkét világ. A jelenségek arca innen és túl: tízezerszer milliárd. Elénk tűnnek, majd ellibbennek, aztán más alakban újból megmutatják magukat, mielőtt szertefoszlanának ismét. Mire észbe kapunk, köddé válik minden felismerés. Akár a látomás. Bujkál, játszik velünk a valóság.

Felismeri az ember szándékát. Gyűlöli fürkésző közeledését, tudja, hogy a róla szerzett tudásból igát rak rá. Képzelt tudása igáját. Vallomásra kényszeríti az anyagot, és ebből ítéli meg a teljesség szellemét. Törvényt alkot a semmiből, általa gyakorolja a hatalmát.

Ezért utálja az embert az egész emberen kívüli világ. Csendes esküvéssel fordul ellene, úgy tesz, mintha elfogadná a fölényét. De aztán foglyul ejti, és bosszút áll.

Hagyjátok békén! Hányszor mondtam már?! Nem ismeritek a mindenség természetét. Sem az okosságát, sem az erejét. Mindkettő a tiétek fölött áll. Szabályai erősebbek, mint az acél. Tudjátok, hogy nincs utatok hozzá. Ne hajózzatok messzire! Maradjatok a partok közelében!

„Csak az ismeri föl a jó szelet, aki tudja, merre visz az útja."

Így mondták ezt a régiek.

Így szólt hozzánk egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Törvényt alkot a semmiből, általa gyakorolja a hatalmát. Ezért utálja az embert az egész emberen kívüli világ."

Túl sokat akar. Pedig megtenné az elég.

„Nem kaphat minden hajó jó szelet."

Így mondták ezt a régiek.

47.

– Mit gondoltok, hívek? Hogyan képes megőrizni ismeretlenségét a valóság? – tette fel egy reggel a Keleti Csarnokban a kérdést Lin-csi, és máris válaszolt rá. – Úgy, hogy átváltozik. Alakot vált. Tapasztaltátok már, ugye? Így viselkedik minden. Az anyag, a lények, a jelenségek. Ilyen a kicsi és a nagy, a jó és a rossz, a szép és a rút, a külső és a belső, a közeli és a távoli, az élet és a halál. Akárhányszor nézel rá, mindig minden más alakban mutatja magát. És akárhányan nézik mások, azoknak is más és más. Ezért aztán végtelen a valóságok száma, szerzetesek. Végtelen, azaz nincs egy se. Gondoltátok volna? – kérdezett megint Lin-csi, de aztán hallgatott.

– Se kettősség, se egység? – kérdezett vissza óvatosan Fa-jün.

– Csak egyetlen pillanatra van minden. Egyetlen pillanatra mindegyikünknek. Az sem más, mint közöttünk a viszony. Kétszer már nem ugyanaz. Ezért nem lehet megismerni a valóságot, szerzetesek. Nem engedi magát. Csak egyes tulajdonságait láthatjuk meg. De önmagukban még azok sem léteznek. Egyik sem. Csupán a velünk teremtett kapcsolataikban jönnek létre. Azután eltűnnek, talán örökre.

Ám ez nem baj, egyáltalán. Mert az ember is csak kapcsolataiban formálódik meg.

Egész léte pusztán az, amiben él.

Így szólt egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:
„Az ember is csak kapcsolataiban formálódik meg. Egész léte pusztán az, amiben él."
Mert kell, hogy mutassa magát.
Kell, hogy lássák.

48.

– Mondd, apát! Mivé lesz végül az örökké változó valóság? Merre tart a változás? – kérdezte egy reggel Fa-jün szerzetestársunk Lin-csit, s buzgó óhajtással tekintett rá.

– Ide figyelj, Fa-jün szerzetes! Mielőtt magas értelmet és nemes célt tulajdonítanál a változásokat mozgató erőnek, jobb, ha tisztán látod: semmilyen változásnak se célja, se értelme nem volt még soha. Ne gondold hát, hogy okos, jó szél dagasztja hajód vitorláit. Ne gondold, hogy a szelek Boldogságország partjai felé fújnak. Nincs gondoskodó értelem, mely ezt tehetné veled. Ne is képzelődj róla! – vágta rá a kérdésre a választ Lin-csi, szinte mérgesen. Talán úgy gondolta, Fa-jün túl nagy bizalmat táplál a Sors iránt, rá akarja bízni magát a gondjaira.

– A változásokat nem felsőbb megfontolás irányítja – folytatta máris. – Az embereket szilaj nyugtalanság mozgatja csupán, más érző lényeket megmaradásuk egyetlen szabálya. A jelenségeket pedig a zabolátlan szeszély villantja elénk. Keletkezés, átváltozások, múlás, mind ily módokban mutatja meg magát. Értelem, haladás, cél, gondoskodás nem jellemzi a folyamatokat. Amit létrehoz az egyik változás, máris lerombolja a következő. És így tovább. A létezés vak burjánzása elsöpri útjából a létezőt. Az építő szembefordul önnön magával. Ez a legteljesebb értelmetlenség, híveim!

Ne bízzátok hát magatokat a változások mozgatójára. De ne is forduljatok erejével szembe. Ha tudtok, térjetek ki pusztításai elől, ám fölíveléseiben tartsatok vele. Vagy álljatok félre, s szemléljétek munkálkodását elragadtatva. Ez a gigantikus értelmetlenség, szerzetesek, a legnagyobb csoda. Szemlélése a legértelmesebb emberi munka – szögezte le végül az apát, s leült elmélkedő zsámolyára. Fa-jün se szólt egy szót se, mi se.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:
„Ez a gigantikus értelmetlenség, szerzetesek, a legnagyobb csoda. Szemlélése a legértelmesebb emberi munka."
Ott keresni az értelmet, ahol semmi nyoma. Aláásni az ész tekintélyét, lerombolni minden szellemi épületet. Összezúzni a büszkeséget. Ez volt Lin-csi kedvelt játéka.
Ült elmélkedő zsámolyán, és dörzsölte a tenyerét.
Vele szemben, odakint az egész világ.

49.

Fa-jün szerzetestársunk igen jó tanítványa volt Lin-csinek. Örökké a mindenség természetét fürkészte. „Az értelmetlenség elragadtatott szemlélése a legértelmesebb emberi munka" – állította Lin-csi. Fa-jün megvalósította az ideális emberi tevékenységet.

– Azt tanítottad, apát, hogy semmilyen változásnak se célja, se értelme nem volt soha. És nem is lesz. Nincs örök és változatlan értelem, mely a világot irányítja. Valami mégis irányítja. Mi a változások mozgatója? És mi okból tartja mozgásban az egész létező világot? – kérdezte egyik reggel az apáttól Fa-jün szerzetes. Lin-csi tett néhány lépést a csarnokban, majd megállt. Kicsit még hallgatott, aztán belefogott egy történetbe.

– Az ifjú Lin-csi egykor Csangan városában kószált. Amikor a Vadludak Kis Pagodája elé érkezett, felnézett égbe nyúló tetejére, és úgy döntött, hogy felmászik a pagoda legfelső emeletére. Mindig csodálta az épület karcsúságát, magasságát, de a városnak ebben a részében addig még nem járt.

– Lent a folyvást bolygó létvilág
káprázat csak, tűnő délibáb –

ötlött eszébe Buddha követőinek tanítása a földi világról, amikor letekintett a pagoda tizenötödik emeletéről. Alatta némán terült el a Hosszú Nyugalom óriás városa. A folyvást bolygó létvilág zaja nem ért fel hozzá.

– Amott a tó vizén kicsiny kép
az odafönn tündöklő nagy Ég.
Lent hamis rajzolat a való,
puha ürességbe illanó –

idézte elméjébe a Tanítás verseinek egy másik strófáját. Mintha a város csak azért épült volna, és csak azért élne, hogy szemléltesse az írást. – Odalent örökös a mozgás, a változás. A létezés folyamában egyetlen pillanat sem ismétli magát. Az érzők családjának minden lénye minden pillanatban más és más. Az a kocsis, az a bivaly, a kertben a virág. És épp így változnak örökké a nem érzők is. A kő, a homok, az érc, a víz, a levegő. A város, az utca, a ház, a kémény, a tető. Amit mutatnak magukból, mire megérintem őket, már nem is való. Mi hát a való? – tűnődött a várost bámulva a toronyból.

Ezeket a gondolatokat a vadludak másik pagodája körül terpeszkedő Jóságos Kegy kolostorának könyvtárában olvasta, és igaznak érezte őket. De mi hát a való? Ennél a kérdésnél az írások is mindig elakadtak. Lin-csinek azonban tudnia kellett a választ. Nem akarta úgy berendezni az életét, hogy mire elkészül vele, minden szereplő megváltozik. Az érzők, a nem érzők, és közben ő maga is. Tartós, jó viszonyban akart élni önmagával és a világgal. A valósággal. De mi hát a való? Mi mozgatja a változót? Mi állandó? Tudni akarta, hogy azzal találjon kapcsolatot, örökre szólót.

Ekképp kutatott az eléje táruló változékonyság sűrűjében elméje. Hátha fölleli a jelenségek mögött az erőt, fölleli a titkos mozgatót. Borzongott az izgalomtól, a város fölött rezgett a levegő.

– A látás számára nincs más, csak amit mutat neki a világ. Ám az épp maga a változás. A jelenségek tízezerszer milliárd változása mögött tehát láthatatlan ok áll. Láthatatlan és mindent uraló. Csillagok pályáját igazító és fűszálat nevelő. Teremtő és pusztító, mely örökkévaló – töprengett megfeszített elmével tovább. De tudta már, hogy jó úton jár. Ilyen hatalmat, Nap és Hold fölött trónolót, csak egyet ismert: a mindenben jelenlévő és változatlanul múló Időt. És ott, a toronyban akkor rátalált. Ő az egyetlen valóság, Ő a mozdulatlan mozgató!

– S minden, mi e világon létező és változó, csak jelkép, s arra való, hogy megmutatkozzon benne Ő. Múlásáról jelentsen, hatalmáról tanúskodjon. Erre való a kő, az érc, a víz, a levegő, a bivaly, a virág. Erre való Lin-csi, a tao barát, a Menny Fia, a császár, és mindenki más. Rajta kívül csupán jelképekből áll a világ – sóhajtott hosszú töprengése végén ott a toronyban, és erősen megkapaszkodott. Odalent szédítővé vált a létfolyó áramlása, ijesztővé a hullámzás.

Így mesélte el, hogyan találta meg egykor a mindent mozgató Időt a Vadludak Kis Pagodájának legfelső emeletén Lin-csi apát. Én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, kolostorunkban, a Huo-to folyó partján jegyeztem fel a történetet. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Mi a változások mozgatója? És mi okból tartja mozgásban az egész létező világot?" – kérdezte az apáttól Fa-jün szerzetes.

„A változások mozgatója a mindenben jelenlévő és változatlanul múló Idő. Ő a mozdulatlan mozgató!"

És azért teszi mindezt, hogy minden pillanatban jelezze hatalmát minden létező felett.

Borzongató.

50.

– Hívek! Átkoztuk, szidtuk már az elmét eleget. Magasztaltuk már a lelkünket eleget. De nem vizsgáltuk még meg a testünket! Egyszer-egyszer belestünk szobáiba, de nem láttuk a Házat. Miféle épület ez? Tudjátok-e?! – ezzel a kérdéssel fordult egy reggel Lin-csi a szerzeteseihez. A hívek óvatosan hallgattak.

Nehéz ám helyes viszonyt kialakítani az otromba, romlandó anyaggal. Mi okosabb? Szánni és óvni, vagy lenézni, becsmérelni? Lin-csi mindkettőt tette, és mindkettőt őszintén. „Ma vajon mit mond róla?" Kérdezték magukban a szerzetesek, s izgalmukban máris fészkelődni kezdtek.

– Érdemes híveim! A test szobáinak két legfontosabb lakója, akik a Ház ügyeit intézik: az Elme és a Lélek. Ők laknak a Ház két legnagyobb termében. De mivel mindkettőnek számtalan a feladata, a Házat még tízezerszer milliárd szolga lakja.

A Lélek dolga, hogy felügyelje a látást a szemben, a hallást a fülben, a szaglást az orrban, a szólást a szájban, a fogást a kézben, a járást a lábban. E hat érzék közvetlenül a Lélek állapotára hat. A kellemes benyomások emelik a Lélek kedélyét, a kellemetlenek lesújtják.

Mindeközben az Elme ezeket a benyomásokat részletesen elemzi. Az a dolga, hogy a Lélek kedélyét szolgálja. A Ház lakóinak ez az érdeke. A kielégületlen Lélek ugyanis mindig nagy nyugtalanságot kelt. Teljesületlen vágyai pusztító betegséget hozhatnak a Házra és minden lakójára. Hogy a szeszélyes Lélek az egyensúlyát megtalálja, az Elme megteremti az ideális viszonyt a Ház és a Világ között. Így dolgoznak tehát a test mozgatói: a Lélek és az Elme.

A Lélek igen kényes lakója a Háznak, a Ház viszont romló, megbízhatatlan anyag, mégis a Lélek, a Szellem egyetlen hordozója. Mindkettő örökös vágya, hogy szolgájává tegye a másikat. Ez az ember tragédiája. A tragédiát pedig még tetézi az Elme fantáziája, mely a testet s a lelket is minduntalan kísértésben tartja – rajzolta elénk a Test, a Lélek és az Elme érzékeny viszonyát, különös együttélését Lin-csi apát. Majd óvatosan és szemérmesen végigtekintett magán, egész alakján. Vetett egy pillantást eres, ráncos keze fejére és kinyújtott ujjaira, aztán így folytatta.

– Mindazonáltal nem Házunk szeszélyes lakói emésztik életünket leggyorsabban. Maga a Ház az emberi konstrukció leggyengébb alkotója. Teljes egészében a mindent uraló Idő prédája. A test által vagyunk hiszékenyek és leszünk ostobák, megalázottak és legyőzöttek. A test nyomorúsága miatt herdáljuk el minden szellemi vagyonunkat. Végül miatta hullik ki belőlünk minden méltóság.

Szánjátok hát, de szidjátok is a Házat, szerzetesek, mely pusztuló otthona léteteknek, törékeny héj, hitvány szemét. De ha alaposabban megvizsgáljátok, láthatjátok, hogy ez tévedés. Mert nem is a lét otthona az, hanem sokkal inkább az egyre növekvő halálé.

Így szólt egy nap életnek és halálnak otthonáról, az Ember Házáról Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján. S én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a tanítást. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Szánjátok hát, de szidjátok is a Házat, szerzetesek, mely pusztuló otthona léteteknek, törékeny héj, hitvány szemét. De ha alaposabban megvizsgáljátok, láthatjátok, hogy ez tévedés. Nem is a lét otthona az, hanem sokkal inkább az egyre növekvő halálé."

A test józan és okos. Mindig pontosan tudja, mire van szüksége. Hallgass a szavára! Nincs két valóság. Nincs külön Szellem, és nincs külön Ház. Nincs szellemi és nem szellemi létezés.

Nincs kettősség.

51.

– Lelkem és elmém testem lakója. Harmadik lakója élő házamnak: a csendben növekvő Halál. Ki ő, apát? – kérdezte egy reggel a Keleti Csarnokban Csü Jüan szerzetes. – Miért kell vele élnem?!

Türelmetlenül hangzott a kérdés, sőt rémülten. Csü Jüan már régen hiába kereste rá a választ. Soha senki nem beszélt róla világosan. Még az írások sem.

– Amikor a Test Házából kiszabadul a Lélek, akkor jön el a Halál. Érted, Csü Jüan? A Halál a test pusztulása – kezdte Lin-csi. – Nincs menekülés előle. Mindig eljön az idő – folytatta az apát. Szinte fenyegetően hangzottak a szavak, mint az ostorcsapás. Majd mintha mesébe fogott volna. – Ilyenkor a Lélek megkönnyebbül, mert mindig is azt hitte, hogy könnyebb lenne test nélkül élnie. Tisztán, szabadon, az anyag terhét levetve. Mindenki lelke ilyen ostoba. Ám hamarosan nyugtalanságot érez a megárvult lélek, ráébred kötődésére a Múlthoz, a Jelenhez és a Jövőhöz. Háromfelé osztódik, hogy elérje mindhárom Időt. A Lélek egy része visszaköltözik a Múltba, a test romjaiban talál otthont, lent a sírban. Másik része a Jelenben, a lélektáblán, az ősök szentélyében. A harmadik a Jövőben él tovább, újraszületik egy másik testben. Három Időben létezik a Lélek ezután, ám mindháromban vele marad a Halál.

Mert a Halál az egyetlen szükségszerűség, Csü Jüan. Ő maga az Idő. Nincs rajta kívül létezés. Hozzá képest és vele együtt létezik minden. Ő az Élet tengelye. Fenséges, felfoghatatlan hatalmasság. Az egyetlen, amit nem képes az ember közönségessé tenni, nem tud hétköznapivá züllesztení. Minden rádöbbenésünk megrendítő. Érted, Csü Jüan? Ez a Halál.

Így beszélt egy nap a Halálról Csü Jüan szerzetestársunknak Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján. S én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce szerzetes kommentárja Lin-csi tanításához:

„A Halál az egyetlen szükségszerűség. Ő maga az Idő. Nincs rajta kívül létezés."

Az Idő az ember nyelvén: Halál.

Rosszul neveztük el.

Irtóztató szó.

Legyen a neve ezután: Idő.

52.

– Csü Jüan! – szólította meg egy nap szerzetestársunkat Lin-csi apát. – Azt mondtad, hogy te gyakran olvasol a halálról, és mégsem tudod, mi az. Szenvedsz a gondolatától is, mint akit fenevadak tépnek. Így van ez még?

– Nincs így, apát! Barátságot kötöttem a Halállal. Jóban vagyunk már – felelte nyugodtan a szerzetes.

– Okos vagy, Csü Jüan! Beláttad, hogy más választásod úgy sincs. Akinek van egy csöpp esze, mind így tesz. Meséld el, hogyan barátkoztatok össze!

– Bennem él, növekszik csendben, életem minden pillanatát vele töltöm. Ettől borzongtam éjjel-nappal. Azután bölcs útmutatásoddal, apát, felfedeztem a Halál fenségét. Épp olyan fenséges, mint a Létezés. Ez lenyűgözött. Meg kellett állapítanom, hogy a Halál tiszteletet parancsoló és szép. Ő a folytatás, vele folytatódik az Idő, és benne a Létezés. A Halál végre egyértelmű és tiszta létforma. Valóságosabb az Életnél, mert változatlan. Az Élet változó. A változatlanság végre megnyugvás, biztonság, feloldás.

Tudom már, hogy a létezés nem dráma, amelynek a végén elbukik a hős. A földi létezés vendégség, a Halállal lesz vége. Szinte várom már, hogy befejezzem a folytonos igazodást a köznapi életben. Az Életet szolgálni kell, a Halált nem. Elérkezik a szabadság.

– Finom, érzékeny viszonyba kerültél a Halállal, Csü Jüan. Költészet és filozófia van benne. Szép munkát végeztél. Szemébe néztél a Halálnak, és filozófus lettél. Ez történt veled, Csü Jüan.

Vigyázz, hogy amikor utoljára találkozol vele ebben a világban, ne rontsd el a jó viszonyt! Kétszer nem mehetsz át a Halálon.

Mindig a Szellem viszi
romlásba a Házat.
Ne járj a padlásra,
csak járj a szobába.

Így mondták ezt a régiek. Vagyis figyelj: ne gondolj rá sokszor!

Így beszélgetett egy nap életről és halálról Csü Jüan szerzetestársunkkal Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján. Én pedig, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a beszélgetést. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce szerzetes kommentárja Lin-csi tanításához:

„Szemébe néztél a Halálnak, és filozófus lettél. Ez történt veled, Csü Jüan” – mondta Lin-csi. Azt is mondta egyszer, hogy „a Halál maga az Idő. Nincs rajta kívül létezés. Hozzá képest és vele együtt létezik minden.”

A Halál a teremtő.

A Halál a mozgató.

53.

Egy nap Lin-csi ismét rejtélyes kirándulásra vezette szerzeteseit. Ismét ki nem mondott, titkos céllal vitt minket a környező hegyekbe és völgyekbe. Ám, ahogy a korábbi kirándulásokat, ezt sem bánta végül senki.

Ezúttal is napkeltekor indultunk, violaszín ég alatt. Az Északi Kapun hagytuk el a kolostorkertet, s a folyó partján haladtunk föl a hegynek. Aztán egy patak mentén ereszkedtünk lefelé, azaleák, rododendronfák, hibiszkuszok között. Ragyogott a nap, az erdő tízezer madár hangjától zengett. Talpunk alatt a hegyek és völgyek tovasiettek. Nem telt bele sok idő, még ott fodrozódott az ég alján a rózsás parázslás, és máris egy meseszép virágos völgy ölén haladtunk, egyre közelebb a köréje gyűlt hegyekhez. Tátott szájjal, néma csendben lépkedtünk.

Az apát egyre lassuló lendületéből megértettük, hogy nincs úti célunk. Ez alkalommal csakis a táj érdekli, semmi más. De abban is észrevétlenül, láthatatlanul szeretne jelen lenni, nehogy otromba felbukkanásunkkal megbontsuk a képet. És főleg, nehogy elijesszük a körénk ereszkedő titkokat. Lin-csi tanítása szerint a világ titkai a természet képeiben mutatkoznak előttünk legőszintébben. Ezekben tűnnek elénk a legszebb, legköltőibb rejtélyek. Nem szabad őket vallomásra bírni, nem szabad firtatni hallgatásukat. Némán, rejtőzködve sokkal barátságosabbak, mint feltárulkozva. Úgy lépkedtünk a mesebeli völgyben, mintha alvó tündérlánykák között haladnánk. Óvatosan, nehogy felébresszük őket.

Így kell a titkok között járni, tanította Lin-csi. Az ember világának titkai között is. Könnyű szívvel, otthonosan. Nem feszengve, és nem bolygatva őket, nem bontogatva héjukat. Csakis a titkok adnak jelentőséget a létezésnek. Semmi más.

Olyan vidékeken jártunk aznap, amilyenek az égi tájak lehetnek, az égi ligetek. Amikor megálltunk, és nem tapostuk a füvet, a falevelet, még az Ég zengő lélegzetét is hallottuk. Beleborzongtunk a szépségbe és az izgalomba.

Egész álló nap nem szóltunk egyetlen szót sem. És mindenféle más zajongást is igyekeztünk

elkerülni. Szinte lopakodtunk a réteken, az erdőkben. Így értünk vissza a kolostorba. Mindannyian szótlanul vonultunk a cellánkba.

Ez történt egy nap Lin-csivel és szerzeteseivel a kolostorunk fölötti hegyeket és völgyeket járva. Én pedig, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem az eseményeket. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem a kiránduláshoz.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Olyan vidékeken jártunk aznap, amilyenek az égi tájak lehetnek, az égi ligetek. Amikor megálltunk, és nem tapostuk a füvet, a falevelet, még az Ég zengő lélegzetét is hallottuk."

„Csakis a titkok adnak jelentőséget a létezésnek. Semmi más."

Általuk leszünk otthon az Égben.

54.

– Odakint az emberek úgy tartják, hogy az égi nők tartják kezükben a földi férfiak sorsát – szólalt meg egy reggel váratlanul Lin-csi a Keleti Csarnokban. – Mit szóltok ehhez, szerzetesek?

A szerzetesek még nem szóltak egy szót sem, de máris felélénkültek, látszott rajtuk, hogy érdekli őket a téma. Várták a részleteket az égi nő hatalmáról a földi férfi felett. Lin-csi meglátta a szikrát a szemekben, s máris belekezdett.

– Szóval, azt mondják, hogy az égi birodalmakban a tündérek magas tornyokat építenek, hogy onnan folyamatosan szemmel tarthassák az életünket. Az égi birodalmakban ugyanis nagyon unalmas a tündérek élete. Hogy unalmukat elűzzék, a tornyokból leskelődnek a földre. Leginkább a férfiak élete érdekli őket. Az asszonyok sorsát jól ismerik, az nem sokban különbözik az övékétől. Majdnem pont olyan unalmas. A férfiaké azonban merőben más. Az égi férfiak türelmesek, nyugodtak, nem sarkallja őket szenvedély magas célok elérésére. Költészettel töltik végtelen idejüket, csodaszép versezeteket írnak, máskor csupán elméjüket pallérozzák könyvtárszobáikban. Asszonyaikat tenyerükön hordozzák, éjjel-nappal bókolnak, zenével, dallal udvarolnak. Soha nem unják meg szeretni őket.

Ezzel szemben a földi férfiak türelmetlenek, nyugtalanok, örökké magasra törnek. Nem tudást akarnak, hanem hatalmat. E célból folyton erősítik, edzik a testüket és elméjüket. Erejük, mint a hegyeké, ám nyers és durva. Csupán arra való, hogy legyőzzék vele a másikat. Fortélyos elméjük is ezt a célt szolgálja. Legtöbbjük ügyet sem vet a költészetre, a földi élet hőse a katona. Asszonyaikat becsülik ugyan, de nem szeretik. Csak addig udvarolnak, míg azok meg nem engedik, hogy vágyaikat betöltsék velük. Azután többnyire magukra hagyják őket. A földi nők ezért unatkoznak. Égi tornyaikból a tündérek látják ezt. És látják a földi asszonyok nyers, erős férfijait, látványuk szinte lenyűgözi őket. Ilyen durva lényeket akkor sem találnának az égi birodalmakban, ha tűvé tennék az összes felhőket.

Talán éppen ezért történt meg egyszer, hogy a Csodálatos Érzékek Tündére beleszeretett egy földi férfiba. Jü-ven volt a neve. Tornyából a tündér Jü-ven minden lépését leste, ismerte hát szíve minden titkát, minden fondorlatát elméjének. Mégis olthatatlan szerelemre lobbant iránta. Nővérei, az Égi Ligetek Szépsége, az Égi Muzsika Gyönyörűsége és az Égi Költészet Bíborpalotájának Tündére hiába próbálták lebeszélni róla, a Csodálatos Érzékek Tündére nem hallgatott rájuk. Sőt, megpróbálta rávenni a nővéreit, hogy vigyék fel magukhoz Jü-vent az Égbe. A nővéreknek azonban eszük ágában sem volt teljesíteniük a kérést. Tudták jól, hogy halandó ember nem lehet égi birodalmuk lakója. Sem húguk szenvedélye, sem a tündérek varázsereje nem teheti halhatatlanná Jü-vent. Amikor Jü-ven földi ideje lejárna, meghalna. De addig is pont olyan kellemetlen, faragatlan alaknak bizonyulna, mint a földi férfiak általában. Egészen más dolog a tornyokból nézni őket, mint elviselni közelségüket. Ha az Égbe illő lenne, bizonyára ide is született volna. Nem oda le a sárba, a porba.

„Ide figyelj, Csodálatos Érzékek Tündére!" – súgták a fülébe szelíden. – „Hidd el, Jü-ven szíve gyönge. Nem tudná elviselni az égi boldogságot és gazdagságot. Ő szegényen és siváran boldog odalent. Az Ég nem tűri meg szívtelenségét, nem tűri elméjének sötét hatalmát. Nézd, ott fuldokol gyilkos ujjai közt a szíve! Az ész piszkos marka szorítja erősen, kevélyen. A te szép szíved is így járna." – Így szóltak a Csodálatos Érzékek Tündéréhez a nővérei, mire a szépséges tündérleány beadta végre a derekát. Nagy sóhajtása és könnyei árja förgeteges viharként zúdult a földi világra. De ez a vihar nem pusztított, csupán tisztára mosta az embereket, megfürdette a lelküket. Hogy egy kicsit nekik is jobb legyen. És utána szivárványos színeit visszavonva: bezárult az Ég.

Ez volt a dolgok rendje – tette hozzá mindjárt a történethez Lin-csi, és körültekintett. – Mert külön sorsa van a halandónak és külön a halhatatlannak, ezt írja elő Ég és Föld Tör-

vénye. És bár olykor megkedvelhetnek minket az égi tündérek, végül mindig földi sorsra ítélnek. Belátva, hogy Ég és Föld törvényei jól vannak megalkotva.

Ez a belátás a hatalmuk a földiek felett. Fel-feltámadó, elhibázott érdeklődésük irántunk sohasem lesz e józan belátásnál erősebb. Sohasem mentenek meg minket. Otromba, balga lények vagyunk, csak megrontanánk odafönt az égi életet. De ezt itt, idelent kevesen tudják. Ezért hiszik, hogy egyszer majd eljönnek értünk a tündérek, befogadnak minket az Égbe.

Így szólt egyszer égiekről és földiekről szerzeteseinek Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Nézd, ott fuldokol gyilkos ujjai közt a szíve! Az ész piszkos marka szorítja erősen, kevélyen."

Az akarnok földi férfinál senki nem szennyeződik be jobban. Mégis mindegyik az Égbe vágyik. Tudják ezt a tündérek.

Nincs olyan bolond köztük, aki a Törvényen változtatna.

Nincs köztünk olyan, akit az Ég befogadna.

55.

Lin-csi egy reggel csak úgy odavetette:

– Vigyázzatok, szerzetesek! Nehogy gondot okozzatok magatoknak! Őrizkedjetek a bajtól!

Ennyit mondott csak, azután hallgatott. Igaza volt, nem kell az intést magyarázni. Különben is, ki akarna gondot okozni magának?

– Apát! Hogyan kell attól őrizkedni, hogy gondot okozzunk magunknak? Mit kell csinálni? – tette fel mégis a kérdést Taj-jüan.

– Ne utasítsatok el semmit, és ne ragaszkodjatok semmihez! Főként ne szenvedélyesen. Értitek, hívek?

– Persze – vágta rá Taj-jüan. De azért megkérdezte: – Például mihez ne ragaszkodjunk szenvedélyesen?

– Se szándékhoz, se célokhoz, se társakhoz, se az élethez.

– És mit ne utasítsunk el?

– Se szándékot, se célokat, se társakat, se az életet. Még a halált se. Értitek, hívek?

– Persze – felelt megint Taj-jüan. – De csak folytasd, apát! Mit tegyünk még, hogy ne okozzunk gondot magunknak?

– Fékezzétek az eszeteket, fékezzétek a butaságotokat! Fékezzétek a lélek szertelenségeit, és legyetek szelíd társai a változásoknak. Ha nem változtok, minden változással szembekerültök. Sebet ejtenek rajtatok, elvéreztek, belepusztultok. Legyetek józanok! Minden változás, minden kilengés a középből értelmetlen. Egyedül a józanság bír értelemmel. Titkos, rejtett értelemmel.

Ezek tehát a szabályok. Ám használhatatlanok, míg életed fortélyait ki nem dolgozod, meg nem tanulod. Addig hiába mindenféle szabály, hiába minden tanítás. Addig csak őrizkedjetek a bajtól! Nehogy gondot okozzatok magatoknak.

Így szólt hozzánk egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem minden szavát. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Minden változás, minden kilengés a középből értelmetlen. Egyedül a józanság bír értelemmel. Titkos, rejtett értelemmel."

A konfuciánusok úgy mondják: ésszerűség, mérték.

Más nem is kell. Nehogy gondot okozzunk magunknak.

56.

– Volt egyszer egy kereskedő, akit elhagyott az árnyéka – kezdte egy nap Lin-csi. – Este, holdvilágnál éppen hazafelé igyekezett, amikor hátranézett, és nem találta. Nézett jobbra, nézett balra, forgolódott, ugrált, lóbálta a karját, de nem látta sehol. Eltűnt az árnyéka, teljesen nyoma veszett. Szép lassan még a lábát is felemelte, és belesett a talpa alá, hátha ott van. De nem volt ott sem.

Leült az út szélén egy fa tövébe, és eltűnődött. „Mi lesz most? Szüksége van-e az embernek egyáltalán árnyékra?” Tette fel magának a kérdést, és mindjárt meg is válaszolta. Neki nincs rá szüksége, eddig se látta sok hasznát. Ott egye meg a fene, ha elhagyta. Felállt, és szépen hazasétált.

Csakhogy otthon máris nyugtalanság vett rajta erőt, már aznap éjszaka elkezdődött a pokoljárás. „Félelem fogott el s rettegés, reszketett minden tagom. Valami lehelet suhant át arcomon, és minden szál hajam az égnek meredt. Ott állt valaki, az arcát nem vettem ki.” Mesélte másnap reggel. A következő éjszaka fulladás gyötörte, úgy érezte, mintha fojtogatnák. Felkelt ágyából, és akkor a bambuszfáklya lángjánál hirtelen meglátta az árnyékát. Hatalmas volt, legalább háromszor akkora, mint korábban. Fekete óriás, aki önálló életet élt. Lu-cse, így hívták a kereskedőt, megrémült tőle. Hátralépett, vissza az ágyba. Az óriás utána. Rátelepedett, teljesen beborította. Hiába kapkodott levegő után, ájultan hullott a párnájára.

Lu-cse el akarta titkolni a családja elől a történteket, ezért egy szót sem szólt senkinek. Éjszakáról éjszakára némán szenvedve küzdött az árnnyal, pedig ordítani lett volna kedve. Az árny egyre erősebben gyötörte. Elborult a látása, dübörgött, zúgott a füle, szédült, és a félelem csaknem megbénította. A borzasztó küzdelem csontvékonnyá sorvasztotta.

Ám Lu-cse váratlanul erőt vett magán. Egyik éjszaka csapdába csalta az árnyat, és legyőzte. Nem a hálójában vetett ágyat magának, hanem háza legnagyobb termében, szolgák hadától körülvéve. Amikor az éjszaka közepén az árny megjelent, és hatalmas alakja éppen Lu-cse fölé emelkedett, a szolgák mind egyszerre lángot lobbantottak, s hirtelen tízezer fáklya fénye ragyogta be a termet. A fekete óriás azon nyomban eltűnt, a vakító fényárban szertefoszlott, mint a füst. Soha többé nem zaklatta Lu-csét, attól fogva teste maga lett a nyugalom otthona. Csend és békesség költözött belé, szelíd derű sugárzott tagjaiban, elméjében. Az öntudatlanság derűje.

Ám nem tartott sokáig Lu-cse békéje. Az árny eltűnése épp akkora gondot okozott testének, mint korábban a megjelenése. Életereje ismét napról-napra hanyatlott. „Ki lehet az árny, mely hosszan és híven kísért, majd lázadt, elhagyott? Aztán teljes hatalmat követelt testem felett, s most nélküle ismét sorvadok. Ki lehet?” Kérdezte magától Lu-cse, de választ nem kapott. Elméjének már nem volt hozzá ereje.

Aztán halálos ágyán Lu-csét egy látomás világosította meg. A fekete óriás megjelent előtte, egészen közel lépett hozzá, és a fülébe súgta: „Én voltam a te lelked. Ám nem kedveltél, elvetetted dús érzéseimet. Most már te nem kellesz nekem.” Szólt a lélek, s többé nem moccant a test. A következő pillanatban pedig Lu-cse, egész családja szeme láttára, semmivé enyészett. Se test, se lélek. Mintha Lu-cse nem is lett volna soha.

Így mesélte el Lu-cse kereskedő történetét egy nap Lin-csi apát a híveinek. Én pedig, Su-lace szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem, kolostorunkban, a Huo-to folyó partján. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Félelem fogott el s rettegés, reszketett minden tagom. Valami lehelet suhant át arcomon, és minden szál hajam az égnek meredt. Ott állt valaki, arcát nem vettem ki.” A lélek mint rém. „Fekete óriás, ki önálló életet él.” Kényes jószág és veszélyes.

Menj be a házba,
lásd a lakódat!
Ő is te vagy.

Szélfútta, hullám verte,
imbolygó csónak
és a lélek.

57.

– Szerzetesek! Ha valaki azt mondja, hogy szedjétek darabokra az anyagot, és választ kaptok a titkokra, ne higgyetek neki! Ha valaki azt mondja, hogy a válaszok az anyagon túl vannak, ne higgyetek neki! Semmit nem kell szétszedni, és nincs dolgotok túl az anyagon sem. Tudjátok, mit kell inkább csinálni, szerzetesek? A feneketeken maradni és kussolni! Értitek?! – rohant le minket egy reggel Lin-csi a Keleti Csarnokban. – És tudjátok miért, szerzetesek? – kérdezte máris. – Mert az egyik kicsinyes hülyeség, a másik nagyképűség.

Darabokra szedni a védtelen anyagot: gyerekjáték. Gépezeteket szerkeszteni belőlük, szin-

tén. Ráadásul értelmetlen, eszetlen munka. Arra való, hogy addig se csináljanak az izgágák mást. A bolond is tudja.

Messze túl az anyagon pedig vakok vagyunk és ostobák. Nincs mit keresni ott, ahol még kérdezni se tudunk. Viszont igaz, hogy csakis ennek van értelme. Értitek, szerzetesek?! – kérdezte ismét az apát, mintha süketek vagy teljesen balgák lennénk. Azután végighordozta rajtunk a tekintetét. – Az egyikhez sok, a másikhoz kevés az ember – már csak ennyit tett hozzá.

Így szólt egy nap híveihez Lin-csi apát, kolostorában, a Hou-to folyó partján. Én pedig, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a tanítást. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce szerzetes kommentárja Lin-csi tanításához:
„Az egyikhez sok, a másikhoz kevés az ember."
Elég lesz nézni és tűnődni.
Pontosan jelzi szelíd viszonyunkat a világgal.
Mi mást lehet még elérni?

58.

Egyik reggel mulatságos helyzetben találtuk Lin-csit. Alacsony elmélkedő zsámolyán ült a Keleti Csarnokban, fejét két felhúzott térde közé tolta. Az ujjai pedig a térdein doboltak, villám gyorsan. Miután szikrázó tekintetét mindannyiunkon végigfuttatta, megkérdezte: – Na, hogy vagytok, daliák? Jól aludtatok? – Korábban ez soha nem érdekelte. De ha már kérdezte, hát válaszoltunk. – Pompásan, apát! – zengett a csarnok. – Akkor frissek vagytok és fogékonyak. – Frissek vagyunk és fogékonyak. – Használjátok ki! Nyomás a könyvtárba! Ugye, nincs semmi kérdésetek?

– De van, apát! – szólalt meg váratlanul Tang-su szerzetes. Hiba volt, bárki láthatta, hogy nincs valami jó kedvében a mester. Mindannyian visszakuporodtunk a helyünkre, Lin-csi meg se moccant. De aztán a térdei közül csak megkérdezte:

– Mi a fene jutott eszedbe, Tang-su?

– Már régen töröm a fejem rajta, apát, hogy vajon miért nem hallottunk még téged a szeretetről beszélni? Manapság sokan használják ezt a szót, igen gyakran érvelnek vele. Ez a végső válaszuk csaknem mindenre. Ebben a kolostorban pedig még egyszer sem hallottam. Mi az oka?

Tang-su ezzel a kérdéssel csak tetézte az előző hibát. Lin-csi ujjai mindkét térdén abbahagyták a dobolást, feje kiemelkedett a térdek közül, szép lassan felállt. Hosszú, kemény pillantást vetett Tang-sura, aztán megkérdezte:

– A szeretet szerelmeseire gondolsz, szerzetes? Ők érvelnek vele minduntalan, az ő végső válaszuk mindenre. Ez az érv azonban árnyék csupán és üresség. Ne nagyon törődj vele! – szólt, és visszaült a zsámolyára. Szerencséje volt Tang-sunak, Lin-csi komolyan vette a kérdést, s jól tette. Tágra nyílt szemmel, pirosló fülekkel hallgattuk mi is. Halkan folytatta:

– Legelébb az önhitt ostobák szeretnek bele a szeretetbe. A közhelyek mesterei. Ezért beszélnek róla olyan sokat. Imádják magukban a szeretetet. Tetszik nekik az ellágyulásuk, az áhítat. Lobog a lelkük, lobognak a szavak! Tehetségtelen költők hevítik így magukat. Örökké a szeretetről és a szépségről zümmögnek, szinte mindenért és mindenkiért rajonganak. Senki nem menekülhet a szeretet szerelmesei elől, Tang-su, nem menekülsz te se. Majd amikor utolérnek, megérted, hogy miért beszélek így róluk. Majd meglátod, hogy milyenek!

– Milyenek? – kérdezte Tang-su ártatlanul, mintha fel se fogta volna, hogy az apát ijesztgetésnek szánta a szavait. – Milyenek? – kérdezte még egyszer, s óvatosan körültekintgetett. Az apát elmosolyodott.

– Átszellemült bolondok. Tulajdonképpen szalmakutyák – mondta aztán.

– Ja! Akkor értem! – vágta rá azonnal Tang-su, s láthatóan megkönnyebbült. De aztán valami megint az eszébe jutott.

– Mi lenne helyénvaló a szeretetük helyett, apát?

– Az együttérzés, szerzetes. Az együttérzés komolyabb és erősebb. A szeretet leggyakrabban szépelgés, duma. Tolakodás, dörgölőzés, mert az ember soha nem éri be önmagával. Szenvedélye a hivalkodás, a magamutogatás. Az együttérzés ezzel szemben józan és kíméletes viszony a társakkal és a világgal. Méltóbb kapcsolódás.

Ne hatalmaskodjon rajtunk a szív gyönge, hiszékeny ura!

Ezt mondta a szeretet bolondjairól Tang-su szerzetestársunknak egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján. S én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a beszélgetést. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A szeretet leggyakrabban szépelgés, duma. Tolakodás, dörgölőzés, mert az ember soha nem éri be önmagával."

Nyomorult emberi lények!
Lelkük tükrébe néztek,
s elszörnyedtek.
Hogy képük szebb legyen,
s legyen öltözete a semminek,
kitalálták maguknak a szeretetet.
*Mily sötét a lélek alvilá*ga!

59.

– Mondd, apát! Vannak-e a világon olyan bölcs öregek, akik hibátlanul eligazodnak az embereken? Akik már annyit tapasztaltak, hogy nem tévednek. Csak rájuk néznek, és mindről tudják, kiféle – kérdezte egy reggel Lin-csitől Fa-jün szerzetes.

– Nincsenek ilyenek! – vágta rá mindjárt az apát. – Nagyon sokfélék az emberek, lehetetlen ismerni őket. És főként nagyon változók. Egyáltalán nem következetesek.

– Más ember a favágó, más ember a kézműves. Más ember a kereskedő, más ember az írástudó. Más ember a katona, más ember a földműves – érvelt Fa-jün.

– Kiváló ember az egyik favágó, hitvány a másik. A tehetségtelen írástudó össze se mérhető a tehetséges kézművessel. A jó földműves sokoldalúan képzett, csak egy-két fogást ismer a jó katona – folytatta Lin-csi. – A foglalkozások nem utalnak emberi minőségre. Rossz úton jársz, Fa-jün. Hülyeségeket kérdezel!

Egyet viszont nem árt tudnod, szerzetes! Csak a durva, faragatlan fickók jellemének élesek és erősek a vonásai. Ők már készen vannak, nem akarnak változni. A többi még változhat, de nem mindig tudják, mivé akarnak lenni. Bonyolult, hosszú folyamat ez, nehéz kézben tartani. Küzdelmes alku, harc, kínlódás magunkkal.

Tétova remények, álmok.

Mire megvalósulnának, már itt sem vagyunk.

Ilyen fanyarul festette Fa-jün szerzetesnek a törekvő ember kétségeit egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján. S én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem szavait. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Bonyolult, hosszú folyamat ez, nehéz kézben tartani… Tétova remények, álmok. Mire megvalósulnának, már itt sem vagyunk."

Mire megtanulunk élni, az élet már odaát van. Önkéntes kínlódás az ideák rabságában.

Mi szűkös és szilárd,
fogság, de biztonság.
Visszatérek – szólt a lélek –,
égi utam nincs lezárva.

60.

Egy nap ismét vándorszerzetes érkezett a kolostorba. Nem nagyszájú csavargó, mint a legtöbb, ez a legény csendes volt, félénk és fáradt. Az öltözete szakadt és kopott, jó ideje nem pihent meg, csak nyelte az út sok porát. Már a kapusnak is megesett rajta a szíve. Lin-csi se gorombáskodott vele, miután behívta, türelmesen végighallgatta vándorlásai történetét.

A vendég elmesélte az útját a legjelesebb mesterek kolostoraiba, részletesen leírta, milyen komoly erőfeszítéseket tett a Magasztos Buddha tanításainak megismerésére, hol, milyen mesterek műveit tanulmányozta a könyvtárakban. Az apát az egyetértés jámbor pillantásaival bátorította, miközben a szakács a legjobb falatokkal traktálta. Egyszóval, nem lehetett a vendégnek jobb dolga. Miután könnyített a lelkén, az ebédet pedig jóízűen megette, illett volna jobb kedvre derülnie. De épp olyan csüggedt maradt, mint előtte.

– Talán nincs is a Magasztosnak tanítása. Mindenki csak beszél össze-vissza. Sehol nem fénylett az értelem világossága, akármerre jártam. Nincs tanítás, apát, nincs a Magasztosnak tanítása – szólt keserű lemondással.

Lin-csi ezután bevezette a rossz kedvű vándort egy cellába, és a lelkére kötötte, hogy semmivel ne törődjön, csak pihenjen. Hagyja a gondját a csudába. Ám a vendégen egyre inkább erőt vett a búskomorság. Napról napra fölemlegette csalódásait, sorolta kétségeit. Lin-csi mindig nyugodtan hallgatta.

Egy szép nap aztán sor került a búcsúra, a vándort űzte tovább a tudás vágya.

– Lassan elfogy az életem, és még mindig nem jutottam semmire – mondta a kapuban Lin-csinek izgatottan. Az apát együttérzéssel válaszolt.

– Vándor! Értelek pontosan. Értem, miért nem nyugszol bele, hogy nincs válasz a kérdéseidre. Ha kérdések vannak, válaszok is vannak valahol. De most ne törd a fejed új célokon. Ne gondolj rá, hová mész tovább! Nyújtsd ki a karod! – A vándor szótlanul Lin-csi felé nyújtotta a karját. Az apát megragadta a köpeny kopott ujját, és hirtelen kitépett belőle egy cérnaszálat.

– Tessék, itt van! Fogd, szerzetes, itt van a tanítás! Csak most láttam meg a köpenyed ujjában. Kár, hogy nem vettük előbb észre – szólt, és a vándor felé nyújtotta a cérnát. Az két ujjával megfogta, felemelte és hosszan, megbűvölve nézte. A cérnaszál könnyen himbálózott a gyenge szélben.

– Tényleg – mondta aztán átszellemülten. – Tényleg, itt van!

– Ja. Persze – bólintott rá Lin-csi flegmán. Aztán jó hangosan elkiáltotta magát: – Az univerzum kulcsa van a kezedben! Érted, szerzetes?! – kérdezte még mindig ugyanúgy, majd nagy erővel becsapta maga mögött a kolostor kapuját.

Odakint, cérnával a kezében, a vándor azon nyomban megvilágosodott.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorának kapujában, a Huo-to folyó partján. Én pedig, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Fogd, szerzetes, itt van a tanítás! Csak most láttam meg a köpenyed ujjában. Kár, hogy nem vettük előbb észre."

Mondta Lin-csi a vándornak. De mondhatta volna azt is, amit egykori mestere kolostorának falán olvasott:

Lótusz szirmába hull a világ,
rizsszemből nyílik a távolság.
Egyet lépsz: a végtelenben jársz,
tízezret lépsz: egy helyben állsz.

61.

– Mondd, apát! A romlás mire való? Miért nem elég a beteljesülő múlás? – kérdezte egy reggel az apáttól Taj-jüan szerzetes.

– A romlás értelmetlen, Taj-jüan. A test romlása például szenvedés. Semmire nem való. Gyilkos kéj tölti el a Mozgatót. Játszik velünk az Idő – vágta rá Lin-csi komoran, és megvetően legyintett rá. De hát kit vetett meg vajon, az Időt?

– Az Időnek nem létezik építő megmutatkozása. A beteljesülő szépre is rávetül a múlás árnya. Tehetetlenek a létezők – folytatta az apát. – Egyetlen ellenszere van az Időnek: a méltóság. Ha nem félsz, Taj-jüan. Érted?

– Azért kérdeztelek, apát, mert félek. A romlás farkasai itt lihegnek körülöttem – vallott őszintén Taj-jüan.

– Több mindent kell belátnod, szerzetes, hogy legyőzd a félelmedet. Gondolj például arra, hogy két dolog közül az egyik mindig erősebb. Az Élettel szemben az Idő látszik ilyennek. De a mi erőnk is elég arra, hogy számos külső körülményt ne vegyünk figyelembe. Aki önmaga mestere, nem változik külső hatásra. Nem változtat rajta se jómód, se dicsőség, se nélkülözés, se romlás, se múlás, se világomlás. A méltóságunk nem engedi meg. Sőt, megköveteli, hogy a nagy bajban úgy viselkedj, mint aki ura az Időnek. Ha tiéd a Létezés, tiéd a Múlás, akkor tiéd az Idő is. Legalábbis egy része. Saját Időd van, Taj-jüan. Jól jegyezd meg!

Mit kezdenél az örökkévaló Létezéssel?

Az már nem a te életed lenne.

Így szólt egyszer a romlásról és a múlásról Taj-jüan szerzetestársunknak Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján. S én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A test romlása például szenvedés… Gyilkos kéj tölti el a Mozgatót. Játszik velünk az Idő.”

Küszködésünk a szenvedéssel mégsem hiábavaló. Eközben szabjuk testünkre az Időt. Létezésből és múlásból, a nekünk való, saját Időt.

62.

Lin-csi egy reggel valami értelmetlenséget rajzolt pálcájával a levegőbe. Aztán megkérdezte:

– Na, mit gondoltok, szerzetesek, mi ez?

Csak bámultunk egymásra, azt sem tudtuk, komolyan vegyük-e vagy viccel.

– Ez a rajz itt a levegőben, szerzetesek, az értelem kritikája – jelentette be halálos komolysággal, és szép lassan körüljárta a rajzot. – Maga a megtestesült értelmetlenség. Látjátok?

Nem láttunk semmit. Viszont igencsak érdekelt minket, hogy milyen értelmet tud rendelni az apát ehhez az értelmetlenséghez.

– Mindenfajta értelmetlenség létrehozása szembefordulás az értelemmel – magyarázta. – Más szóval: az értelem kritikája. Tudjátok-e, hogy mi értelme van az értelem kritikájának, szerzetesek? Nem kell megszakadnotok, megmondom én nektek máris. Az értelem kritikája jelöli ki az értelem határait. Így fékezzük meg az ész önbizalmát és túlkapásait.

Minél nagyobb számban állítunk elő értelmetlenségeket, annál szűkebb határok között tartjuk az értelmet. Folyamatos felhívás ez az értelem korlátozására. Ha jól körülnéztek a világban, szerzetesek, láthatjátok is, mennyire tele van minden hülyeséggel.

Nézzétek, híveim, például a könyvtárakat. Mennyi butaság, amit bölcseletnek mondanak! Mennyi rossz vers, amit költészetnek mondanak! Ám minél nagyobb a silányság, annál virágzóbb az értelem kritikája! De nézhettek bármi mást is, ami emberkéz munkája. Ott vannak mindenfelé a furcsábbnál furcsább lelemények, a gépezetek, az építmények, az óriás városok, mint fantomok! Örvendezzetek, szerzetesek, ez is mind az emberi értelem diadala! Az értelem diadala az értelem felett – fejtette ki gondolatát az apát. Mindeközben a levegőbe rajzolt műve körül sétálgatott, melyet megtestesült értelmetlenségnek nevezett, és láthatóan nagy becsben tartott.

Értettük a gondolatot, mégis zavartan széledtünk szét a Keleti Csarnokban. Szerintem, Lin-csi aznap bohóckodott. Nem volt kedve komolyan venni a kultúrát.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján. S én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Örvendezzetek, szerzetesek, ez az emberi értelem diadala! Az értelem diadala az értelem felett.”

Persze, hogy csúfot űz magából az ember!

De nem lehet már erről komolyan beszélni.

Ezért jött elő Lin-csi a parabolával.

63.

Lin-csi mesélte egy nap:

– Képzeljétek, szerzetesek, volt egyszer egy ember, aki meghalt, de visszatért. Test nélkül, a meztelen lélek tért vissza a földi világba, közénk. Nézte az élőket, nézte, hogy milyen a világ. Hosszan időzött ideát, amit életében ismert, mindent alaposan megvizsgált. Földi lény soha nem látta oly tisztán, hogy mi a valóság.

Először is önmaga maradékát kereste meg. Látta oszló anyagait odalent, látta lelkének hozzájuk tapadt szövetét, és látta egy másik, preparált foszlányát ősei szentélyében. Ez maradt belőle az emberi világban.

Aztán látta, hogy a valóság, amelyben élt, nem is létezik. Még a tárgyak valósága is érvényét veszti a halállal. Azok teszik helyesen, akik nem színlelnek tudást a világról, minden pillanatban újraalkotják világképüket. Ám ez oly hatalmas erőfeszítés, amelyhez kivételes képességre van szükség.

Aztán látta még, hogy az emberi lények, akik között élt, rabságra ítélik képzeletüket. A rabságra vetett képzelet pedig egyre szűkösebb körülményeket teremt. Arra gondolt, hogy az igazi valóság a halál. Az igazi valóság a tiszta nemlét, amelyet nem az emberi szellem teremtett.

És látta még, hogy a földi társak szoronganak az emberi világban, amelyet maguk épí-

tettek, és amelyben mégis eltévedtek. De nincs már lehetőségük igazítani, sem az utakon, sem magukon. „Én is ezt az életet éltem közöttük.” Gondolt vissza döbbenten földi küszködésére, s beléhasított a félelem. Pedig már nem volt mitől félnie.

„Egészen bizonyos, hogy a nemlét a valóság. A tiszta, érintetlen valóság, ahová az emberi szándék már nem jut át.” Semmi kétséget nem érzett. Megnyugtatta a felismerés. És az ember, aki visszatért, hogy nézze az élőket és a megalkotott műveket idelent, úgy döntött, hogy nem nézi többé. Örökre elhagyta ezt a világot.

Ezt a történetet mesélte egy reggel híveinek Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján. S én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Egészen bizonyos, hogy a nemlét a valóság. A tiszta, érintetlen valóság, ahová az emberi szándék már nem jut át.”

Micsoda fájdalmas bukás ez! Az ember feldúlja otthonát, amelyet készen és hibátlanul kapott. S nincs útja tovább. Szellemi ínsége legsötétebb éjjelén bezárul minden kapu.

64.

Lin-csi kolostorának kapuján egy nap ifjú vándor zörgetett.

– Mit akarsz, legény? – kérdezte tőle mogorván a kapus.

– Hol az apát? Beszélnem kell vele! – vetette oda ő is barátságtalanul. A földre hajította zsákját, és leült rá. Lin-csi, ahogy meglátta, mindjárt tudta, kivel van dolga. A vendég a megvilágosodást akarja, lehetőleg sürgősen, gondolta róla. De a legény nem gondolt még olyan messzire. Egyelőre csak az életet akarta. Azt viszont valóban sürgősen.

– Mondd, apát! Hány évig kell kolostorodban tanulnom, hogy elsajátítsam a köznapi élet mesterfogásait? – Ez volt első kérdése. – Ha gyorsan megtanítasz, beállok hozzád szerzetesnek. – Így folytatta. Lin-csi alig hitt a fülének.

– Nem ismerlek. Fogalmam sincs, szorgalmas vagy-e.

– Ha szorgalmas vagyok, akkor mennyi időre van szükséged?

– Akkor tíz év elég! – vágta rá az apát. A vándor egy kissé meghökkent, de nem adta fel.

– És ha nagyon szorgalmas leszek? Akkor mennyi kell?

– Akkor harminc legalább.

– Harminc?! És ha bármilyen áldozatot vállalok a tanulásért, akkor mennyi?

– Akkor már hetven év múlva ismerni fogod a köznapi élet minden mesterfogását – válaszolta az apát. A legény lehorgasztott fejjel hallgatott. Aztán a vállára akasztotta a zsákját, és szó nélkül elkullogott.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Már hetven év múlva ismerni fogod a köznapi élet minden mesterfogását.”

Mindannyian így vagyunk ezzel.

Mire megismerjük a fogásokat, már semmi hasznuk.

Árkon-bokron túlvagyunk.

SU-LA-CE

Feljegyzések Lin-csiről

Közreadja Sári László

65.

Fa-jün szerzetes egy nap ezzel a kérdéssel fordult Lin-csihez:

– Mondd, apát! Soha nem történt meg, hogy földi férfi égi lányt kapott feleségül? Soha?

– De megtörtént, Fa-jün – felelte Lin-csi. – Egyetlenegyszer megtörtént. Egy közülünk való költőnek egykor elolvasta a versezetét a Keleti Sárkánykirály, akinek birodalma ott magasodik az Ég Keleti Ormán – fogott máris a mesébe Lin-csi, és fölmutatott az égbolt napkeleti sarka felé. – Elolvasta a versét, aztán így szólt hozzá: „Uram! Költői tehetséged nagy fénnyel ragyogja be égi országunkat! Költeményednek a legfényesebb ékkövek között sincs párja. Én sok költeményt olvastam már, a tiédet olvasván úgy döntöttem, a lányomat neked szánnám. Megfelel-e kívánságom a te óhajodnak is?”

A költő sietve igent mondott a királynak, mire az egy kettévágott tök héjának két felébe cirmos kalászú rizsből erjesztett százéves bort töltött, és a lány és a fiú kezébe adta őket. A királylány és a költő meghajoltak egymás felé, majd fenékig itták a tökhéjcsészéket. Ezzel megpecsételték házasságukat.

Így történt, hogy egyetlenegyszer az idők során egy földi férfi égi lányt kapott társául. Váratlan volt, és szerintem véletlen, tévedés.

– Mi lett a sorsuk, apát? – követelte tovább a mesét Fa-jün. – Mit tudsz róluk?

– Nem sokat tudok már. De úgy emlékszem, nem lett jó vége annak a szerelemnek sem. A földiek és az égiek nem látogathatják egymás birodalmát. Nem követhetik egymás útját. A költő tudta ezt, de megszegte a szabályt. Nem élhet az ember egyszerre az égi szenvedély és a földi kötelesség szolgálatában. Ezért lett rossz vége a történetüknek, Fa-jün.

El kellett szakadniuk egymástól. Ma is ott vöröslik egy friss vérszínű folt a költő lelkén. Pedig már ritkán gondol jádearcú égi asszonyára.

Ezt a történetet mesélte egy nap Fa-jün szerzetestársunknak Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A földiek és az égiek nem követhetik egymás útját.”

Elhiszem, hogy van ilyen szabály. Miért is lenne másképp?

Mulandóság vagy halhatatlanság. Égi szenvedély vagy földi kötelesség. A kettő között nincs semmi.

Csak egy „friss vérszínű folt”. A költők lelkén.

66.

– Mester! Beszélj nekünk a képzelet virágairól! – kérte egy nap Tang-su szerzetes Lin-csit. – Milyen a képzelet legpompásabb virágja?

– Pontosan olyan, mint egy valóságos virág. De sokkal többet jelent önmagánál. A képzelet legpompásabb virágja az elérhetetlent jelképezi – felelt Lin-csi. Tang-su meghökkent, el is némult rövid időre. De aztán megjött a hangja.

– Mi kell nekünk, apát? Tulajdonképpen mit akar az ember? – kérdezte halkan.

– Az élet középpontja felé igyekszünk mindannyian. Ám senki nem tudja, hogy hol van pontosan. Ilyenkor támadnak a képzelet legszínesebb virágai. Pompáznak, burjánzanak, benépesítik az élet völgyeit. De ne menj közel hozzájuk: az illatuk halálos – szólt Lin-csi, de volt még mondanivalója.

– A közép különben kívül van az életen. Ott lesz valahol élet és halál közt. Közös a középpontjuk. Ha megtalálod az életedét, megtaláltad a halálodét is. Nahát ide kell egyszer eljutnod. Még eléggé járatlan az ember ezen a tájon. Ezért képzelődik olyan szertelenül. És persze végzetesen eltéved az úton. Érted, Tang-su?

– Értem, apát! – felelte a szerzetes.

– Meg fogod találni?
– Nem.
– Nem?! Hát akkor hogyan jutsz el oda? – kérdezte Lin-csi csodálkozva.
– A Semmit szólítom, apát, ahogy a Sárga Császár tette. És a Semmi megtalálta a császár csodatévő gyöngyét, amit ő maga hiába keresett – vágta rá Tang-su.
– Tang-su! Ha így teszel, akkor te már megtaláltad az életed középpontját! – felelte Lin-csi, felcsillanó szemmel. – Nem kell ehhez kínzó igyekezet, nem kellenek a képzelet mérges, büdös virágai! Megfonnyad a lélek, pusztulásra jut gyenge háza. Mesékben bolyongó, hibbant csavargók lesztek! Józanok legyetek, szerzetesek, egyszerű, köznapi földiek! És megnyílik nektek a közép, megnyílik az Ég.
Kívül és messze túl az életen.

Így szólt egy nap Tang-su szerzetestársunkhoz Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:
„A közép kívül van az életen. Ott lesz valahol élet és halál közt."
Mert ott van a szellem lakása, az ismeretlenben.
Ideát könnyen jelentéktelenné válik minden. Odaát szellemvilág, a szertelen képzelet virágai.
Ki véd meg engem?

67.

Lin-csi apát egy nap a kolostorkertben pihent, legszebb páfrányfenyője lombja alatt. Sokat dolgoztunk aznap a kertben, Lin-csi ügyelt rá, hogy minden fa, bokor, virág rendben legyen. Nem sajnálta tőlük a fáradságot, a munkát. Sűrű és üde hullámai fodrozódtak a zöldnek, körül a növényi vágyakozás illata terjedt.
– Apát! Mi van a földben, hogy ennyi élet képes támadni belőle? Hogy ennyi életet táplál: óriás fák, bokrok, virágok, füvek tízezerszer milliárdját – kérdezte tőle Jü-ven novícius, aki véletlenül pillantotta meg a fájával csaknem eggyé vált Lin-csit.
– Mi más lenne a földben, Jü-ven, mint maga az élet? Mi más? – kérdezett vissza az apát lassan és nyugodtan, s csak állt ott, támasztotta a fát.
– Mi az élet, apát? – kérdezett megint a novícius, s közben forgolódott, nézte a páfrányfenyőt, a hibiszkuszokat, a ciprusokat, a gesztenyét, a magnóliát, a bambuszligetet.
– Ez az élet, Jü-ven. Pontosan ez, amit itt látsz – felelte Lin-csi, ismét nagyon nyugodtan és halkan. Jü-ven, mint egy álomban, úgy látta, hogy közben az apát szép lassan eltűnik a fában. De még hallotta a hangját: – Minden, amit itt látsz.
És Jü-ven forgolódott tovább. Megint ciprusok, fenyők, hibiszkuszok, gesztenyék, magnóliák, azáleák... Most először gondolt rá, micsoda bűvös erő árad itt körülötte, mindenfelől és mindenfelé, kiapadhatatlanul. Az apát megint ott állt a lomb alatt. De a köpenye, mintha egész hosszában összenőtt volna a páfrányfenyő törzsével.
– Látom már. Mindent látok, apát – mondta ő is egészen halkan. Szédült, egész testében érezvén a hirtelen megelevenedett növények erejét. Aztán egy kicsit összeszedte magát, de még mindig kábultan, besétált a cellájába. Lágy, éji álom telepedett rá.
Reggel, mikor Jü-ven novícius kilépett a kertbe, visszafogta lélegzetét. Egészen lassan, óvatosan indult el. Látni vélte maga körül a néma, érző társak, a növények lelkét.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:
„Mi lenne más a földben, Jü-ven, mint maga az élet? Mi más?"
Kiapadhatatlan élet, mérhetetlen erő. Jü-ven azon nyomban megértette a növényi létezés teljességét. És eszébe villant, de csak egy pillanatra, a magatehetetlen emberi nyomorúság.

68.

Li Jung szerzetestársunk egy reggel izgatottan lépett a Keleti Csarnokba.

– Apát! A képzelet legpompásabb virágai élet és halál közt nyílnak. Képzeletünk ott a legtermékenyebb. Ezt tanítottad. Én azonban nem járok arrafelé. Engem nem érdekelnek a létezés határai, engem a valóság érdekel. Ám itt is a képzelet virágai burjánzanak mindenfelé. Miért, apát?! Erre válaszolj! – tette fel máris a kérdést Lin-csinek.

– Nem vagy túl eszes fickó, Li Jung, de józan vagy. A valóság fürkészei mind ilyenek. Helyes felismerésedben már ott van kudarcod csírája is. Mert nincs valóság, szerzetesek! Értsétek meg végre!

A valóság folyamatosan változik, minden pillanatban más és más. Ezért kénytelen az elme képzelődni róla. Van-e benne legalább egy parányi állandóság? Milyen lenne, ha lenne? De hát, nincs, Li Jung. Ne is keresd! Egyet tehetsz: képzelődj inkább te is! Álmodj könnyedén, mint a költők. Szertefoszló álmokat. Ne támadj a világra!

Elillan minden kép.

Jegyezd meg, Li Jung szerzetes!

Így szólt egy nap Li Jung szerzetestársunkhoz Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Nincs valóság. Jegyezzétek meg végre!”

Csak hagymázos képzelgés és költői képzelet. Kétségek gyötrelme és rejtélyek szépsége. A kétség sokfejű szörnyeteg.

Óvatosan, szelíden.

Semmit sem kell tudni mindenáron.

69.

Lin-csi mesélte egy nap:

– Amikor Vang nagyúr kolostorunkba látogatott nemrég, elmondta nekem, hogyan járt legszebb teáscsészéjével.

Egy gyönyörűséges és réges-régi csészét őrzött a házában, évtizedek óta. Talán még Vu császár uralkodásának idején készült, vagy annál is régebben. Senki meg nem tudta mondani a korát pontosan. De szép volt, csodálatosan szép és értékes, ebben mindenki egyetértett. Vang nagyúr pedig büszke volt a csészéjére. Reggelente óvatosan előszedte, abból teázott egész álló nap. De még a legritkább és legfinomabb teafüvek ízét is alig érezte, minduntalan csak a csészét bámulta elragadtatva. Úgy vette elő, majd úgy tette a helyére, mintha az élete múlna ezeken a mozdulatokon. Mindig mindkét kezében tartotta, s halálra izgulta magát, nehogy rosszul lépjen, és elejtse. De nem ejtette el soha. Egyetlen repedés, egyetlen csorba nem csúfította a csészét, makulátlan volt, akárha ebben a pillanatban került volna ki az isteni fazekas műhelyéből.

Nahát, pont ebből lett a baj. Vang nagyúr egy idő után úgy belefáradt a nagy vigyázásba, hogy teljesen kimerült tőle. Mire a teát kitöltötte, folyt róla a veríték. A csodás italt már nem is kívánta. Rosszkedvűen és gyorsan megitta, alig várta, hogy túllegyen rajta, és a csészét biztonságba helyezze. És ez így ismétlődött naponta ötször, aztán másnap kezdődött minden elölről.

Vang nagyúrnak kezdett az idegeire menni a csésze. Egyre jobban utálta a teát, a sok vesződséget, végül a csészét is. Úgy nézett rá, mint ádáz ellenségére. Azzá is vált hamarosan. Ennek pedig az lett a vége, hogy miután egyszer hosszan farkasszemet nézett vele, haragjában felkapta az asztalról, és a falhoz vágta. A csésze apró szilánkokra tört.

Ám Vang nagyúr attól fogva a teázás művészetének legmagasabb fokát valósította meg. A legkülönbözőbb teafajtáknak is képes volt érezni és élvezni az ízét, akármilyen csészéből itta. Híres, nagy ínyenccé lett azóta, mennyei gyönyörökben van része. Élete legboldogabb pillanatait a legvacakabb csészéi mögött tölti, elragadtatva bámulva a tea finom ívű gőzcsíkjait a levegőben, amelyek ha megcsiklandozzák az orrát, Vang nagyúr lehunyja a szemét. Csak ezután issza meg a teáját, szép lassan kortyolgatva. Naponta ötször történik meg vele ez a csoda, s másnap ismétlődik a teázás minden egyes édes pillanata. Már boldog izgalom tölti el előre, álmodozva várja.

Ezt mesélte egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce

szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Kommentár:
„Miután hosszan farkasszemet nézett vele, felkapta az asztalról, és a falhoz vágta."
Összetörvén legszebb csészéjét, Vang nagyúr bejutott a nirvánába.
A megvilágosodás útja senki előtt nincs lezárva.

A Nagy Úthoz nincsen kapu,
ezer tévút visz tova.
A sorompók közt labirint,
s te mégis eljutsz oda.

70.

– Azt mesélik, hogy elment egyszer egy legény a városba, és felkereste a környék leghíresebb festőjét – kezdte egy nap Lin-csi, alighogy belépett a Keleti Csarnokba. Aztán egy ideig szórakozottan igazgatta a köpenyét, majd leült elmélkedőzsámolyára. Onnan folytatta a történetet. – Amikor a festő megkérdezte tőle, hogy mi járatban van nála, ezt mondta neki: „Egy jelentős elgondolás birtokában vagyok. Szeretném közzétenni az emberek hasznára." „Ne tedd, barátom!" – vágta rá mindjárt a festő. „Nem bölcs dolog világgá kürtölni a jó gondolatokat. De mit tehetek érted én magam?" – kérdezte. „Fesd meg az elgondolásomat! Hadd lássa mindenki, miről van szó."

„Az embereket nem érdeklik új elgondolások. Ha erőteljes gondolatokkal állunk elő, megrontjuk az emberi viszonyokat, megzavarjuk a békességet. Hidd el, tudom tapasztalatból" – érvelt a festő. De a legény vitába szállt vele. „Ez igen nagy jelentőségű elgondolás. Mindenki hasznára válna, ha tudna róla." „Sohasem tudhatod, hogy helyes-e az elgondolásod" – intette megint a legényt a festő, de az nem engedett. Mondta, csak mondta a magáét, hosszan. A művész beszélt neki a kétségekről, amelyeket illendő lenne táplálnunk magunk iránt, beszélt a megragadhatatlan valóságról, mely csapdát állít az elmének, és beszélt a tömegekről, akik megmérgesednek és veszélyessé válnak, ha ilyesmivel zaklatják őket. A legény azonban nem ijedt meg. „Fesd meg az elgondolásomat!" – követelte. Végül a festő megadta magát. „Na, mondd el! Fejtsd ki részletesen! Megfestem." – szólt a legényhez keményen. Az elfordult kissé, a földre szegezte a tekintetét. „Nem tudom elmondani." Aztán hosszú csend után szólalt meg, halkan.

„Ha el tudnám mondani, felmennék a Sárkányok Tornyába a város közepén, és világgá kiáltanám. De nem tudom…" Újabb, hosszú, drámai csend következett. „Akkor add ide a kezembe!" – támadt rá a festő, most még keményebben. „Na, mi lesz?! Add ide a híres elgondolásodat, azt mondtam!" De a legény csak horgasztotta a fejét tovább. „Nem tudom odaadni."

A festő sóhajtott egy nagyot, majd rákiabált: „Menj haza! Ostoba fajankó! Menj haza, és nézz körül alaposan a házadban! Hátha megtalálod valahol. Addig ki se dugd onnan az orrodat!" Erre a legény elkullogott. Végigment a városon, aztán ki az útra. Soha többé nem látta senki emberfia – fejezte be Lin-csi a történetet. Felállt, aztán mielőtt kisétált a csarnokból, még hozzátette: – Azt mesélik, szerzetesek, hogy ez valóban megtörtént… Mit szóltok hozzá?! – kérdezte, s mintha maga is kissé zavarban lett volna.

Ezt mesélte egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:
„Beszélt neki a kétségekről, amelyeket illene táplálnunk magunk iránt, beszélt a megragadhatatlan valóságról, mely csapdát állít az elmének, és beszélt a tömegekről, akik megmérgesednek és veszélyessé válnak, ha új elképzelésekkel zaklatják őket."
Szalmakutyaság! Vak átszellemültség.
Igen nehezen viselem.
Szeretném, ha kevesebb harag lenne a szívemben és több remény.
Az Ég mindenkire egyformán néz.

71.

Jü-ven novícius nem kereste a szerzetesek társaságát, legjobban magányos sétáin érezte magát. Ahogy tehette, már menekült is a falak közül a kertbe vagy még tovább: a folyópartra, a hegyek közé. Sokkal jobban érdekelték a növények, mint bármi más. A városban például még sosem járt.

– Apát! Mit gondolsz, létezik a világon félelmetes növény? Ronda, rémisztő, amitől megijednék? – kérdezte egy nap Lin-csitől, ahogy a kolostorba visszatért.

– Nem létezik, Jü-ven. Az egész világon csakis szép növények léteznek. Kellemesek és szépek. Még soha senki nem ijedt meg egyetlen növénytől sem. Biztosan tudnánk róla – válaszolt Lin-csi.

– Én is pont így gondolom. Minden növény szép. Miért, apát? Hogy lehet ez?

Lin-csi is nagy csodálója volt a növényi létezésnek, a növények tisztelőjének vallotta magát. Talán még irigyelte is őket a lelke mélyén. Ő már nemegyszer eltöprengett ezen a kérdésen.

– A növények formájában, Jü-ven, nincs soha semmi hiba, semmi hiány. Ezért tetszetősek. Felderítik a szívünket. Közöttük mi is hasonlónak érezzük magunkat. Csendességet, fegyelmezettséget és könnyed rendezettséget érzünk a lelkünkben, és ez megnyugtató. Ez lenne a célja a mi életünknek is.

És még egy dolog, Jü-ven. A növények létezésében nem látszik semmilyen erőfeszítés. Pedig ők is küzdenek a létükért, a megmaradásért. De nem torzulnak félelmetessé. Minden növény minden formájában szép. Bennük valósul meg legtürelmesebb és legteljesebb formájában a lét. Mindezt látni gyönyörűséges érzés, Jü-ven, és vigasztaló. Melegség és remény támad bennünk. Ezért kedveljük a társaságukat felettébb.

– És mondd, apát! – kérdezte izgatottan a novícius Lin-csit. – Mondd! A növények boldogok is?

Lin-csi nézte a fiú nyugtalanul előre nyújtott nyakát és tágra nyílt szemét, ahogy a választ sürgette. Csendben, sokáig nézte, aztán azt mondta:

– Persze, Jü-ven. Boldogok. A növények mindannyian nagyon boldogok.

Jü-ven erre hatalmasat sóhajtott, és megnyugodott.

Így beszélgetett egy nap Jü-ven novíciussal Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Csendességet, fegyelmezettséget és könnyed rendezettséget érzünk a lelkünkben, és ez megnyugtató.”

Ebből származik a növényi létezés méltósága.

„Ez lenne a célja a mi életünknek is.”

Eszes fiú Jü-ven.

A növényeitől eltanulta a lét legfontosabb szabályát.

72.

– Azt mondtad, apát, hogy költővé kell lennünk mindenáron, másképp nem boldogulunk. Mitől lesz az ember költővé? – kérdezte egy nap Vej Jin szerzetes az apáttól.

– Csakis a boldogtalanságtól. A boldogtalanság teremti meg a költőt és a költészetet egyaránt. Semmi más nem képes rá – felelte Lin-csi, s ezzel legalább annyira meglepte Vej Jint, amennyire Vej Jin őt.

– Boldogtalanná kell lennünk?!

– Bizony, szerzetes! Egyszer legalább nagyon-nagyon boldogtalannak kell lenned, hogy gyakorolhasd a költészet fenséges művészetét. Őrült, vad fájdalom támadjon a lelkedben, ágaskodjon benned, marjon a húsodba, pusztítson, mint a forgószél! És akkor költő lesz belőled, Vej Jin. Az is lehet, hogy jó költő. Annyira jó, hogy már verset sem kell írnod. Ez az egyetlen titka a költészetnek – mondta az apát a szerzetesnek, és már ott is hagyta volna a Keleti Csarnokban. De az csak állt és nézett meghökkenten, s kissé maflán. Akkor Lin-csi visszafordult, és folytatta.

– Ide figyelj, Vej Jin! Azért van ez így, mert a költészethez nagyon erős érzésekre van szükség. A boldogtalanság pedig sokkal megrendítőbb, mint a boldogság. A boldogságot el tudjuk intézni egy csendes mosollyal magunkban, elegánsan, nem igényli a nyilvánosságot, nem közügy. A boldogság édes titok.

A boldogtalanság ádáz fájdalmát viszont világgá kell kiáltani. Neki kell rontani az igazságtalanságnak, amely okozta, érvelni kell, szétkergetni a fellegek sötét árját, követelni magunknak a napfényt, a ragyogást, ami jár!

Csakis a fájdalom bűvös ereje képes költészetet teremteni. Költészetet, mely sötétben hozza virágját. Az enyhén unalmas, boldog és nyugodt élet nem csinál költőt senkiből. Érted már, Vej Jin?

– Értem, apát!

– Akkor most menj, és légy egy kicsit boldogtalan. Hallgass rám! Meglátod, mily nagy magasságokba lendül a költészeted azután. Te leszel a Huo-to folyó partján a költőkirály – szólt Lin-csi, Vej Jin meg csak állt, hallgatott, lehorgasztott fejjel, mogorván.

Így beszélgetett egy nap Vej Jin szerzetestársunkkal Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a beszélgetést. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Egyszer legalább nagyon-nagyon boldogtalannak kell lenned, hogy gyakorolhasd a költészet fenséges művészetét."

Aki nem tud halálosan boldogtalan lenni, abból csak panaszos lesz, éjjeli kesergő. Azt dalolja, hogy minden csak hívság, haszontalanság. Egyetlen hajszál választja el csupán a szalmakutyát a költőtől.

Mégis Ég és Föld a különbség.

73.

– Érdemes híveim! Írástudók vagytok mindahányan, ismernetek kell hát az írások életének legrejtettebb titkát – szólalt meg reggel a Keleti Csarnokban Lin-csi, s máris elnémult mindegyik szerzetes. „Az írások legrejtettebb titkát?!” Kapták föl a fejüket, és megnyúlt a nyakuk.

– Az írások legfőbb titka, szerzetesek, hogy semmi közük a szerzőkhöz – kezdte az apát. – Minden mű, ami csak könyvtárainkban létezik, réges-régen megvolt már, mielőtt leírták volna. Minden mű létezett, mielőtt az első írástudó a világra jött.

– Ezért van az, figyeljétek meg, hogy a művek örökké nevetnek. Amikor azt hallják, hogy valaki a szerzőjüknek képzeli magát, csak úgy pukkadoznak a nevetéstől. De nem szólnak senkinek. Főleg nem a szerzőnek. Hadd higgye, hogy ő teremtette őket. Pedig sokkal gyakoribb, hogy az írások teremtik meg a szerzőiket. Ez a legfőbb titok, amiről tudnotok kell, szerzetesek! – mondta Lin-csi, s nézte a szemeket, értik-e a hívek. Azok meg néztek vissza Lin-csire.

– Hogyan teremtik meg, apát? – kérdezte aztán az egyik.

– Felveszik a szerzők tulajdonságait. Így aztán a szerzők magukra ismernek bennük. „Jé! Ezt csakis én írhattam, hiszen én vagyok benne! Én, én, én, tetőtől-talpig!” Gondolják, és teljes mértékben magukénak tekintik. „Mi most már örökké egyek vagyunk!” A saját húsuk-vérük, azt hiszik.

Csakhogy az írások nem fogadják el a szerzőket. Látjuk, ugye, hogy a művek hamarosan önálló életet kezdenek élni. Előfordul, hogy teljes terjedelmükben hűtlenek lesznek, és átmennek egy másik műbe, új összefüggéseket keresve. Mert egészen mást akarnak mondani magukkal, mint amit ti akartatok mondani velük. A műveknek nincs rátok szükségük, szerzetesek, jobb, ha nem is áhítoztok szerzőségre soha! – tárta föl az írások életének legrejtettebb titkát Lin-csi, azután még hozzátett egy gondolatot. Kedvenc gondolatát az írásról.

– Tudjátok jól, hogy nem feltétlenül kell írnia minden írástudónak. Erre törekedjetek, szerzetesek! Ha nem írtok, nem csalnak meg benneteket a művek. Csak gyönyörködnötök kell bennük, semmi más dolgotok nem lesz.

Meg kell őket keresni, de az nem nagy dolog. Mindenütt találkozhattok velük, mindenütt és mindenkor, mert örökké léteznek, és örökké létezni is fognak. Számtalan változatban, teljesen függetlenül tőletek.

Így szólt egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A művek örökké nevetnek. Amikor azt hallják, hogy valaki a szerzőjüknek képzeli magát, csak úgy pukkadoznak a nevetéstől.”

Hát, persze. Teremteni a létezőt? Minek?

Az írás esztelen tékozlása az erőnek.

A kertben édes barack terem, az erdőben szamóca, vadsóska.

74.

– Mondd, apát! Honnan tudhatja magáról az ember, hogy író? – kérdezte egy nap Vej Jin szerzetes Lin-csitől. – Miből látszik az?

– Semmiből nem látszik, Vej Jin! Mégis lehet tudni. Aki például éjjel-nappal ír, ráadásul kedvére való az írás, az biztosan nem író. Aki keveset ír, és rosszkedvűen, az már lehet, hogy író. Aki pedig írástudó létére soha nem ír egy sort se, az egészen biztosan az – felelt Lin-csi egyszerűen és világosan, de Vej Jin nem nyugodott.

– Miből látszik a tehetség, apát? Mert rossz író nem szeretnék lenni semmiképp.

– Ha badarságot írsz, és kiválónak tartod, akkor tehetségtelen vagy, Vej Jin. Ha észreveszed, hogy rossz, akkor van benned tehetség. Ebből látszik, szerzetes.

– Ha félted a jó híredet, az a legjobb, ha semmit nem írsz. Azt javaslom, hogy bírd ki életed végéig írás nélkül, és akkor jó író maradsz. Felülmúlhatod a legjobbakat! Ez a legnagyobb esély, Vej Jin! Ragadd meg! – szólt Lin-csi apát, Vej Jin pedig zavarában csak nézett maga elé, fel sem emelte a fejét.

Ő komolyan tette fel a kérdést, Lin-csi meg mintha viccelődött volna. Pedig komoly dolog ez annak, akinek mozgolódik az ujjai közt az íróecset. De Vej Jinnek most elment a kedve.

Egy ideig normális marad.

Ez történt egy nap Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:
„Bírd ki életed végéig írás nélkül, és akkor jó író maradsz."
Szép szóval írástudót még nem fékeztek meg soha.
Meg kell szégyenülnie Vej Jinnek.
Az akarat megül minden lovat.

75.

– Egyszer egy ifjú elhatározta, hogy elhagyja otthonát, elhagyja a várost, ahol élt, s talán a világot is – fogott egy történetbe Lin-csi a Keleti Csarnokban. – Ez az ifjú jómódban élt, tágas, szép házban lakott a város legszebb részén, s az előkelő társaság is igencsak kedvelte. S bár nem szorult rá, hivatali vizsgát tett jó eredménynyel, és a költészet magas művészetét is tehetséggel gyakorolta. Amikor végighajtott az utcákon, a város minden lakója megsüvegelte. Ennek az ifjúnak a szívében mégis keserűség lakott, ezernyi kétség és csalódás gyötörte. Haszontalannak érezte erőfeszítéseit, kínlódásnak minden törekvést, romlónak és ingatagnak látta az ember életét.

Különösen akkor hatalmasodott el rajta a csüggedés, amikor elveszítette a szüleit. Nem beszélt róla senkinek, de egyre elviselhetetlenebbé vált az élete, terhessé a társaság, komorrá az otthon, ellenszenvessé a város. Gyűlt benne a harag és a megvetés, látni se bírta emlékei színhelyeit, az épületeket, a kerteket és a régi társakat.

Ekkor döntött úgy, hogy örökre hátat fordít mindennek, egyetlen szó nélkül eltűnik innen. Felnyergelte hát a lovát, felült rá, s kilovagolt a háza kapuján. Szép lassan keresztül léptetett a városon, majd a Nyugati Kapun kiért a folyópartra, a dombok aljába. Itt, kint a szabadban máris megkönnyebbült, mély lélegzetet vett, s vágtára fogta a lovát. Száguldott előre, a dombok irányába, hátra se nézett.

Éppen felért a dombtetőre, amikor a lova egy gödörbe lépett, s akkorát botlott, hogy prüszkölve levetette őt a hátáról. Az ifjú a földre zuhant, s amikor nagy nehezen kiszabadította karját és lábát az összegabalyodott kantárszárból, felemelte a fejét. Pont a várost látta maga előtt. Békésen terült el a végtelen kék ég alatt. Megdöbbent, elakadt a lélegzete. „Milyen csodálatosan szép!" – sóhajtotta, aztán még sokáig csendben, megindultan nézte. Akkor felállt. Határozott mozdulatokkal leporolta a ruháját, és kihúzta magát.

Majd felült a lovára, és elindult vissza a Nyugati Kapu felé.

Ezt a történetet mesélte egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:
„Ennek az ifjúnak keserűség lakott a szívében, ezernyi kétség és csalódás gyötörte. Haszontalannak érezte erőfeszítéseit, kínlódásnak minden törekvést, romlónak és ingatagnak az ember életét."
Lenni mégis jó. És az ember városa szép.
Miért?

76.

– Apát! A legégetőbb kérdéseimre nem kapok választ soha! Nem tudom, miként kezdődtem, miként végzem, nem tudom, hogy átváltozásaink hová visznek, tudunk-e majd egymásról egyáltalán. Engem ez érdekel, semmi más! Többé nem kérdezem, nem firtatom. Nincs terv, nincs cél, csak tétova rögtönzés és kétség. Jobb nem hinni a szellem hamis ígéreteinek, nem méricskélni a létezést – fakadt ki egy nap Li Jung szerzetes. – Ha a Középső Birodalom minden könyvtárát kiolvassuk, ha mindennap feltesszük a kérdéseket, akkor sem jutunk semmire – tette még hozzá. Nem volt a szavaiban indulat, meggyőződés szólt belőle csupán. Lin-csi nem is kezdett vitát. Ezekre a kérdésekre, bizony, nincs válasz. Csak komor sejtéseink vannak, semmi más.

– Li Jung! A szellem önmagáért van, és eredményei önmagát igazolják. Nem az em-

ber hatalmát. Mert nincs hatalma az embernek. Amit tud, az mind másról szerzett tudás. Amit önmagáról tud, az oly csekély, hogy nem is tudás.

A megismerés játéka csak a szellemnek. Ha magadról kérdezed, dadog, csal, hazudik, fantáziál. Jobban jársz, ha költői látásodra bízod magad, vagy semmit nem csinálsz.

Ám mégis, aki megbecsüli magát, felteszi a kérdéseket. Mi másnak szentelné az életét? „Miként kezdődsz?" „Miként végzed?" Ez a filozófia előcsarnoka. És talán végső, legsötétebb terme is házának. Mindegy, hogy melyik teremben állsz. Töprengtünk már ezen.

Fogadd el: nincs Út. Mégis egész életed kell rászánnod, hogy a szellem tájait bejárd.

Mert fel kell tenni a kérdéseket.

Így szólt egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Aki megbecsüli magát, felteszi a kérdéseket. Mi másnak szentelné az életét? »Miként kezdődsz?« »Miként végzed?« Ez a filozófia előcsarnoka."

De a köznapiság gyakorlata is ez.

A módszer.

„Mert fel kell tenni a kérdéseket."

77.

– Mire való az emlékezet, apát? Mi szükség van rá? – kérdezték egy nap Lin-csitől a szerzetesek. – Hiú, hazug, megcsal, megcsúfol mindannyiunkat. Ördöge az elmének és a szívnek!

– Szerzetesek! Az ember minden képessége hiú és hazug. Mindenkit minden képessége megcsal örökké. Ezért vetjük el az érzéki tapasztalást és az elme megismerő munkáját. Legfőképpen pedig az eredményeit. Ám az emlékezet értékes képesség, szerzetesek. Ne becsméreljétek! Hamis emlékeket őriz ugyan, de értetek csal, nektek hízeleg. A kedvetekért szépíti meg az emlékeket, a kedvetekért teszi csúffá a szépet, fájdalmassá a derűset. A ti igazságérzetetek kéri ezt tőle. Ti akartok így emlékezni arra, ami egykor történt veletek.

De ez mindegy. Az a fontos, hogy létezzenek az emlékek! Létezzenek a történetek, és létezzenek az emberek, akik már nem léteznek. Ti sem lesztek soha többé azok, akik voltatok. Ezért van szükségetek az emlékezetre, elmúlt alakotok őrzőjére. Hamis képet, hamis emléket őriz rólatok, de ti vagytok. Az Emlékezet Házában ti laktok – felelt híveinek Lin-csi apát, aztán kissé idegesen járkált fel s alá. Amikor látta, hogy a szerzetesek még mindig bizonytalanul tekintgetnek egymásra, megállt, és csendesen hozzátette:

– Van még egy dolog, híveim, amiért őrizni kell a képeket. Ez lesz minden, amit majd a Semmivel szembeállíthattok. „Ez még az enyém" – mondhatod akkor a Semmi Kapujában. Ő meg azt mondja: „Ez még igen, ez a tiéd valóban. De a jövő már az enyém".

Ha nem létezne az Emlékezet Háza, kifosztva állnál a Semmi előtt.

Elnyelné Minden Időd, mint az örvény. Jeges félelem dermesztené a szívedet.

Ezért kell őrizned a képeket.

Így szólt egy nap híveihez Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Kifosztva állnál a Semmi előtt. Elnyelné Minden Időd, mint az örvény."

A Három Idő eggyé válik, elsötétül a világ.

A holt elárvul odaát.

Azt mondják.

78.

– Szerzetesek! Figyelmeztettelek benneteket, hogy ne becsméreljétek az Emlékezet Házát. Becsüljétek meg, mint a szemetek fényét, éjjel-nappal ügyeljetek rá! Nehogy leverje díszeit az idő, ajtói, ablakai elsötétüljenek, megroggyanjanak a falak, beomoljon a tető.

Az Emlékezet Házának, szerzetesek, a Képzelet az ura. Az ő otthona a Ház, bár ti lak-

tok benne: tízezer változatban. Ezért kell megbecsülnötök. Tudjátok, ugye? – kezdte egy reggel tanítását Lin-csi a Keleti Csarnokban. A hiú és hazug emlékezet aznap költészetté változott, az Emlékezet Háza templommá.

– Az ember a Semmibe tart, szerzetesek! Amikor a Három Idő eggyé válik, az Emlékezet Házának ura és lakói végigjárják a házat, minden szobába bemennek. A Képek Szobájában számbaveszik a képeket, a Szavak Szobájában a szavakat, a Tárgyak Szobájában a tárgyakat, az Emberek Szobájában az embereket – folytatta az apát. – Mindent, amit a földön kaptatok, számba kell vegyetek. Mert kaptatok sokat, ne tagadjátok! Figyeljetek rá, szerzetesek, hogy minden kéznél legyen. A Semmi Kapujában minden emlékkel el kell számolnotok. Ha valamit nem találtok, a kapun vissza nem juthattok. Ezért fontos, hogy az Emlékezet Házában rendet tartsatok.

A Ház ura, titkos óhajtásotok szerint, egykor mindent átformált. Ma már csak ti ismertek rá a múltra. A valósághoz annak már semmi köze. Szebbet akartatok vagy csúnyábbat, a ti dolgotok. Csak megtaláljátok, amikor a Semmi Kapujában minden idő egygyé válik.

Készüljetek rá, szerzetesek! Kérlek benneteket.

Így fordult hozzánk egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a tanítását. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Az Emlékezet Házának ura, titkos óhajtásotok szerint, egykor mindent átformált. Ma már csak ti ismertek rá a múltatokra. A valósághoz annak már semmi köze."

Alighogy elhagyod az Emlékezet Házát, a ház ura lerombolja az épületet. Átsétál a romokon, és belép ő is a Semmi Kapuján. Utánad. Önnön fényénél mindent pontosan lát. Minden részletet.

Kivéve a valóságot.

79.

– Apát! Miért dolgozunk magunkon örökké? Miért építjük magunkat? Maradhatnánk úgy, ahogy vagyunk. Fáradt vagyok – panaszolta egy nap Lin-csinek Jü-ven novícius, a növényi létezés nagy csodálója. Sokkal jobban érezte magát a kertben, mint a könyvtárban, az ő szemében a növényi élet felülmúlta az emberét. – Soha semmi eredménye a munkának. Mit akarunk egyáltalán? Rendet teremtünk, békességet, aztán a magunk alkotta rend ellen lázadunk. Újra és újra, folyton folyvást. Nem látom semmi értelmét – borongott tovább. Lin-csi tudta, hogy igaza van, de azért igyekezett visszaadni a kedvét.

– Azért van ez a nagy munkálkodás magunkon, Jü-ven, mert az ember még nincs egészen kész. Nem úgy, mint az állat meg a növény. Szóval, van még mit dolgozni rajta: nem teljes lény. Tökéletlen, befejezetlen. Ezért halmoz hibára hibát, pusztulásra pusztulást. Örökké a szellemi ínség éjjelében él. Világosságot akar, hogy lássa és befejezze magát. Nem oktalan törekvés, Jü-ven, ráférne a fejlődés – szólt Lin-csi, és amikor látta, hogy a szerzetesek szívesen hallgatják, folytatta.

– Mi is ezért küzdünk itt a Huo-to folyó partján, szerzetesek, a fényért. Méltatlanság vakon, sötétben élni. Látni és ismerni akarjuk magunkat és a valóságot, összeigazítani magunkkal a világot. De nem látunk semmit, vakság a sorsunk. Vakság örökké. Mert a valóság láthatatlan, szerzetesek, rejtőző. Csak a képzelet szárnysuhogása hallatszik az Ég alatt, a szellem óriás, vak madár. Félelmetes.

Ám hogy szűnjön a félelem, szűnjön az éj, kifejlődött az ember szívében egy képesség, mely rést hasít a sötétségen. Megbízhattok benne, szerzetesek! Aki szert tesz rá, annak az egész Ég alatti világ színpompás gyönyörűséggé lesz! Mintha Jü-ven szeme előtt a világ összes virága egyszerre jelenne meg.

A rejtelmeket persze nem tárja fel, ne várjátok tőle. De többet ér a rejtelmek barátsága, mint a tudása. Fény gyúl általa, világosság lesz végre, szerzetesek. Tudjátok: a költői látás teremti meg.

A látás maga fénysugár lehet.

Emlékezzetek!

Így fordult egyszer híveihez Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én,

Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a tanítását. Majd cellám homályában, mielőtt mély éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Csak a képzelet szárnysuhogása hallatszik az Ég alatt, a szellem óriás, vak madár. Félelmetes."

Még az álmok is halálpróbák.

Vad szárnysuhogás, fogaknak csattogása.

Világosság támad: gyötrelem gyümölcse.

Költői látás: a szív fénysugara.

Kicsoda a szív ura?

80.

– Mi hát a dolgotok, szerzetesek? Tudjátok-e már? Mert úgy emlékszem, eleget beszéltem mostanában. Kissé én is fáradok – kezdte egy reggel Lin-csi, aztán karját lóbálva, le s föl járkált a Keleti Csarnokban. – Kezdhetnétek végre valamit magatokkal, én meg visszahúzódhatnék. Kedvelem a magányt – mondta szemtelenül és flegmán, s egyszerre nézett mindegyik tanítvány szemébe.

A szerzetesek meglepődve tekintgettek egymásra. Egyszer minden véget ér, nem tarthatja az apát örökké rajtuk a kezét. Hát, persze. Munkához kellene látni, mindegyiknek tenni a magáét. Kihozni az életből azt a keveset legalább. Mi mást? Mégse szóltak egy szót se.

– Érdemes híveim! – szólalt meg végül az apát. – A legfontosabb dolgotok ezután is az lesz, ami eddig volt. Ha figyeltek a szabályokra, bármibe fogtok, úgy megy minden, mint a karikacsapás. Majd felidézitek magatokban azt a néhány dolgot, amit tudtok, és szépen elboldogultok. Egyetlen egyet ma még hozzáteszek a tudnivalókhoz.

Még a balga is tudja, ugye, hogy akkor jár jól, ha magában és maga körül mindig mindent alaposan megvizsgál. Tűnődj el minden létezésen, mindig legyen felismerésed és következtetésed. De ne örülj nagyon semminek, ne tekints semmit magadénak. Főképpen a szépet. Minden felismerésed, minden következtetésed búcsú legyen egyben. Ne fűzd szorosra a szálakat. Egészen biztos, hogy minden találkozás utolsó találkozás. Végzetes lenne a ragaszkodás bármihez.

Kolostoron belül és kívül így élj. Mindent keress és megtalálj, de búcsúzz is mindjárt. Ezt még nem mondtam talán, pedig fontos szabály. Most, hogy tudjátok, mehettek, szerzetesek, bárhová. De maradhattok is, ez már a ti dolgotok. Majd meglátjátok.

Előbb-utóbb mindenkiből előpiszkál valamit az idő.

Így fordult hozzánk egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a tanítást. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Mehettek, szerzetesek, bárhová. De maradhattok is, ez már a ti dolgotok. Előbb-utóbb mindenkiből előpiszkál valamit az idő."

Talán még az is jól jár, aki a túlsó parton keresgél. Teljesen mindegy, hol tölti az ember a rászabott időt. Csak látomása legyen, ami vezet.

Látomás.

81.

– El, el a Földtől, szerzetesek! Messze s örökre! Nyíljanak meg az égi ligetek, szóljanak jádefuvolák, hulljon az arcunkba jádeharmat. Könnyű séta legyen a lét, épp olyan magas, mint amilyen mély.

Ha engem kérdeztek, érdemes híveim, én ezt tanácsolom. Azt mondom, hogy soha senki ne tegyen mást, csak képzelete és költészete minden erejével a távolságot növesszse a földi világtól. Álmodja és növessze, tanulja és szokja, hátha egyszer elhagyhatja a vesződséget, a halálos küszködést. Ezt mondanám, szerzetesek, mindenkinek. De nem lehet. Az égi utak zárva vannak.

Azt mondom tehát, amit lehet.

Szerzetesek! Mindenki tegye meg, hogy egyszer bemegy a cellájába, és körülnéz tüze-

tesen. Azután menjen át a könyvtárba, onnan a Keleti Csarnokba, majd nézzen be a konyhára. Végig, a folyosókon is nézzen meg jól mindent. A talpa alatt a laposra csiszolt köveket, az ajtók, az ablakok ívei elé hajló faágat, majd kint a kertben a kőrisfát, a hibiszkuszokat, a cédrust, a páfrányfenyőt, az azáleákat. Mindent alaposan.

Utána menjen ki az Északi Kapun a Huo-to folyó partjára. Nézzen vissza a kolostorunkra, majd nézze a vizet, hosszan, nyugodtan. Aztán lépjen egészen közel hozzá, hajoljon fölé, és tekintsen a tükrébe óvatosan. Nézze magát csendben, mozdulatlan. Aztán menjen tovább. Nézze az erdőket, a hegyeket. Amikor felér a tetejére, várja meg, míg az Ég boldogító kékje elsötétül, s ráborul a bársonyfekete. Akkor üljön le egy fa tövébe, dőljön hátra, és idézze föl magában a képeket, amelyeket idefelé látott, szépen, sorban.

Jól jegyezd meg mind, szerzetes, és őrizd őket. Ha ezt nem teszed, ezt is elveszíted. Mögötted is, előtted is bezárul a kapu. Ne hagyd. Ez most mind a tiéd. Becsüld meg.

Hát, ide jutottunk, szerzetesek.

Hosszú utazásunk ide vezetett.

Feltettünk minden kérdést, megvizsgáltunk minden részletet. Ahogy tőlünk tellett. És most itt vagyunk megint, és látjuk, hogy itt van mindenünk. Ez itt a véges, a végtelen, az egész, a teljes. A legtöbb és a legkevesebb.

Ez itt a valóság.

Ugye, értitek, szerzetesek?

Így fordult hozzánk egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem a tanítást. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, kommentárt fűztem hozzá.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Jól jegyezd meg mind, szerzetes, és őrizd őket. Ha ezt nem teszed, ezt is elveszíted."

Őrült, vad pazarlása a létnek.

Tékozló szemek, szívek és elmék.

Átfut rajtuk a végtelenség.

A szerző búcsúbeszéde

Azt ígértem, Tisztelt Olvasóm, hogy ezúttal kisebb feljegyzéseimet nyújtom át neked tündöklő szellemű mesterem, Lin-csi apát tanításairól. Nos, megtörtént, láthatod. Su-la-ce állta a szavát, megkaptad a könyvet. Kezedbe foghattad, magaddal vihetted, és ha nem voltál rest, már olvastad a *Feljegyzések*et. Nem volt könnyű dolgod, tudom. Egyszer-egyszer perzselték a szemedet az írásjegyek. Használnod kellett a fejedet, kicsit erőlködnöd, hogy értsed. Ugye? Gyalázat! Elszoktál már tőle.

Én is utáltam ám a munkát, nyugodj meg. Utáltam nagyon. Eltűnődni, emlékezni még szeretek. Idézni a régi képeket, szavakat, tárgyakat, embereket – melengeti a szívemet. De a Nyelv Házában járni már fárasztó nekem. Finnyás lettem. Nézegetem, méregetem a szavakat, és nem tetszik egyik sem. Most, hogy már megöregedtem, mindegyikkel elégedetlen vagyok. Szólítom az egyiket, azt hiszem, rábízhatom a gondolatom. De nem. Szólítom a másikat, azt is elzavarom. Tökéletlen, bárgyú, nem való semmire. Képtelenség a jelentése, nincs a világon semmi, amire ráillene. Begurulok, szitkozódom, mind a pokolra kívánom. Na hát, ilyen kínokban volt részem. Miattad, olvasóm!

És lehet, hogy nem is érted, amit ilyen keservesen küszködve mondok neked. Te roszszul értesz, én rosszul beszélek. El kellene kerülnünk egymást messzire. Szabadulni végre a Nyelv Házából, és soha többé nem szólni egy szót se, senkihez. Erre vágyom, semmi másra. És mégis beszélek. Vakmerőség, istenkísértés! Elment az eszem. Miattad, olvasóm!

Ezért nem szeretlek. És ezért nem szólok hozzád soha többé. Fejezzük ezt be, végre! Ugye, érted?

Utoljára már csak arra kérlek, ne vedd zokon, hogy most szakítunk. Csak lássam, hogy nyűgös közreműködésemmel az apáttal barátkoztok.

Barátkozzatok! Akkor megnyugszom. Nekem ez elég, én itt vígan kiszállok. Lin-csiről mindent elmondtam, amit tudtam, így hát veled sincs több dolgom. Ennyi is sok volt, lássuk be. De ezt nem vetem a szemedre. Én tehetek róla. Kicsit hosszabb volt az életem, mint kellett volna. És amíg tellett, fecsegtem.

Most tanuljunk Lin-csitől józanságot: szabaduljunk egymástól.

Menjetek, amerre láttok!

Boldoguljatok, ahogy tudtok.

Következzék a való élet!